

Герой Алены Паповай

5

Не залежыць ад настрою

6

Кропкі прасторы Разанава

7

Канцэптуальныя задачы

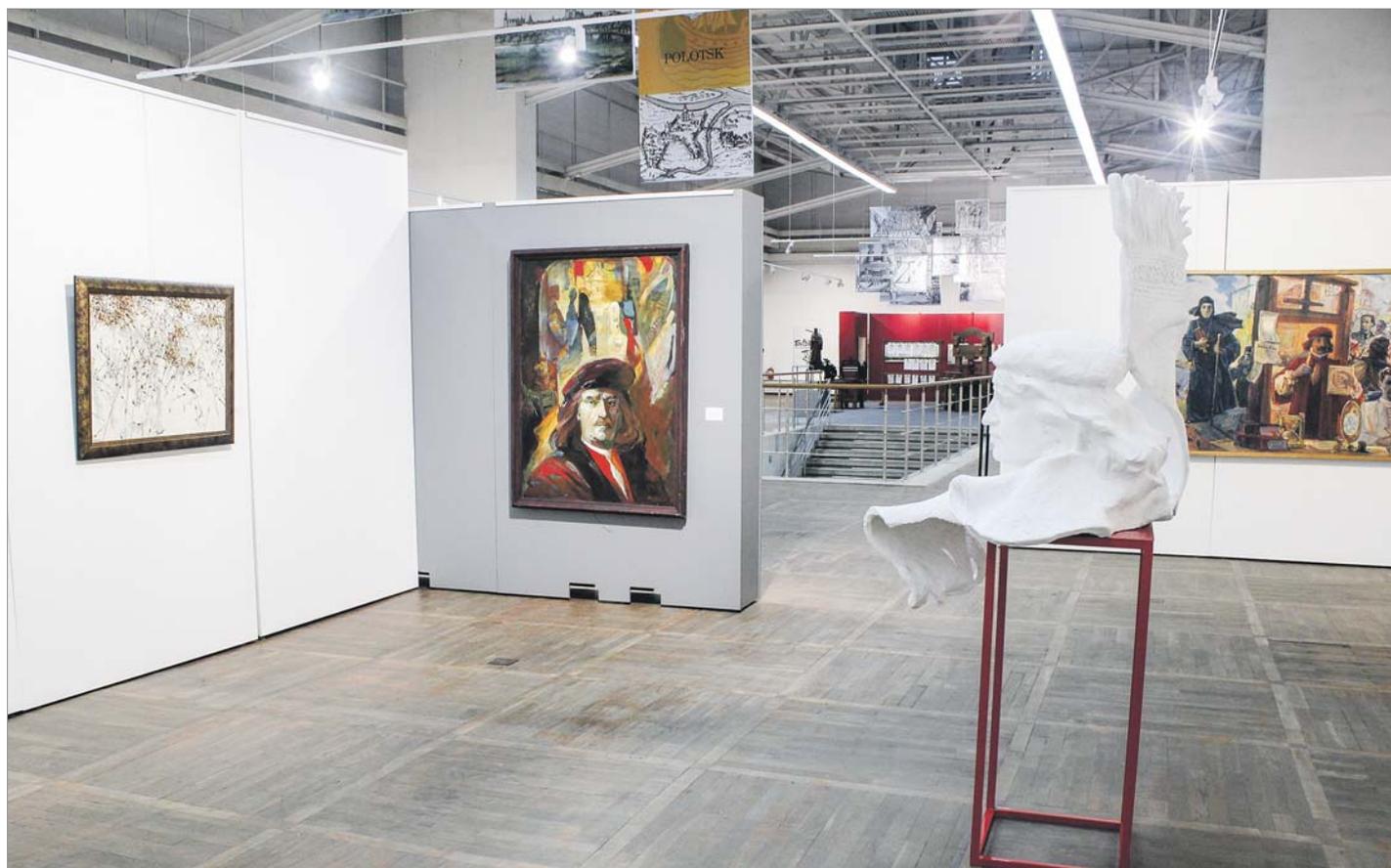
12

Трэці зварот

13

АД ЛІТАРЫ «С»

Фрагмент выстаўкі «Скарыніяна».

У Палацы мастацтваў прайшла маштабная мастацкая выстаўка «Скарыніяна», прысвечаная 500-годдзю кнігадрукавання. Праект стаў завяршальнай кропкай года Скарыны ў Беларусі афіцыйна, аднак ёсць адчуванне, што тэма змагла захапіць беларусаў, таму працяг абавязкова будзе.

На выстаўцы былі прадстаўлены творы ў розных жанрах мастацтва, якія адлюстроўвалі чалавечы подзвіг Францыска Скарыны і значнасць яго асобы як для нашай краіны, так і для ўсяго свету. У экспазіцыі можна было ўбачыць партрэты, скульптурныя кампазіцыі, пейзажы аўтараў Георгія Паплаўскага, Юрыя Каралевіча, Льва Алімава, Льва і Сяргея Гумілеўскіх, Уладзіміра Пракапцова...

Вядома, што да «Скарыніяны» ў краіне было створана шмат праектаў, але ж арганізатары сцвярджаюць, што яны ўклалі шмат намаганняў, каб не паўтарацца і падысці да асэнсавання тэмы з новага боку.

Фота: Вікторыя Аскеры.

Працяг на стар. 3 ▶

АРХІВАЖНАЕ ПЫТАННЕ АРХІТЭКТУРЫ

Праспект Незалежнасці ў Мінску можа стаць асновай транснацыянальнай намінацыі для Спіса сусветнай спадчыны ЮНЕСКА

Гэтая думка прагучала падчас семінара, арганізаванага фондам «Культурная спадчына і сучаснасць», у якім бралі ўдзел замежныя госці. Яны абмяркоўвалі крытэрыі для серыйнай намінацыі. Дарэчы, папярэдняя назва намінацыі — «Пасляваенная сацыялістычная архітэктурна галоўных вуліц і плошчаў у сталіцах краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы».

Прадстаўнік Інстытута кіравання спадчынай (Германія) прафесар Майкл Шміт паведаў, што ў намінацыі вырашана сфакусіравацца на архітэктурны пасляваеннага часу, але гэта не выключае прысутнасць архітэктурны 1920 — 1930 гадоў. Назва намінацыі — «Пасляваенныя цэнтральныя магістралі Усходне-Цэнтральнай Еўропы (1940 — 1950 гады)». За аснову бярэцца галоўная магістраль Мінска як найбольш цэласна захаваны ансамбль. Таксама плануецца, што ў намінацыю будуць уключаны Карл-Маркс-штрэсэ як галоўная вуліца сацыялістычнага Усходняга Берліна, вуліца Цвярская ў Маскве, Храшчацік у Кіеве, Маскоўскі праспект у Харкаве, вуліца Маршалкоўская ў Варшаве. Гэтыя прыклады дэманструюць новы тып горадабудаўнічага падыходу, які павінен быў падкрэсліць перавагі сацыялізму ў той час.

Міра ІЎКОВІЧ

Акізнты тыдня:

краіна

Гісторыю трэба не толькі ведаць. Гісторыю трэба чуць... «Падзеі 1917 года садзейнічалі імкненню беларусаў жыць у сваім доме. Ідэя самавызначэння Беларусі, якая ішла знізу, ад ініцыятывы народных мас, выявілася ў скліканні I Усебеларускага з'езда. Гэты народны сход прадэманстраваў найважнейшыя каштоўнасці, значныя для нас да гэтага дня: свая дзяржава, яе сацыяльны характар і той факт, што толькі народ, яго воля, калектывны розум і лідары могуць стаць сапраўднай крыніцай незалежнасці». Гэта словы з прывітання Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі гасцям і ўдзельнікам канферэнцыі «Падзеі 1917 года ў гістарычных лёсах Беларусі», якая адбылася напрыканцы мінулага тыдня на базе гістарычнага факультэта БДУ. «Звяртаючыся на Усебеларускіх народных сходах да меркавання тых, хто сваёй працай стварае нашы багацці, бачым і другі ўрок гісторыі нашай дзяржаўнасці: толькі адзінства ўсіх нас, усяго нашага беларускага народа з'яўляецца гарантам выбару і захавання самастойнага шляху развіцця», — падкрэсліў кіраўнік дзяржавы.

На гэтым тыдні Прэзідэнт Беларусі павіншаваў з 90-годдзем народнага артыста СССР Уладзіміра Навумава. «Вы заслужылі славу і ўсенароднае прызнанне як выдатны рэжысёр і цудоўны сцэнарыст. Вашы карціны, якія вызначаюцца добрай акцёрскай іграй, глыбокім сэнсам і жыццёвай філасофіяй, увайшлі ў залаты фонд савецкага і расійскага кінематографа», — гаворыцца ў віншаванні. Аляксандр Лукашэнка адзначыў, што ў Беларусі высока цэняць і паважаюць творчасць Уладзіміра Навумава, любяць незабыўныя вобразы створаных ім герояў.

Імя і справы Францыска Скарыны ўпэўнена заяўляюць пра сябе ў свеце. Факсімільны збор спадчыны беларускага першадрукара перададзены ў дар Нацыянальнай бібліятэцы Іспаніі. Перадаў выданні часовы павераны Беларусі ў Іспаніі Аляксей Панфераў падчас сустрэчы ў Мадрыдзе з намеснікам дырэктара — загадчыцай фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Іспаніі Іалантай Руіс Эстэбан, якая запэўніла, што кнігі зоймуць ганаровае месца ў іспанскай Нацыянальнай бібліятэцы. Бакі абмеркавалі таксама магчымасці супрацоўніцтва паміж нацыянальнымі бібліятэкамі абедзвюх краін.

Днямі прэзентацыя «Кніжнай спадчыны Францыска Скарыны» адбылася і ў Каралеўскай бібліятэцы Бельгіі, дзе прайшла імпрэза, прысвечаная 500-годдзю беларускага кнігадрукавання. Дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матэўскі правёў прэзентацыю і перадаў у дар факсімільнае выданне «Кніжнай спадчыны Францыска Скарыны» Каралеўскай бібліятэцы. Ён распавёў аб рэалізацыі міжнароднага выдавецкага праекта, ажыццёўленага НББ і Банкам БелВЭБ на працягу пяці гадоў.

Яшчэ адна прыкметная падзея тыдня тычыцца прафсаюзнага руху. Прафсаюзы Беларусі і Таджыкістана дамовіліся аб сумесных культурных і адукацыйных мерапрыемствах, паведамляе прэс-служба ФПБ. Візіт прафсаюзнай дэлегацыі з Таджыкістана стаў чарговым крокам ва ўмацаванні партнёрскіх сувязяў. Вынікам сталася падпісанне плана сумесных мерапрыемстваў па рэалізацыі Мемарандума аб узаемадзеянні і супрацоўніцтве паміж Федэрацыяй прафсаюзаў Беларусі і Федэрацыяй незалежных прафсаюзаў Таджыкістана.

Зусім мала часу застаецца да II З'езда вучоных Беларусі, які пройдзе 12 — 13 снежня ў Мінску, паведамляе прэс-служба Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Акрамя знакамітых айчынных навукоўцаў, чакаецца прыезд вядомых прадстаўнікоў навукі Саюзнай дзяржавы, СНД, вядучых замежных акадэміяў навук, сусветных навукова-даследчых арганізацый і цэнтраў. Адметнасць у тым, што форум стане падагульняльным мерапрыемствам Года навукі. Будучы вызначаны актуальныя задачы і напрамкі развіцця навуковай сферы даўгатэрміновага характару, у тым ліку інтэграцыя беларускай навукі ў сусветную навуковую прастору.

Агляд афіцыйных падзей ад
Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Песню за-пя-вай!..

Абвешчаны Рэспубліканскі конкурс на стварэнне песні ваенна-патрыятычнай тэматыкі

Дзеля папаўнення рэпертуару творчых калектываў песнямі ваенна-патрыятычнай тэматыкі Саюз пісьменнікаў Беларусі і Акадэмічны ансамбль песні і танца Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь аб'яўляюць творчы Рэспубліканскі конкурс на стварэнне песні патрыятычнай тэматыкі.

Тэрмін правядзення — з 1 снежня 2017 года па 1 красавіка 2018 года. У конкурсе могуць прымаць удзел як прафесіяналы, так і самадзейныя аўтары.

Тэксты песень прадстаўляюцца ў друкаваным выглядзе на адрас: г. Мінск, вул. Фрунзэ, 5-200, Саюз пісьменнікаў Беларусі альбо на электронную пошту: oo-spb@tut.by з пазнакай: «на конкурс песні». Калі ёсць да тэксту мелодыя, дадаюцца і ноты. Тэксты прымаюцца на беларускай і рускай мовах.

Неабходна прыкласці звесткі пра аўтара: прозвішча, імя, імя па бацьку, хатні адрас, телефон.

Пераможцы, якіх вызначыць журы, атрымаюць дыпломы і каштоўныя падарункі. Лепшыя песні будуць рэкамендаваны для выканання вайскавым калектывам, асобным салістам, філармоніяй нашай краіны.

Стасункі

Мова — у іерогліфах

Літаратурныя пераклады дзеля ўзаемнага разумення

Апошнія гады засведчылі развіццё плённага супрацоўніцтва беларускіх і кітайскіх кнігавыдаўцоў і літаратараў. Гэта тычыцца многіх кірункаў. Найперш — памкненняў беларускіх перакладчыкаў да прадстаўлення кітайскай літаратуры ў новых перакладах на беларускую і рускую мовы. Такі плён магчымы пры сістэмнай і паслядоўнай арганізацыі работы. Штогод робяцца новыя істотныя крокі па развіцці беларуска-кітайскіх адносін у культуры, а таксама ў літаратуры, кнігавыданні ў прыватнасці.

Зусім нядаўна ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь абноўлены склад каардынацыйнай групы па рэалізацыі Праекта перакладу і публікацыі класічных літаратурных твораў Кітая і Беларусі. Створана гэтая група была яшчэ 31 сакавіка 2015 года. Мэта — спрыяць ажыццёўленню перакладчыцкіх праектаў, якія б знаёмілі ў Беларусі з кітайскай літаратурай, а ў Кітаі — з беларускай.

Зараз у склад групы ўваходзяць першы намеснік міністра інфармацыі краіны Ігар Луцкі, дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Алесь Бадак, дацэнт Рэспубліканскага інстытута кітаязнаўства імя Канфуцыя БДУ Настасся Букатая, кансультант упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Мінінфарма Людміла Быкава, дацэнт Рэспубліканскага інстытута кітаязнаўства імя Канфуцыя БДУ Юлія Малаткова, намеснік начальніка фінансавана-эканамічнага аддзела Мінінфарма Кацярына Самойлава, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Павел Сухарукаў, кансультант інфармацыйна-аналітычнага ўпраўлення Мінінфарма Андрэй Чэрнікаў.

Сярод першачарговых клопатаў рабочай групы — перамовы з кітайскім бокам пра пераклад і выданне сучаснай беларускай літаратуры ў Кітаі. Ужо зроблены першыя заходы. Пра гэта ішла размова і на нядаўняй сустрэчы з кітайскім паслом у Міністэрстве інфармацыі нашай краіны.

Сяргей ШЫЧКО

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

10 снежня — на сустрэчу з Міхаілам Галдзянковым, прысвечаную 25-годдзю яго творчай дзейнасці, у публічную бібліятэку № 7 імя Якуба Коласа. Пачатак а 15-й гадзіне.

11 снежня — на сустрэчу з пісьменнікамі Мінска і Масквы (выкладчыкамі Літаратурнага інстытута) на філфак БДУ (аўд. 71). Пачатак а 17-й гадзіне.

11 снежня — на сустрэчу з Анатолем Эзавілем у дзіцячую бібліятэку № 6 імя Васіля Віткі. Пачатак а 15-й гадзіне.

12 снежня — на свята маладой паэзіі з удзелам літаратараў Мінска і Масквы (выкладчыкамі Літінстытута) у бібліятэку № 10. Пачатак а 13-й гадзіне.

12 снежня — на творчую імпрэзу ў літаратурны клуб «Слова» пры публічнай бібліятэцы № 3. Пачатак а 14-й гадзіне.

12 снежня — на Мінскія паэтычныя чытанні, прысвечаныя 500-годдзю беларускага кнігадрукавання і юбілеям Янкі Купалы і Якуба Коласа, у Цэнтральную гарадскую бібліятэку імя Янкі Купалы. Пачатак а 14-й гадзіне.

13 снежня — у літаратурны клуб юных літаратараў «Шабаноўскія звяночкі» пры дзіцячай бібліятэцы № 3. Пачатак аб 11-й гадзіне.

13 снежня — на творчы вечар паэтэсы і перакладчыцы Лізаветы Палеес у Палац ветэранаў. Пачатак а 15.30.

13 снежня — на сустрэчу з Алай Бяльковай у паэтычны клуб «Парнас» пры публічнай бібліятэцы № 5. Пачатак а 14-й гадзіне.

14 снежня — на сустрэчу з Аленай Стэльмах у межах праекта «А з намі памяць пра вайну...» у школу-інтэрнат № 18. Пачатак а 14-й гадзіне.

14 снежня — на імпрэзу, прысвечаную 500-годдзю беларускага кнігадрукавання, у клуб творчых жанчын «Спадарыня». Мерапрыемства пройдзе ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Пачатак а 17-й гадзіне.

15 снежня — на сустрэчу з Яўгенам Хвалеам у СШ № 13. Пачатак а 14-й гадзіне.

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

10 снежня — на святачную літаратурна-музычную вечарыну, прысвечаную 25-годдзю Віцебскай епархіі, з удзелам Алены Фядзевай у Віцебскую абласную філармонію. Пачатак а 14-й гадзіне.

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

15 снежня — на вечар духоўнай музыкі і паэзіі на пяці мовах з удзелам паэтаў Людмілы Кебіч, Рыгора Гармаша,

На радзіме чытальнікаў

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае аматараў мастацкага чытання да ўдзелу ў творчым конкурсе чытальнікаў беларускай паэзіі «Радзіма мая дарагая».

Конкурс будзе доўжыцца з лютага па красавік 2018 г.

Вынікі конкурсу будуць падведзены ў маі 2018 г. падчас гала-канцэрта на Мінскім гарадскім свяце беларускай паэзіі і песні. Лаўрэаты атрымаюць дыпломы фестывалю і памятныя падарункі, а таксама выступяць на гала-канцэрце фестывалю.

Удзельнікі конкурсу чытаюць тры творы: верш класіка беларускай паэзіі, верш сучаснага беларускамоўнага паэта і верш сучаснага рускамоўнага паэта Беларусі.

Заяўкі на ўдзел у конкурсе з указаннем прозвішча, імя і імя па бацьку, года нараджэння, адраса і кантактнага тэлефона, а таксама конкурсных твораў і іх аўтараў накіроўваць на адрас: 220034, Мінск, вул. Фрунзэ, 5, каб. 309 або на электронную пошту: mg-oo-spb@mail.ru з пазнакай «на конкурс чытальнікаў».

Крыстыны Шаматовіч, Алены Чэпукенэ і кампазітара Аляксандра Маркелава ў Цэнтр сацыяльнай абароны Кастрычніцкага раёна г. Гродна. Пачатак а 15-й гадзіне.

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

8 снежня — на сустрэчу, прысвечаную творчасці Мікалая Чаргінца «Служба — дні і ночы», у кніжную краму «Іскра». Пачатак а 14-й гадзіне.

14 снежня — на юбілейны вечар Анатоля Брытуна ў Брэсцкую цэнтральную бібліятэку імя А. С. Пушкіна. Пачатак а 16-й гадзіне.

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

12 снежня — на сустрэчу Міколы Салаўцова з вучнямі СШ № 1 г. Чавусы з нагоды яго 80-годдзя. Імпрэза пройдзе ў раённай бібліятэцы. Пачатак а 12-й гадзіне.

13 снежня — на навукова-інфармацыйнае дасе «Самыя выдатныя беларускія вучоныя» ў межах Года навукі з удзелам Міколы Леўчанкі ў быхаўскую гарадскую бібліятэку-філіял № 49. Пачатак а 14.30.

14 снежня — на сустрэчу з Віктарам Куцэвічам у сярэдняй школе аграградка Вендараж Магілёўскага раёна. Пачатак а 16-й гадзіне.

Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь

«КНИЖНОЕ ОБОЗРЕНИЕ» Ў БЕЛАРУСІ

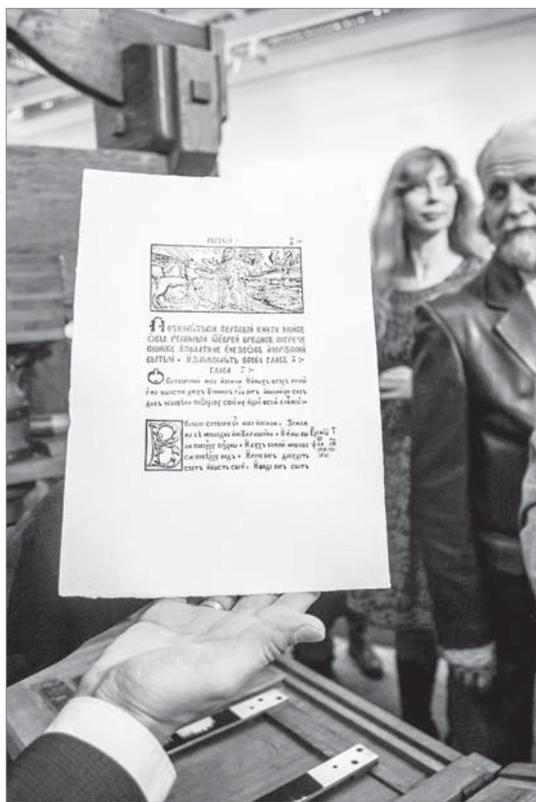
У нашай краіне да нядаўняга часу выходзілі спецыялізаваныя кнігазнаўчыя выданні: напрыканцы 1980-х і ў пачатку 1990-х — «Кнігарня», пасля — «Книга і мы», «Книжный мир». Актыўныя спробы ўзнавіць такога кшталту выданне прадпрымаў і «ЛіМ». Вартасці такога развіцця ў масмедыя відавочныя. Пра гэта і ішла размова на рабочай сустрэчы міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Аляксандра Карлюкевіча з галоўным рэдактарам расійскай газеты «Книжное обозрение» Аляксандрам Набокавым.

Вядомы расійскі публіцыст у галіне кнігазнаўства, прапаганды кніжнай справы А. Набокаў гаварыў пра жаданне «КО» прысутнічаць у сістэме «Белсаюздрук», пра ўзнаўленне падпіскі праз «Белпошту» (раней такая практыка існавала). Аляксандр Набокаў заўважыў, што газета збіраецца пашырыць інфармацыйную прастору пра кнігу ў Беларусі, звярнуў увагу на асобныя выданні самых розных мінскіх выдавецтваў, пра якія варта раскажаць у Беларусі. Да лотаўскай кніжнай выстаўкі-кірмашу ў 2018 годзе, якая пройдзе ў Мінску, «КО» збіраецца падрыхтаваць спецыяльны «беларускі выпуск».

Сяргей ШЫЧКО

Ад літары «С»

— Акцэнт быў зроблены не на гістарыяграфію і нават не на вывучэнне, а менавіта на творчасць сучасных беларускіх графікаў. Такі своеасаблівы мост паміж тэхналогіяй мінулага і тэхналогіямі сучаснасці, — раскажае дырэктар Рэспубліканскай мастацкай галерэі ў Палацы мастацтва, куратар выстаўкі, мастак-графік Аляксандр Зінкевіч. — Нашы мастакі пераасэнсавалі гістарычную спадчыну. Беларуская графіка сёння — падстава для гонару. Нашы мастакі-графікі прадстаўлены ў свеце, яны зразумелыя сусветнай супольнасці, у нас вельмі добрая школа. А школа гэтая ўтварылася менавіта дзякуючы Скарыну. Мы зрабілі рэтраспектыву тэхналагічную: у зале знаходзілася рэканструкцыя станка, падобнага таму, на якім друкаваў Францыск Скарына. Была цікавая інсталяцыя з гравюрай. Гэты цэнтр кампазіцыі быў дапоўнены выстаўкай мастацкіх работ, на якой былі прадстаўлены, напрыклад, творы Паўла Татарнікава, работы Юрыя Якавенкі. Работы, змешчаныя ў экспазіцыі, былі сканцэнтраваныя на асобе першадрукара.

На выстаўцы быў прадстаўлены і праект «Арт-алфавіт» Кацярыны Мясніковай. У ім тэма была разгледжана інакш: не столькі пра першадрукара, колькі пра літары як аб'ект творчасці. Былі прадстаўлены і плакаты. Менавіта яны дадалі артлінгвістычнага гучання праекту. Экспанаваліся шэраг работ у новых незвычайных тэхніках. Напрыклад, Канстанцін Вашчанка выканаў вялікую кніжную гравюру са Скарынавых кніг з полістыролу.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

нават у матэрыяльным кантэксце, маю на ўвазе сувенірную прадукцыю. Скарыну павінны пазнаваць. Ёсць патэнцыял для таго, каб зрабіць яго адным з папулярных нашых брэндаў, гэта, бадай, далейшы план для нашага грамадства. Ажыццявіўшы праект, мы вырашылі, што не будзем абмяжоўвацца ў гэтай тэме юбілейным годам.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Таццяна Сакалоўская падрыхтавала твор у змешанай тэхніцы на дрэве, а Таццяна Ласка вышывала літары беларускага алфавіта на тканіне.

— Многія нашы аўтары ўнікальныя творчыя асобы. Магчыма, некарэктна параўноўваць, але ж паралель правесці трэба: вядома, па маштабе зробленага яны не такія, як Скарына, але ў таленце, працаздольнасці і ўнёску ў беларускае мастацтва нічым не саступаюць, — падкрэслівае Аляксандр Зінкевіч. — Я перакананы, што, калі б, напрыклад, Павел Татарнікаў жыў у тым часе, яго творчы ўнёсак у мастацтва таксама быў бы рэвалюцыйны.

Вельмі важна, што на выстаўцы разважанні пра Скарыну спалучаліся з разважаннямі пра беларускую кніжную графіку, станковую графіку і даследчае мастацтва. А наогул падобнага роду выстаўкі не павінны быць прымеркаваны выключна да юбіляў, важна, каб цікавасць заставалася пастаянна. Арганізатары падрэсліваюць, што было б цікава зрабіць праект, у якім быў бы прадстаўлены ўвесь беларускі «алфавіт» значных для краіны творцаў.

— Мне здаецца, гэта мела бсэнс нават у матэрыяльным кантэксце, маю на ўвазе сувенірную прадукцыю. Скарыну павінны пазнаваць. Ёсць патэнцыял для таго, каб зрабіць яго адным з папулярных нашых брэндаў, гэта, бадай, далейшы план для нашага грамадства. Ажыццявіўшы праект, мы вырашылі, што не будзем абмяжоўвацца ў гэтай тэме юбілейным годам.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Вучыцца разумець радзіму

Творчасць Янкі Купалы і Якуба Коласа прадставілі на дзіцячых фотаздымках

Да святкавання 135-годдзя з дня нараджэння беларускіх класікаў далучылася Цэнтральная дзіцячая бібліятэка Мінска. Адзначыць юбілей вырашылі праз саборніцтвы для дзяцей: зладзілі конкурс рэспубліканскага маштабу «Творы Купалы і Коласа нас вучаць Радзіму любіць». У межах конкурсу школьнікі ва ўзросце ад 7 да 12 год дасылалі фатаграфіі, самастойна зробленыя па матывах прачытаных твораў песняроў. Конкурс ладзіўся ў дзвюх намінацыях: «Свет твораў Янкі Купалы — тваімі вачыма» (тут у розных узроставых катэгорыях перамаглі Вераніка і Маргарыта

Шабуня) і «Свет твораў Якуба Коласа — тваімі вачыма» (пераможцы — Максім Кісель і Дар'я Смільгіна). Лідарамі інтэрнэт-галасавання назвалі Руслана Іскандарава ды Ігара Еўдакімава. Спецыяльным прызам за чытанне твораў беларускіх класікаў дзецьмі іншых краін адзначылі Багдана Цішчанку і Уладу Валодзіну з горада Луганска.

Пераможцаў конкурсу, прысвечанага спадчыне Якуба Коласа і Янкі Купалы, павіншавалі ў мінскай Цэнтральнай дзіцячай бібліятэцы ў першы дзень зімы. Імпрэза атрымалася па-сапраўднаму святочная: напрыканцы ўрачыстай

часткі гасцей частавалі адмысловым тортам у выглядзе кнігі. Дзеці чыталі вершы Янкі Купалы і Якуба Коласа, праглядалі падрыхтаваныя да мерапрыемства фотавыстаўку «Мой родны кут, як ты мне мілы!» і выстаўку кніг юбіляраў. Літаратурны музей Янкі Купалы і Літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа таксама далучыліся да ўрачыстасцяў: прадстаўнікі музеяў сустрэліся з юнымі фатографамі ды ўручылі некаторым з іх асобныя прызы.

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

9 снежня — 126 гадоў з дня нараджэння Максіма Багдановіча (1891 — 1917), класіка беларускай літаратуры.

9 снежня — 100 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Рагуцкага (1917 — 1941), беларускага паэта.

9 снежня 80 гадоў адзначыць Леанід Багданаў, беларускі мастак дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва.

10 снежня 85 гадоў спаўняецца Таісіі Шчарбаковай, беларускаму музыка-

знаўцу, педагогу, заслужанаму работніку вышэйшай школы БССР.

10 снежня 60-гадовы юбілей святкуе Валерый Шкаруба, беларускі жывапісец.

12 снежня — 105 гадоў з дня нараджэння Мікалая Маслава (1912 — 1992), беларускага харавога дырыжора, педагога, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

14 снежня — 110 гадоў з дня нараджэння Іосіфа Ражбы (1907 — 1995), беларускага акцёра, заслужанага артыста БССР.

15 снежня — 90 гадоў з дня нараджэння Віктара Дуброўскага (1927 — 1994), беларускага і расійскага дырыжора, заслужанага артыста БССР, народнага артыста РСФСР.

15 снежня — 80 гадоў з дня нараджэння Яўгена Ждана (1937 — 2016), беларускага мастака тэатра, графіка, жывапісца, заслужанага работніка культуры БССР.

15 снежня 80 гадоў спаўняецца Герману Кірылаву, беларускаму празаіку, драматургу.

Люстэрка тыдня:

СВЕТ

Міжнародная навуковая канферэнцыя «Францыск Скарына і яго час. 500-годдзе беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання» прайшла ў Мінску. Даклады на секцыйных пасяджэннях прадставілі ўдзельнікі з Беларусі і краін СНД. Арганізацыя мерапрыемства выступілі Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Міждзяржаўны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва краін — удзельніц Садружнасці Незалежных Дзяржаў.

Завяршылася галасаванне чытачоў у межах расійскай нацыянальнай літаратурнай прэміі «Вялікая кніга». Цікава, што гэтым разам перавагу аддалі аўтабіяграфічным кнігам: першае месца заняла біяграфія празаіка і паэта Валяніціна Катаева «Катаеў. Пагоня за вечнай вясной» пісьменніка Сяргея Шаргунова, а другое — біяграфія «Ленін. Пантакратар сонечных пылінак» Льва Данілікіна. Трэцяе месца адышло да рамана Шаміля Ідыятуліна «Горад Брэжнеў». Пераможцам галасавання чытачоў 12 снежня ў Маскве ўручаць узнагароды разам з лаўрэатамі прэміі, якіх вызначыць прафесійнае журы.

На 75-м годзе жыцця памёр французскі спявак, кампазітар ды акцёр Джоні Холідэй, які хварэў на анкалогію. Яго называюць рок-зоркай Францыі: за час сваёй кар'еры спявак выправіўся ў больш як 400 турнаў, дзе сабраў больш як 15 мільёнаў слухачоў. 18 альбомаў Джоні Холідэя атрымалі статус плацінавых, што сведчыць пра надзвычайную папулярнасць яго кампазіцый. Апошні альбом выканаўцы «*Jamais seul*», які выйшаў у 2011 годзе, на працягу двух тыдняў займаў першыя пазіцыі ў музычных чартах Францыі, а яго продаж амаль дасягнуў 100 тысяч асобнікаў ужо ў першы тыдзень свайго існавання. Акрамя таго, Джоні Холідэй — аўтар музыкі да шматлікіх фільмаў і выканаў галоўную ролю ў спектаклі «*Le paradis sur terre*» ў Парыжы.

У межах праекта «Беларускія ўікэндзі» ў беларускай агучцы пакажуць фільм рэжысёра Нікі Каро «Жонка наглядчыка запарка» з Джэсікай Чэстэйн і Даніэлем Брулем у галоўных ролях. Прэм'ера адбылася ўчора ў кінатэатры *velcom cinema*, сёння ж, а таксама ў выхадныя пройдуць паказы ў кінатэатры «Масква». 13 снежня плануецца праэманстраваць кіно ў Брэсце. Праекту «Беларускія ўікэндзі» ўжо больш за год. За гэты час глядачы ўжо ўбачылі на вялікім экране перакладзеныя на беларускую мову фільмы «Таямніца Келза», «Цудоўна ласка», «Пакуль ногі носяць», «Кніга Ілая», «Маленькі прынец», «Форэст Гамп», «Шторм: ліст, які палае», «Падынган» ды іншыя.

Стаў вядомы дызайн сцэны міжнароднага конкурсу песні «Еўрабачанне-2018», які гэтым разам ладзіцца ў Лісабоне. Афармленне пляцоўкі для выступаў спевакоў будзе нагадваць пра тое, што Партугалія — марская дзяржава, а сам конкурс пераўтворацца ў падарожжа па моры музыкі. У аснове дызайну будуць чатыры элементы: мора, навігацыя, караблі ды карты. Праект сцэны распрацаваў нямецкі дызайнер Флорыян Віндэр. Спадар Віндэр мае вялікі досвед у падрыхтоўцы да «Еўрабачання»: ён ужо афармляў сцэны падчас саборніцтваў у Дзюсельдорфе, Баку, Вене ды Кіеве, а таксама рыхтаваў пляцоўкі для талент-шоу «Х-Фактар» у Вялікабрытаніі і ЗША, музычнай прэміі *MTV Video Music Awards*.

Агляд цікавінак ад Дар'і ЧАРНЯЎСКАЙ

НА ШЛЯХУ ДА ВЕЧНАГА

Праз сваю непаўторную паэзію **Максім Багдановіч** счасцігаў таямніцу і прызначэнне мастацтва ў свеце. Глыбіннае асэнсаванне прыгажосці жыцця выяўлена ў паэтычных вобразах, якія працягваюць жыццё ў сэрцах людзей ужо шмат дзесяцігоддзяў, аднак адзін з найбольш яркіх прыкладаў выяўлення канцэпцыі мастацтва паводле **Максіма Багдановіча** знаходзім менавіта ў праявічым творы — аповяданні «Апокрыф» 1913 года, створаным у форме прыпавесці.

Максім Багдановіч, 1911 год, Яраслаўль.

Складанасці жыцця і лёсу народа асэнсоўваюцца праз рэлігійны сюжэт. **Максім Багдановіч** звярнуўся да стылізацыі: своеасаблівае ўзнаўленне тэксту Евангелія з падзелам на вершы. Хрыстос вандруе па беларускай зямлі разам са святымі Юр'ем і Пётрам. Апранутыя вельмі проста, яны падобныя да сялян, занятых цяжкай працай на палатках у час жніва. Але сярод іх ёсць музыка, які адчувае сябе непатрэбным, лішнім чалавекам на зямлі. Хрыстос суняшае яго: не існуе непатрэбных заняткаў і лішніх людзей, больш за тое, мастацтва неабходна ў жыцці кожнага чалавека. Праз словы-павучанні Хрыста выказаны погляды на мастацтва і **Максіма Багдановіча**: «Штодзённымі клопатамі поўніцца жыццё людское. Але калі зварухнецца душа чалавека, — толькі песня здолее спатольць яе». Малады творца марыць абудзіць сэрцы людзей і раскрыць прыгажосць, што існуе побач з намі. Нагадвае, што ад самага свайго нараджэння чалавеку ўласціва

адчуваць гармонію, абаліраючыся на ўнутранае пачуццё.

«Апокрыф» **Максіма Багдановіча** ілюструе спрэчкі аб ролі мастацтва ў жыцці народа, якія пастаянна ўзнікалі сярод беларускіх адраджэнцаў пачатку XX стагоддзя. Пётра сцвярджае, што цяжкая праца ў гаротным жыцці селяніна не пакідае месца для эстэтычнай асалоды. «Вучыцелю, — прамаўляе ён, — у гэтай краіне ёсць людзі, каторым няма чаго есці. Ці ж не сціснецца ад сорама сэрца таго чалавека, каторы, шукаючы скарынкі хлеба, прыйдзе з песняй да іх?». На думку Хрыста, несправядліва ў народа адбіраць права радавацца жыццю праз далучэнне да прыгажосці: «Ты, шкадуючы галодных людзей, асудзіў песню, але галодныя людзі не асудзілі яе». У вобразе Пётры прасочваецца нават пэўная аскетычная скіраванасць, дзе прыгажосць ёсць спакуса, як гэта было ў часы сярэднявечча. Кіруючыся асноўнымі пастулатамі сярэднявечнай філасофіі, лагічна згадаць, што ўявіць духоўныя

пошукі чалавека па-за межамі царквы было немагчыма. У «Апокрыфе» голасам Хрыста былі агучаныя неўміручыя радкі: «Я ж кажу вам: добра быць коласам; але шчаслівы той, каму дадзена быць васільком. Бо нашто каласы, калі няма васількоў?». У песні жнеек, тых самых, якія склалі гэтую песню і ведаюць, чаго варты хлеб, чуюцца словы: «Няма лепш цвяточка над васільчэка». Так, у творчасці жыве душа народа, яго надзеі і расчараванні, радасць і смутак.

Аўтар па-філасофску разважае над ідэяй чыстай красы, адарванай ад штодзённых матэрыяльных памкненняў і патрэб чалавека. Краса і карысць, паводле **Максіма Багдановіча**, не павінны супрацьстаяць. У іх суладдзі і ёсць гармонія жыцця: «І адказаў яму Хрыстос: няма красы без спажытку, бо сама краса і ёсць той спажытак для душы». І гаспадар нівы «сказаў у сэрцы сваім»: «Хлеб адбіраюць у мяне гэтыя сінія кветкі, бо

поўнаважкія каласы маглі б узрасці тут заміж васількоў. Але яшчэ з малалецтва краса іх прыйшла мне да душы. І таму я не вырву з каранём іх і не выплянню, як усякае благое зелле. Няхай растуць і радуюць, як у маленстве, сэрца маё». Нездарма «сінявокі васільк» стаў своеасаблівым сімвалам нацыянальнага адраджэння, паэтычнай кветкай Беларусі.

Светлы, нават амаль малітоўны спакой робіцца сэнсавым вынікам твора: «далей ужо моўчкі ішлі яны. І босыя ногі Хрыста пакідалі на цёплым, мяккім пылу дарогі сляды». Аднак апошні верш гучыць як своеасаблівы зварот да чытача, што выказвае сваю занепакоенасць: «Але гора вам, людзі, бо даўно ўжо затапталі вы іх. Амін». **Максім Багдановіч** пакутліва разважае аб бездухоўнасці, якая пануе ў свеце, нагадвае, што без духоўнага адраджэння не будзе нацыянальнага.

Што нагхніла **Максіма Багдановіча** звярнуцца да формы апокрыфа, дакладна сказаць немагчыма. Аднак менавіта яна была абраная для глыбінных разваг і высноў, для сцвярджэння вобраза васілька як адбітка душы народа. Безумоўна, душа **Максіма Багдановіча** па-хрысціянску адчувала свет, хрысціянскія матывы выразна гучаць і ў вершах, са сваёй адметнай вобразнасцю і сімвалічнасцю. У вершы «Цемень» мы знаходзім радкі:

*Але вось цераз цемень маланка блішчыць,
Асвятляе мне вобраз Хрыста... яго крыж...
Ажываеш, здаецца, душою гарыш.
Але толькі ж чаму так малы гэты час?!
Зноў навокал цемень. Свет зірнуў і пагас.
Не глядзіць на мяне ясны вобраз Хрыста.
Над зямлёю імгла, у душы пустата.*

Верш заканчваецца адчуваннем туті, безвыходнасці, што мы можам лёгка зразумець, бо ведаем аб хваробе і пакутах **Максіма** 3-за сухотаў...

Найвышэйшая каштоўнасць характава ў жыцці глыбока асэнсавана ў творчасці **Максіма Багдановіча**. Літаратурныя творы мастака слова раскрываюць веру ў чалавека, яго характар і духоўную моц. Вытокі духоўнасці, веры мы знаходзім у пошуках красы, прыгажосці, памкненні да агульначалавечых каштоўнасцяў, павягі і братэрскай любові да чалавека.

**Ала ІВАШКЕВІЧ,
навуковы супрацоўнік
Літаратурнага музея
Максіма Багдановіча**

Беларускія пераклады: традыцыі і сучаснасць

Зякімі праблемамі сутыкаецца **З**выдавец перакладной літаратуры ў сваёй дзейнасці, чым кіруецца, калі прымае рашэнне на карысць таго ці іншага аўтара, — гэтыя пытанні абмяркоўвалі перакладчыкі і чытачы ў Літаратурным музеі **Максіма Багдановіча**. Там адбыўся круглы стол па тэме «Беларуская перакладчыцкая школа: традыцыі і сучаснасць».

Адным з распачынальнікаў перакладчыцкай дзейнасці стаў **Максім Багдановіч**. У артыкуле «Забыты шлях» ён дакладна сфармуляваў, навошта патрэбныя пераклады: «Намагаючыся зрабіць нашу паэзію не толькі мовай, але і духам, складам твораў шчыра беларускай, мы дапусцілі б цяжкую памылку, калі б кінулі тую вывучку, што нам давала сусветная (найчасцей еўрапейская) паэзія. Гэта апошняя праца павінна ісці поўным ходам. Было б горш, чым нядбалствам, нічога не ўзяць з таго, што сотні народаў праз тысячы год збіралі ў скарбніцу сусветнай культуры. Але заносіць толькі чужое, не развіваючы свайго, — гэта яшчэ горш: гэта значыць глуміць народную душу. Да таго ж адны жабракі могуць праз усё жыццё толькі браць. Трэба ж і нам, беручы чужое, калі-нікалі даць нешта сваё. А свайго, як мы бачым, мы давалі меней, чым маглі». Так **Багдановіч** пісаў у 1915 годзе, але гэтыя словы актуальныя і цяпер.

Калі рыхтаваўся да выхаду «Вянок», паэт прасіў свайго рэдактара ўключыць туды пераклады Верлена. Ён перастава-

рыў на беларускай мове 22 яго вершы. **Максім** ведаў, што сродкі абмежаваныя, аб'ём кніжкі не бясконцы, але казаў: «Калі ўстане пытанне, выкідайце лепш мае вершы і змяшчайце вершы Верлена». Ён цудоўна разумеў, што чытачам як свежае паветра трэба іншая эстэтыка, іншы погляд на паэзію, дзеля чаго гатовы быў ахвяраваць нейкімі сваімі творами.

Зараз навідавоку новы ўсплёск цікавасці да перакладной літаратуры, адзначыў **Міхал Бараноўскі**, адзін з удзельнікаў круглага стала. Падобная хваля назіралася на стыку 80-х і 90-х гадоў мінулага стагоддзя, калі выходзілі серыі «Бібліятэка замежнай прозы», «Паэзія народаў свету», «Скарбы сусветнай літаратуры». З чым гэта звязана, разважаў вядомы перакладчык **Лявон Баршчэўскі**: «Гістарычна складалася так, што ў 30-я гады ўсіх нашых перакладчыкаў альбо знішчылі, альбо выслаілі. Страты былі вельмі моцныя, і ў 50-я гады не было каму займацца перакладамі, адраджаць перакладчыцкія традыцыі. З рускай мовы нешта перакладалася, але рабілі гэта прафесійныя перакладчыкі. З'яўленне **Язэпа Семяжона**, у каго была, з савецкага гледзішча, бездакорная біяграфія (ён ваяваў на фронце) падштурхнула справу, вакол яго пачалі гуртавацца новыя людзі. Доўгі час ён чытаў спецкурс у БДУ па перакладзе. Выспявала ўсё вельмі павольна, таму не было буму ў 60-я гады — былі адзінкі перакладчыкаў... У 59-м годзе побач з **Семяжонам** з'явіўся **Сёмуха**, але і супраць яго пачаліся рэпрэсіі, выключылі з Саюза пісьменнікаў, а ў выніку кніжкі не выходзілі. І толькі ў сярэдзіне 80-х гадоў

прыйшла новая плеяда перакладчыкаў».

Яны пачалі гуртавацца вакол рэдакцыі «Мастацкая літаратура», туды насілі рукапісы, у творцаў узнікла зацікаўленасць. Але ж гэта было ў савецкі час — каб выпусціць **Сартра** ці **Камю**, даводзілася змагацца з «Галоўлітам», зазначыў **Лявон Баршчэўскі**. Каб перакласці **Сартра**, трэба было перакласці спачатку чалавек востым ідэалагічным правільных, хай сабе і не самых таленавітых творцаў. Тым не менш існавала дзве рэдакцыі — рэдакцыя перакладаў замежнай мастацкай літаратуры і рэдакцыя перакладаў з моваў народаў СССР. Дзяржава выдаткоўвала добрыя сродкі, таму бум і ўзнік, але ў першую чаргу ўзнік таму, што былі перакладчыкі. Прасцей і з аўтарскімі правамі было. Пакуль не надышоў крызіс, у першую чаргу фінансавы. На пэўным этапе перахапілі ініцыятыву прыватныя выдаўцы.

Дарэчы

У Літаратурным музеі **Максіма Багдановіча** адбудзецца вечарына, прымеркаваная да дня нараджэння беларускага генія. Усіх аматараў творчасці паэта запрашаюць узяць удзел у мерапрыемствах, якія адбудуцца 9 снежня.

А 13-й гадзіне пачнецца літаратурна-музычная імпрэза. У 15.00 — ускладанне кветак да помніка **Максіма Багдановіча** ў скверы Парыжскай камуны ў Мінску.

Рукапісы **Максіма Багдановіча**: пераклады з **Поля Верлена**.

Дарэчы, альтэрнатывай выдавецтвам, якія баяцца рызыкаваць, выпускаючы тыя ці іншыя перакладныя кнігі, стала з'яўленне платформ краўдфандынгу. Так з'явілася серыя «Амерыканка», і сёлета выйшла першая яе кніжка — «Палёт над гняздом зязюлі» **Кена Кізі**. Як зазначыла рэдактар серыі **Марыя Мартысевіч**, ёсць планы ў 2018 годзе выдаць яшчэ чатыры кнігі. «Краўдфандынг дазваляе беларускаму чытачу атрымаць тыя кніжкі, якія ён сапраўды хоча чытаць па-беларуску. Ён прыклад — дзіцячая літаратура. Класіка, на якой мы раслі, але чыталі яе па-руску». І хоць гэты інстытут сацыяльнага прадпрымальніцтва не пазбаўлены пэўных праблем, вынікі дзейнасці кампаніі дазваляюць глядзець у будучыню з аптымізмам. Штуршком для выдання многіх перакладных кніг стала з'яўленне прэміі для перакладчыкаў імя **Карласа Шэрмана**. Стварылася сур'ёзная канкурэнцыя. Да перакладаў пачалі ставіцца як да прафесіі. Ёсць для каго працаваць: у самых розных супольнасцях ёсць людзі, якія хочуць чытаць па-беларуску.

**Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ,
фота аўтара**

Экзістэнцыя беспрытульнасці

Герой і час у творчасці Алены Паповай

Драматург і празаік Алена Папова з тых мастакоў слова, чые творы вызначаюцца высокім узроўнем майстэрства і актуальнасцю праблематыкі. Алена Георгіеўна — неаднаразовая пераможца конкурсаў беларускай нацыянальнай драматургіі, міжнародных конкурсаў, галоўны з якіх — Першы еўрапейскі конкурс п'ес у Германіі: у 1994 г. першую прэмію атрымала п'еса «Улюбёны лёсу». Яе п'есы перакладзены на беларускую, украінскую, нямецкую, англійскую, японскую і іншыя мовы. Яны паспяхова ідуць на тэатральных сценах Беларусі, Расіі ды іншых краін.

Алена Папова нарадзілася ў сям'і ваеннага журналіста Георгія Папова, з 1950 г. жыве ў Мінску. Бацька — заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь — рускамоўны беларускі пісьменнік, перакладчык, шмат гадоў быў намеснікам рэдактара часопіса «Нёман». У 1973 годзе Алена Георгіеўна скончыла Літаратурны інстытут імя М. Горькага, вучылася майстэрству на семінары Віктара Розава, з 1971 г. — член Саюза пісьменнікаў СССР. Першую вядомасць Алене Паповай прынесла п'еса «Аб'ява ў вячэрняй газеце» (1989), пастаўленая ў многіх тэатрах Беларусі і Расіі.

У цэнтры творчасці Алены Паповай — праблемы постсавецкага соцыуму. Яна тонка адчувае атмосферу эпохі і ўмела перадае яе ў п'есах. Гэта перыяд сацыяльнага пералому, які адлюстроўвае крызіс знешні (зрэз падзей) і ўнутраны (стан героя). Аўтар выяўляе мінулае і сучаснае, антыномію ілюзій і рэальнасці, дэманструе неэвалюцыю героя, а яго экзістэнцыю.

А. Папова прыйшла ў драматургію, калі на сцэне фактычна дажываў «герой-сучаснік» з адбіткам сацрэалістычнага штампа. Ужо тады ў п'есе «Плошча Перамогі» (1974) яна прапанавала сваю версію героя і свой погляд на Вялікую Айчынную вайну. Драматург паказаў лёс «пакалення пераможцаў», тых, хто вярнуўся з фронту дамоў, але памяць пра вайну захаваў назаўжды. Пазней А. Папова зноў вернецца да тэмы вайны ў п'есе «Бліндаж» (2004), пераасэнсоўваючы гэтую трагедыю ў жыцці народа.

Ужо ў гэтай першай п'есе праглядаецца драматургічная манера аўтара: сублимацыя мінулага і сапраўднага, прыватнае жыццё чалавека на фоне вострых праблем грамадства, неардынарная трактоўка падзей, выразная аўтарская пазіцыя.

У пачатку творчага шляху А. Папова вывела на сцэну ў якасці героя-сучасніка «звычайнага чалавека» з яго складанай псіхікай, самасвядомасцю, суб'ектыўным досведам. Прыёмы рэтраспекцыі і інтраспекцыі дазволілі драматургу

глыбей пранікнуць у таямніцу сваіх герояў, выявіць іх душэўны дыскамфорт. На першы план быў выведзены мікрасвет герояў, а праблемы соцыуму адно адцягнулі душэўныя драмы персанажаў.

Апынуўшыся пад прэсінгам часу апошняй трэці XX ст., «звычайны чалавек» пакутліва асэнсоўвае сваю адасобленасць у агульным працесе быцця і спрабуе зразумець сябе, разабрацца ў самім сабе. Гэта людзі «пераходнага перыяду» з яго парадоксамі ў асабістым і грамадскім жыцці.

Практычна ва ўсіх п'есах А. Паповай канцэпттуальная мадэль свету выяўляецца праз спецыфіку мастацкай прасторы, якая праламляецца ў двух аспектах: *бытавым* і *быццёвым*. Складаная чалавечыя ўзаемаадносіны дэманструюцца аўтарам праз прызму часу. Яго мадальнасць вызначана катэгорыямі мінулага і сапраўднага. Пры гэтым тэмпаральная антыномія *мінулае / сапраўднае* рэалізуецца на праблема-канцэпттуальным узроўні п'ес: дысгармонія ў адносінах паміж людзьмі дэманструе агульны разлад у грамадстве. Сацыяльна-гістарычны і бытавы час шчыльна ўзаемазвязаны, адлюстроўвае прастору прыватнай экзістэнцыі чалавека. У цэнтры ўвагі А. Паповай — праблемы соцыуму: бытавы і быццёвы дыскамфорт, адзінота чалавека, яго неўладкаванасць, пошукі свайго месца ў жыцці («Улюбёны лёсу», «Развітанне з Радзімай», «Вандроўнікі ў Нью-Ёрку», «Дзень Карабля», «Дом, які патанае», «Маленькі свет», «Дамоў» і інш.).

У 1990-я гады ў літаратуры адбываецца дэканструкцыя мадэлі героя сацрэалізму. Сцвярджаецца канцэпцыя чалавека крызіснага часу, разбураецца міф пра светлую будучыню і савецкага чалавека, замест аптымістычнага пафасу — трагікамічнае бачанне свету, глыбока трагічнае адлюстраванне паўсядзённага жыцця герояў, бессэнсоўнасці іх быцця, неўладкаванасці быту. Адною з першых у беларускай драматургіі А. Папова пачынае арыентавацца на экзістэнцыяльную праблематыку, выяўляючы два модусы чалавечага быцця: «разгубленасці» і «адчужанасці». Рух часу ў яе п'есах накіраваны не ў будучыню (светлую), а ў мінулае, якое настальгічна праглядаюць героі, і дыскамфортнае сапраўднае. Пры гэтым яе героі арыентаваны на пошукі свайго месца ў новых умовах соцыуму. Гэты складаны перыяд змадэляваны ў сюжэтай канве п'есы «Дзень Карабля» (1995).

ТРЫ ПЫТАННІ ДРАМАТУРГУ

— Што для вас значыць «сучасны герой»? Як вы яго ўяўляеце?

— Сучасны герой — гэта кожны, калі ў ім выяўлена тое, што аб'ядноўвае яго з іншымі. Няма праблемы адной узроставай альбо сацыяльнай групы — праблемы банкаўскіх служачых, кіроўцаў тралейбусаў альбо студэнтаў, дакладней, яны ёсць, але вялікі стыль — гэта не іх вызначэнне. Вялікі стыль — гэта цэлае, бо свет цэласны. Нягледзячы на тое, што чалавек бачыць толькі адзін яго сегмент. Ахапіць як мага больш гэтага цэлага, аб'яднаць частку з цэлым — мэта мастацтва, сэнс паэтычнай метафары. Вялікі стыль — гэта прастора, дыханне падтэксту, прастора паміж героямі і ў саміх героях, глыбіня сэнсу.

— Што любіце чытаць?

— Найперш — гістарычную літаратуру. Хаця гістарычных рэчаў у мяне ніколі не было. Цікавіць развіццё чалавечай свядомасці, жыццё чалавека ў розных краінах і эпохах. Зразумець мінулае — гэта значыць прынамсі крыху зразумець сучаснасць. А жыццё — гэта задума Бога.

— Як складваюцца адносіны з тэатрам?

— Тэатр у патэнцыяле, у лепшых сваіх праявах — гэта вялікая магія, зачараванасць жыццём. Жыццё спектакля, аднаго і таго ж, па адной п'есе — гэта жыццё мятліка. Гэтае жыццё імгненнае, заўсёды ў рэжыме анлайн, адзін спектакль ніколі не паўтарае іншы.

У мяне заўсёды былі і ёсць цяпер добрыя творчыя саюзы, сустрэчы з рэжысёрамі, якія як бы «ідуць насустрач». Сярод іх — Віталь Баркоўскі, Мікалай Пінігін, Яфім Падвэ, Ала Палухіна, Уладзімір Савіцкі... Першы спектакль па маёй п'есе паставіў Валерый Раеўскі — паэтычны спектакль з выдатнымі акцёрамі Віцебскага акадэмічнага тэатра «Хуткія цягнікі». Апошні на гэты час — «Маленькі свет» у Адэскім акадэмічным нацыянальным тэатры імя Васіля Васількі, пастаўлены сёлета ўвесну народным артыстам Украіны Ігарам Равіцкім. Спектакль вельмі паэтычны, з цудоўнымі акцёрскімі работамі. Такім чынам, любоў да тэатра з боку драматурга не заўсёды аднабаковая...

У кватэры пануе атмосфера перыяду перабудовы, але яшчэ захоўваецца цеплыня сямейнай утульнасці. Тут шмат гавораць пра савецкае мінулае і па-рознаму да яго ставяцца: крытыкуюць, апраўдваюць... Спрэчкі і дыялогі пра стары і новы час не маюць маралізатарскага характару, перадаюць сучасную атмосферу. Старэйшае пакаленне дажывае свой век, а малодшае імкнецца знайсці сябе ў гэтым складаным часе. Кватэра аб'ядноўвае ўсіх. У ёй па-ранейшаму вялікай сям'ёй адзначаюць Новы год, яна спрыяе падтрымцы сяброўскіх сувязей. У кватэру нязменна вяртаецца «блудны сын» Фінскі, які так і не здолеў стварыць сям'ю і годна самасцвердзіцца. Яго асуджаюць, але разумеюць і даруюць яму. Ён зноў з'яджае, спадзеючыся на лепшае.

У многіх п'есах Алены Паповай дом рэдукуецца ў гарадскую кватэру («Маленькі радасці жывых», «Развітанне з Радзімай»), што сведчыць пра разбурэнне дома як духоўнага адзінства. Замкнёная прастора кватэры сканцэнтравана на мікрасвечце яе жыхароў, дэманструе іх асабістыя драмы.

Драматург разбурае ўстойлівы архетып дома як апірышча ў жыццёвых бурях і выбудоўвае мастацкую прастору п'есы ў трох аспектах: *бытавым*, які стварае вообраз дома ў рэальнай сапраўднасці, *сацыяльным*, які ўзнаўляе мадэль грамадства, і *быццёвым*, дзе дом робіцца сімвалічным увасабленнем сусвету, які вызначае быццё герояў.

Цэнтральнае месца ў творах Алены Паповай 1990-х гадоў займае «*страта дома*», *беспрытульнасць*. На сцэну выведзены «*духоўны маргінал*» — *няўдачнік*, які генетычна ўзыходзіць да герояў Антона Чэхава. Як і яе папярэднік, А. Папова таксама засяроджваецца на вырашэнні выключна бытавых праблем, аптымістычнае стаўленне да якіх змяняецца на драматычнае ці нават трагічнае, а ружовыя жыццёвыя перспектывы ператвараюцца ў безвыходнасць. Некаторых герояў наведваюць думкі аб няспраўджанасці жыцця, у якім яны не змаглі самарэалізавацца. Гэты герой часта паўстае ахвярай. Ён выкінуты на ўзбочыну жыцця, адчувае сябе непатрэбным. Бытавы дабрабыт апынаецца ілюзорным. Няўхільна выяўляецца катастрофічны дэфіцыт ежы, матэрыяльных дабротаў. Папова падкрэслівае бязбытнасць як норму.

У гэты перыяд сімвалам «новага свету» робіцца замежжа, куды імкнецца па

шчасце «саўкі» 1970 — 80-х гг. Аўтар крытычна ставіцца да тых, хто з'ехаў у пошуках шчасця («Развітанне з Радзімай», «Вандроўнікі ў Нью-Ёрку», «Дамоў») але ў той жа час спачувае ім. Трываючы жыццёвыя нягоды, героі апынаюцца паза сценамі роднага дома. Дом у «чужой» прасторы не робіцца «сваім», што ўзмацняе іх драму, але ўсё ж пакідае надзею на вяртанне.

У п'есе «Развітанне з Радзімай» (1997) А. Папова выяўляе розныя шляхі выбару герояў: адны пакінулі «кальскіх рэвалюцыяў» і з'ехалі ў Ізраіль альбо ў Штаты, іншыя змянілі профіль працы, каб матэрыяльна выжыць. Тыя, што з'ехалі, не пішучы, бо ім сорамна («сарамлівасць прайграўшых»), тыя, што засталіся, з усёй моцы імкнучыся сцвердзіцца ў новых умовах, прыходзячы да высновы, што мінулае было лепшым, чым сапраўднасць. Сюжэты час (сустрэча) не злучае персанажаў, бо час гістарычны («постсавецкі перыяд») іх раз'ядноўвае.

Беспрытульнасць можна лічыць тыповай рысай героя пакалення 1980 — 90-х гг. Яна характарызуе і сацыяльны статус, і псіхалагічны стан глабальнай неўладкаванасці, усведамленне сваёй «выкінутасці» з усіх звыклых ніш. У драматургіі сцвярджаецца герой, які імкнецца да самавызначэння. Як правіла, ён спрабуе «*разабрацца ў сабе*», «*разабрацца з іншымі*», уступаючы ў канфлікт з самім сабой, дэманструючы «крызіс прыватнага жыцця». Эстэтыка і паэтыка п'ес А. Паповай сведчаць, што драматург працягвае традыцыі рэалістычнай драмы, абнаўляе яе стылістыку і жанравую сістэму. І ў той жа час напаўняе п'есы новымі інтэнцыямі.

Алена Папова звяртаецца і да эпічных жанраў. Тое, што было нявыказана ў драме, знайшло арганічны працяг у прозе, набыло падтэкст і шматмерную мастацкую структуру. Проза А. Паповай («Узыходжанне Зенты», «Вялікае падарожжа Малышкі», «Сёмай ступень дасканаласці», «Бурбалка паветра ў катле з кіпнем», «Гэты салодкі голас Сірэны» і інш.) шчыльна знітавана з яе драматургіяй.

У цэнтры ўвагі аўтара — асоба чалавека, яго псіхалогія, асэнсаванне быцця, праблемы сацыяльнага і маральнага характару. І хаця ў вялікай ступені галоўныя героі яе прозы — жанчыны (Зента, Малышка, Яўгенія, Камякова), пісьменніца імкнецца не толькі выявіць іх лёсы ў складаных абставінах, але ў цэлым актыўна і надзённа пытанні быцця, пытанні грамадскага характару. Яе героі жывуць па-за ЧАСАМ, які не выбіралі. Усе яны апынуліся на гэтай зямлі, у гэтым свеце, «...які дароўніваецца ўсяго толькі бурбалцы паветра ў катле к і п е н ю С у с в е т у». Героі прозы, як і героі п'ес, прымушаюць нас крытычна паглядаць на ЧАС, у якім мы жывём, крытычна паглядаць на сябе ў гэтым часе.

У прозе Алены Паповай прысутнічае і містыка, і дэтэктыўныя авантурныя моманты, і таямнічыя загадкі, якія даводзіцца разгадваць чытачу. Што датычыцца стылю пісьменніцы, варта падкрэсліць, што ёй удалося звязаць новы матэрыял і новыя стылістыкі з традыцыяй рускай літаратуры мінулага стагоддзя. Маецца на ўвазе Андрэй Платонаў і Уладзімір Маканін. Да іх можна далучыць Данііла Хармса і Міхаіла Булгакава, традыцыі абсурдыстаў. Што датычыцца беларускай літаратуры, то найбліжэй Альгерд Бахарэвіч. У драматургіі Алена Папова наследуе традыцыі Анатоля Чэхава і арганічна ўпісваецца ў «новую хвалю» рускіх аўтараў (Людміла Петрушэўская, Людміла Разумоўская, Віктар Слаўкін).

У агульнай прасторы сучаснай беларускай літаратуры Алена Папова застаецца тым аўтарам, якога цікава чытаць, які прымушае нас думаць.

Святлана ГАНЧАРОВА-ГРАБОЎСКАЯ

ВЕРШЫ ПАД РОЗНЫ НАСТРОЙ

Проза. У старым добрым пераліку лепшых беларускіх творцаў, якія пішуць для дзяцей і падлеткаў (Людміла Рублеўская, Алесь Бадак, Раіса Баравікова ды інш.) штогод маюць з'яўляцца імёны новых аўтараў. Адзін з моцных прэзэнтантаў на «месца пад сонцам» — Кацярына Мядзведзева, якая дэбютавала сёлета з кнігамі «Разлашчыны майстра Люфта» і «Ключ ад ёлачнага куфра».

Казка «Шкляны, алавыны, драўляны», апублікаваная ў «Полымі», падмацоўвае цікавасць да гэтай пісьменніцы. Твор не новы (аднайменную назву мела кніга Мядзведзевай, выдадзена ў 2009 годзе ва Украіне), аднак на беларускай мове друкуецца ўпершыню. Галоўная гісторыя нагадвае казку «Рапунцэль», у тым ліку яе перапрацоўку студыяй Уолта Дыснея (2010). Каб адаптаваць твор да сучаснага ўспрымання, і беларуская аўтарка, і стваральнікі мультфільма звярнулі ўвагу на блізкія сваяцкія матывы, хаця абедзве версіі казкі прыкметна адрозніваюцца. У творы Кацярыны Мядзведзевай галоўную гераіню Бурштыну трымае ў вежы кароль: дзяўчына на цэлы дзень даруе бессмяротнасць таму, хто першым убачыць яе раніцай. Казку пра Бурштыну чытае Ванда — дзяўчынка, якая марыць пра малодшую сястру. Яе мара звязвае казку і рэчаіснасць: Бурштына ў развязцы аказваецца стрычанай сястрой Ванды і завітвае да яе разам з маці.

«Шкляны, алавыны, драўляны» — цудоўная, утульная гісторыя для дзяўчат-падлеткаў. Можна ўгледзець тут і ўказанні на класічныя гендарныя праблемы: у каралеўскім палацы ўсе жанчыны — альбо служкі, альбо вязні, Бурштына робіцца дарослай толькі тады, калі замест звыкллага паслушэнства пачынае асэнсоўваць свой лёс, задаваць пытанні і, зрэшты, прымаць самастойныя рашэнні. Менавіта свабода робіць дзяўчыну шчаслівай, і дзеля свабоды, паводле казкі, можна паступіцца нават каханнем...

Паэзія. Пейзажная лірыка Фёдора Гурыновіча імпануе рэалістычнасцю, шматлікімі дэталіямі з сялянскага побыту. Адметны верш «Спас»: аўтар, з аднаго боку, перадае ўрачысты святочны настрой, усаўляе слодыч мёду як дзівоснага боскага дарунка, а з іншага боку, паказвае, наколькі грэбліва пчалар ставіцца да пчолак, што бачыцца выдатнай метафарай у сацыяльным аспекце. Да святкавання 25-годдзя ўсталявання дыпламатычных адносін паміж Румыніяй і Беларуссю ў часопісе прадстаўлены творы шасці румынскіх аўтараў. Цікавыя вершы можна адшукаць у падборках Георге Пыржы і Марына Сорэску.

Навуковыя публікацыі. Для чытачоў, якія цікавяцца гісторыяй і культурай савецкага часу, карысным будзе артыкул Сяргея Лебедзева «Феномен літаратуры савецкай эпохі ў кантэксце мастацкай культуры XX стагоддзя», дзе вызначаюцца агульныя тэндэнцыі ў развіцці мастацтва 1917 — 1991 гадоў.

* * *

Проза. Маргарыта Латышкевіч прапануе тры новыя апавяданні: «Дом», «Латарэя» і «Кайданы Гіменея». Здаецца, дзве апошнія рэчы (сатырычныя і, адпаведна, павучальныя) закрываюць гумарыстычны цыкл у творчасці аўтаркі. Пасля першага апавядання падаецца немагчымым, каб пісьменніца з глыбокім задавальненнем распрацоўвала анекдатычныя сітуацыі і верыла ў існаванне настолькі абмежаваных, недалёкіх, смешных і дробных людзей, як бязвольны перад маладой жонкай Тасік альбо пяцідзясяцігадовы Андрэй Сямёнавіч, які

спадзяецца выйграць кватэру ў латарэю. «Дом» — апавяданне больш высокага іншага кшталту — сацыяльна-бытавое, псіхалагічнае. Бабуля выходзіць уніка Цімура, мама Даша часам прыходзіць да іх у госці і падаецца Цімуру вінаватай школьніцай — «можа, таму, што была такая маладая і худзенькая, можа, таму, што так змушана ўсміхалася і не ведала, як з Цімурам трымацца, як размаўляць і ці ўвогуле можна яму паціскаць руку».

Маўляніца апісаны сямейны побыт у старым двухпавярховым доме: дом поўны старых рэчаў і ўспамінаў пра мінулае, адзінае ратаванне для хлопчыка — гэта кнігі. У плане псіхалагічным чытач выдатна ўяўляе жыццё нікому не патрэбнага падлетка, які не мае сяброў і бацькоў, а паміж ім і бабуляй існуе адпаведная ўзросту немалая дыстанцыя. Калі мама Даша не хоча браць сына ў нарэшце знойдзенае сямейнае шчасце, хлопчык разумее, што старая, халодная кватэра — гэта яго наканаваанне, дом, які ён ніколі не выбіраў. Хворая бабуля, маленькая мама Даша, самотны тоўсты хлопчык — вядомыя літаратурныя тыпы, але ў апавяданні яны літаральна ажываюць, бо гэта той выпадак, калі аўтар добра ўяўляе жыццёвую сітуацыю і абмалёўвае яе ўпэўненымі штрыхамі.

Паэзія. З якім настроем пішуцца вершы? Бажэна Мацюк «раней пісала толькі ў час адчаю, а цяпер вучыцца быць патэсай радасці і надзеі». Калі ласка: верш «Нам» па матывах бурэпаннай камсамольскай паэзіі, 5 клінікаў на 12 радкоў: «У коле жыцця мітусіцца / Давайце! Ды памяць няхай / Натоліць натхнення крыніца — / Адзіны бацькоўскі наш край!».

Цяжка сказаць, ці варта паэту арыентавацца менавіта на гэты кірунак літаратурнай вучобы: паэзія мае быць разнастайнай, у тым ліку на эмацыянальным узроўні. Лепшыя радкі Бажэны Мацюк не аптымістычныя, а лірычныя: поспех там, дзе шчырасць, дзе ў штраф не лезуць літаратурныя штампы, а значыць, там, дзе аўтарка не проста прыгожа разважае, а піша пра істотнае, найперш пра бацькоў і каханне.

Магістрантка БДУ магла б адказаць на першапачатковае пытанне наступнымі радкамі: «Заплюшчы вочы / Глядзі на чужы боль / Ён даўно ўнутры / Ён даўно не просіць літасці». Свет яе вершаў не вельмі добразычлівы: мора крыві, унутраныя дэмані, боль, пакуты... У жыцці шмат страшнага, пагрозлівага, і наша цела (сэрца, рэбры, вантробы) нагадвае пра смерць («я — прывід што на некаторы час / атрымаў у падарунак цялеснасць»). Вершы вельмі зладжаныя, кожны радок асэнсаваны (нічога агульнага з графаманіяй), а далей — ужо справы чытача, ці імпануе яму той ці іншы твор:

*Глядзі як пад столлю збіраюцца страхі
Летуценна забіваюцца ў павуцінне і скуголяць
Выкручваюцца вырываюцца выкрываюцца
Усё што ты можаш — заплюшчыць вочы
І застацца*

(«Невыносна»)

Рубрыка «Пераклады» прапануе пазнаёміцца з сучаснай польскай паэзіяй. Тут варта звярнуць увагу на выдатны верш Вальдэмара Міхальскага «Усё ўнутры нас» і творы Катажыны Саўчук, дзе цікавасць да мінулага, павага да чалавека не маніфестуюцца, а проста жывуць у радках...

Публіцыстыка. Многія вядомыя пісьменнікі працавалі і працуюць у раённым друку. Сярод іх — Валерый Гапееў, які расказвае пра выбар прафесіі і пра тое, як ставіцца да працы, згадвае прынтцыпы журналістыкі. Валерый Гапееў мае вялікі досвед, таму не заўсёды

давярае вяскоўцам-інфарматарам, заўважае і хітрыкі некаторых мясцовых кіраўнікоў. А яшчэ шануюны аўтар з павагай ставіцца да чытачоў, любіць сваю працу і адчувае адказнасць за яе.

* * *

Проза. Праблема імклівай урбанізацыі, якая прыпала на другую палову XX стагоддзя, дагэтуль застаецца не дастаткова асэнсаванай у беларускай літаратуры. Пакінутыя вёскі, парушаныя сем'і — адзін з аспектаў гэтай праблемы, які найбольш цікавіў айчынных творцаў. Пры гэтым па-за ўвагай заставаўся складаны перыяд адаптацыі нядаўніх сялян да гарадскога жыцця, які суправаджаўся набыццём новай асабовай ідэнтычнасці, зменай светапогляду, жыццёвых прынтцыпаў, а таксама вельмі часта — імкненнем адмежавацца ад вясковага мінулага, пазбыцца «вясковай» мовы... Час ад часу гэтыя праблемы абмяркоўваюць мовазнаўцы і культурологі ў навуковых артыкулах ды эсе. У літаратуры да гэтай надзвычай актуальнай тэмы звярнулася Ірына Шатыронак у аповесці «Чужы дом».

Надрукаваны ў часопісе ўрывак прысвечаны пераезду сям'і Жоўткаў у горад і першым сутыкненням з суседзямі, спрабам прыстасавацца да новага ладу жыцця. На прыкладзе сям'і з чатырох чалавек пісьменніца паказвае, як людзям даводзіцца адмаўляцца ад сялянскіх звычак і надзвычай трывалых поглядаў, як складана перажываць адчуванне ўласнай другаснасці і непрымання з боку іншых. Кожны эпізод яркі, выключнае веданне побыту спалучаецца з разуменнем псіхалогіі вясковага чалавека. Твор атрымліваецца рэалістычны, дынамічны, тут няма зацягнутасці апісанняў, кожны фрагмент падпарадкаваны агульнай логіцы. Калі ўся аповесць напісаная на адпаведным узроўні, то мае быць прыкметнай з'явай у сучаснай літаратуры, у асэнсаванні савецкага мінулага.

Чытач, які цікавіцца сучаснай літаратурай, зверне ўвагу ў тым ліку на апавяданні дацкай пісьменніцы Наі Марые Айт, прысвечаныя сямейным стасункам (перакладчыца Юлія Бялавіна).

Паэзія. Творы Людмілы Шаўчэнкі, Алены Міхаленкі, Святланы Быкавай — светлая лірыка, дзе прысутнічаюць пейзажныя і рэлігійныя матывы, успаміны пра блізкіх людзей і цяжкое адчуванне зняволенасці ў цеснай клетцы.

Творы Аляксандра Лісняка значна адрозніваюцца ад жаночай паэзіі. Яго вершы — непасрэдны, шчыры водгук на рэчаіснасць, бо аўтар мае ўласны погляд на жыццё і гісторыю краіны і выказвае яго часам рэзка, без страху некага пакрыўдзіць, перасцерагае, абвяргае пашыраныя, але памылковыя меркаванні.

Публіцыстыка. Сярод лепшых артыкулаў нумара — успаміны Зінаіды Якаўлевай пра сустрэчу з сапраўдным геніем — маладым філосафам, які напісаў выдатную кнігу пад назвай «Гуманізм» і выдаў за свой кошт тыражом 300 асобнікаў. Паколькі кніга не выклікала цікавасці ў беларускім навуковым асяроддзі, усе філасофскія праекты Максіма Маеўскага засталіся непрычытанымі, неўзабаве герой кардынальна змяніў сферу дзейнасці... Сярод артыкулаў варта таксама адзначыць публікацыю Генадзя Кажамякіна, прысвечаную ліставанню Уладзіміра Караткевіча з Юрыем Гальперыным, і невялікае даследаванне Аляксандра Бязозкі, прысвечанае жанру вынікавай споведзі ў літаратуры.

Алесь ЛАПЦКАЯ

«Чуваць, як птушкі чысцяць галасы...»

Улістападаўскім нумары «Малодосці» ўпершыню прадстаўлены аўтары-пачаткоўцы: Артур Камароўскі з паэзіяй (падборка вершаў «Сны каштанавых алей») і Марыя Свіст з прозаі (два невялічкія апавяданні: «Зноў пра курэнне» і «Механічныя ваганні»). Нягледзячы на малады ўзрост аўтараў (26 і 20 гадоў адпаведна), творы спелыя — абодвум пісьменнікам ёсць што сказаць.

Вершы Артура зачароўваюць рамантычнасцю, узнёсласцю, яркай вобразнасцю, бездакорным рытмічным малюнкам. Пачынаецца падборка цыклам пад назвай «Бясконца калыханка для маёй дачушкі». Ён уключае чатыры калыханкі, якія сапраўды можна спяваць дзіцяці

(вельмі добра кладуцца на музыку). Творы надзвычай пяшчотныя, напоўненыя любоўю і замілаваннем:

*Закрывлі вочкі гмахі-дзівакі —
ім вецер бае казкі пра нябёсы.
Што там для кожнай зоркі — гамакі,
і зорны пыл пад ногі сіцеле плёсы.
Што аблачынкы там — як дзве рукі —
ім напраўляе месяц узгалоўкі.
Яшчэ вышэй — планеты, бы жукі,
і мудры Бог — чырвоная багоўка.*

Завяршаецца цыкл чатырохрадкоўем, якое ўмоўна можна назваць «на абуджэнне»:

*Чуваць, як птушкі чысцяць галасы,
І ўжо світанак гладзіць нас за вушка.
Бабуля-ноч сыходзіць за ласы.
Пара ўставаць, любіма дачушка.*

І хоць больш правільна было б сказаць «па вушку», гэтая маленькая недаклад-

насць не псуе ўражання ад карціны, намалёванай з усёй шчырасцю маладога і светлага ўспрымання жыцця.

Аўтар — тонкі лірык, яму падабаецца быць сузіральнікам, адкрываць у сабе новыя глыбіні, у штодзённым існаванні — новыя сэнсы. Нягледзячы на тое, што, хутчэй за ўсё, у жыцці паэта будзе шмат момантаў, калі «... так стане балюча, што захоцацца далей жыць. / І так стане няёмка, што сыходзіць вясно — рана...» — яму хочацца пажадаць таго, што ён сам напісаў: «Толькі ты абяцай, што напішаеш. Ты проста пішы...».

Апавяданні Марыі Свіст падобныя да замалёвак з прыроды. Іх героі — звычайныя людзі, якіх дзясяткамі можна сустрэць побач: у краме, у транспарце, па дарозе на працу. Яна ж здолела расправесці пра кожнага з іх так інтрыгоўна, што

міжволі чакаеш надзвычайнай развязкі. Падаецца, што яны хаваюць у сабе нейкую таямніцу альбо глыбокую драму, прынамсі, на тое ў тэксце сустракаюцца намёкі: «Прыватныя крамкі — перажытак мінулага, але наўрад ці Насту гэта хвалюе. Яна сядзіць за касай, апранутая ў чырвоную форменную куртку з чужога пляча, валасы прыбраны ў хвост; і, прабіваючы чужыя дарагія цыгарэты, яна ўсё так жа глядзіць з выразам незразумелай перавагі». Сама ж таямніца застаецца за кадрам, чытач мусіць здагадацца сам.

Назіральнасць аўтара, уважлівасць да дэталей, уменне стварыць інтрыгу і трымаць увагу чытача — усё гэта дае падставы спадзявацца, што з-пад піра М. Свіст калісьці выйдучь навелы, вострасюжэтныя дэтэктывы, раманы...

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

ВАНДРОЎНІК У ПРАСТОРЫ І ЧАСЕ

Няспынны творчы шлях слыннага Ні сапраўды ўнікальнага айчыннага паэта Алесь Разанава працягваецца ўжо больш за паўстагоддзя. І за ўвесь гэты значны для чалавека адрэзак часу ён ніколі не пераставаў мяняцца, не пераставаў здзіўляць сваіх шматлікіх чытачоў.

На маю думку, найперш тым, што Алесь Разанаў — нястомны вандроўнік у прасторы і часе, падарожнік па розных краінах і культурах. Прычым гэтая неадольная цяга да вандраванняў у яго нарадзілася яшчэ ў юнацтве, дакладней, у школьныя гады, калі ён напісаў і надрукаваў першыя свае вершы. Магчыма, менавіта вышэйназваная прыродная схільнасць да бесперапыннага руху паслужыла першасным і разам з тым надзвычай магутным штуршком да ягонай уласнай творчасці, а таксама стала досыць моцным паскаральнікам яго мастацкай (сама)свядомасці. Пра надзвычайную важнасць тэмы шляху, падарожжа і вандравання ў творчай практыцы гаворыцца ў многіх ягоных творах. Так, менавіта пра гэтую мастакоўскую асаблівасць пераканаўча сведчаць такія назвы разнажанравых твораў, як вершы «Пошук» і «Эксперимент», пункціры «Вядзе, закружвае віццё турботаў, хмелю, пуцявінаў...», «Вярнуць... вярнуцца б познім госцем», паэма пад назвай «Першая паэма шляху», версэты «Навобмацак», «Бязмежа», «Палёт», «Вандроўны горад», «Паляванне ў райскай даліне», вершакавы «Сцежка», «Човен», «Сані» і інш. Ужо адзін з самых ранніх вершаў паэта пад назвай «Пошук» (1964) пачынаўся вельмі паказальным у дадзеным кантэксце чынам:

*А шлях раўнююць, быцам лісіцк, /
ляці — каб вецер у вушах!.. / Як гэта лёгка
памыліцца / і па чужых пайсці шляхах.*

Алесь Разанаў.

І сапраўды, з тых ужо даўніх часоў паэт імкнуўся ісці выключна сваім адметным шляхам, час ад часу штосьці запазычваючы з культуры розных краін і народаў свету, але ў цэлым заўсёды застаючыся самім сабой — непаўторнай творчай адзінкай, якую добра ведаюць не толькі ў Беларусі. У вершаказе «Жолуд» гаворыцца пра «засяроджанае вандраванне ў часе», так бы мовіць, галоўнага персанажа гэтага твора — жолуда. Прыблізна тое ж самае можна сказаць і пра самага Алесь Разанава, які практычна ўсё сваё свядамае жыццё вядзе якраз падобнае засяроджанае вандраванне, шматкроць знаходзячы пры гэтым цудоўныя мастацкія скарбы. Прычым падчас гэтых своеасаблівых вандровак ён сілаю сваёй творчай фантазіі меў і часюль мае магчымасць «наведваць» і розныя гістарычныя эпохі (ледзь не ад першага часуў чалавецтва да далёкай будучыні), і практычна любыя мясціны Сусвету (ад улюбёных куточкаў роднай Беларусі да самых аддаленых планет і галактык). Мяркую, не будзе перабольшаннем назваць Алесь Разанава своеасаблівым «беларускім Адысеем», які нястомна вандруе не столькі ў рэальным фізічным вымярэнні, колькі ў неабсяжных прасторах сваёй буйнай творчай фантазіі і заўжды неспакойнага і дапытлівага духу. Прычым гэтыя захапляльныя шляхі-дарогі вядуць нярэдка не толькі ўдалачынь, але і ў глыбіню, пра што крамамоўна сведчыць наступны цудоўны пункцір:

*Вядзе, закружвае віццё / турботаў,
хмелю, пуцявінаў. / І напярэдняе жыццё /
усё глыбей, у сарцавіну.*

Нельга абысці ўвагай той факт, што Алесь Разанаў таксама і бадай найбольш яркавы наватар-эксперыментатар, які прыўнёс у айчынную паэзію новыя, раней незнаёмыя ёй жанры і віды верша (пункціры, вершакавы, версэты, квантэмы, зномы), асабіў новыя тэмы, стварыў мноства арыгінальных і запамінальных мастацкіх вобразаў. Асабіста мне ён уяўляецца сапраўдным Пра(ме)тэем беларускага паэтычнага мадэрнізму. Інакш кажучы, ён можа адначасова ўспрымацца і як Праметэй, і як Пратэй вершаванага слова. Спытаецца, чаму? А таму, што ён, з аднаго боку, як міфічны Праметэй, знайшоў і падарыў людзям (дакладней чытачам) практычна ўжо згаслы агонь айчыннага (пост)мадэрнізму. Як магутны тытан, ён ужо ў гады маладосці змог вырвацца з гарачых «абдымкаў» сацыялістычнага рэалізму і з тых часоў вольна і высока нясе нязгасную паходню нашага авангардысцкага паэтычнага мастацтва. А з іншага боку, ён жа, як Пратэй (марское бажство ў старажытнагрэчаскай міфалогіі, якое мела адмысловы дар прадказваць будучыню), сваёй кіпучай і шматграннай дзейнасцю ў значнай ступені прадвызначыў далейшы шлях развіцця айчыннай паэзіі і «выгадаваў» нямала сваіх адораных паэтаў-наследнікаў. Карацей кажучы, Разанаў пэўным чынам нібы прадказаў будучыню беларускай паэзіі, у якой у канцы ХХ — пачатку ХХІ стст. узмацнілася постмадэрнісцкая паэтычная плынь. І ў гэтым кантэксце ён, можна сказаць, сапраўды атрымаў перамогу, бо стаў светла вядомым творцам, атрымаў мноства прэмій, а ягоныя творы перакладзены на некалькі дзясяткаў замежных моў, выдадзены ў некаторых краінах асобнымі кніжкамі. Відаць, тут спраўдзілася яго даўняе паэтычнае пажаданне, якое нацэльвала як самога аўтара, так і яго шматлікіх чытачоў на бесперапынны пошук, на творчае самаразвіццё і змаганне за лепшую долю:

*Калі ўсе згублены ключы, / калі ні шанцу,
/ анічога — / усё ж ідзі, / любі, крычы /
і пасягай на перамогу.*

Разанаў часта спалучае ў сваіх творах мінулае, сучаснае і будучыню, пра што сведчыць у тым ліку і наступнае ягонае выказванне: «Мінулае тоіцца ў змроку, будучыня — у светлыні» (з версэта «Парог», 1986). І адчуванне (прадчуванне?) таго, што будучыня абавязкова будзе светлай, у яго акрэслілася яшчэ ў маладосці, у чым пераконваюць наступныя радкі з верша «Узыход» (1970): «Ты самога сябе, як песню, // светлай будучыні прывяці». Здаецца, што і сапраўды таленавіты паэт нібы прывячаў свае арыгінальныя творы будучыні не толькі сваёй роднай зямлі, свайго народа, але і будучаму дню, году і стагоддзю ўсёй нашай айчыннай паэзіі. Лічу, што разанаўскія паэтычныя творы — гэта, па сутнасці, адмысловыя (часам цалкам зразумелыя, а часам і ўскладненыя, амаль зашыфраваныя і досыць цьмяныя) лісты ў бліzkую ці аддаленую будучыню. І ў гэтых вершах-лістах ён звяртаўся найперш да сваіх паслядоўнікаў, нашчадкаў і ўсіх зацікаўленых чытачоў, здольных зразумець высокае і вытанчанае мастацтва натхнёнага паэтычнага слова.

Калісьці лаўрэат Нобелеўскай прэміі Альберт Швейцэр казаў, што «сучасны чалавек абмежаваны як у сваёй свабодзе, так і ў здольнасці мысліць». Дык вось, увесь працяглы і насычаны рознымі ўдачамі і выпрабаваннямі творчы шлях Алесь Разанава пераконвае, што ён заўсёды быў і па-ранейшаму застаецца абсалютна неабмежаваным як у сваёй унутрана свабодзе, так і ў здольнасці глыбока мысліць і вобразна выказаць думкі ў непаўторных паэтычных творах. Шчыра віншую выбітнага паэта са слаўным святам і жадаю нястомнаму вандроўніку-юбіляру і надалей працягваць такія захапляльныя духоўна-метафізічныя падарожжы, заўсёды прывозячы з іх дарагія мастацкія скарбы і цудоўныя жамчужыны-вершы!

Эдуард ДУБЯНЕЦКІ

Тлумач невымоўнасці

Паэзія — заўсёды шлях у нязведанае. Парадокс верша ў тым, што словам ён вымаўляе невымоўнае. Таму метафара заўсёды неадназначная, кожны бачыць тое, што можа ўбачыць, і яно не заўсёды супадае з тым, які сэнс укладаў у радкі аўтар. Мабыць, менавіта таму верш жыве дзесяцігоддзямі: калі ў ім, вядома, ёсць сэнсы іншыя, акрамя сацыяльных, культурных, грамадскіх, палітычных...

Колькі ўжо было размоў пра тое, што беларуская паэзія цягам ці не ўсёй сваёй гісторыі была занадта дыдактычная, была спосабам, а не мэтай... Алесь Разанаў — не толькі адзін з самых значных беларускіх паэтаў сучаснасці, але і свайго кшталту тлумач невымоўнасці, перакладчык паэтычных сэнсаў, які адначасова выказвае нязгоду з тым, каб паэзія выконвала адукацыйную ролю, і сам выступае асветнікам у творчасці. Але не ў тым сэнсе, што яго паэтычныя тэксты адукоўваюць, а ў тым, што ён сам тлумачыць, чым паэзія мусіць быць і чым быць не мусіць. Алесь Разанаў дбае не толькі пра тое, каб верш (голас паэт) быў пачуты, але і пра тое, каб верш сапраўды паўздзейнічаў на чытача, на яго духоўны свет. Інакш праца творцы марная.

Новая кніга Алесь Разанава «Невядомая велічыня: гутаркі, артыкулы, згадкі» (Логвінаў, 2017) акурат і ёсць своеасаблівым тлумачэннем невядомай велічыні верша. У кнізе сабраныя гутаркі, артыкулы, водгукі, згадкі, выступленні, апытанкі і анкетны розныя літаратурныя выданні на беларускай і рускай мовах ад канца 1970-х і да нашых дзён. З асаблівай цікавасцю чытаюцца літаратурна-крытычныя водгукі на кнігі іншых паэтаў (А. Вяргіна, М. Стральцова, М. Лукшы, Н. Артымовіч і інш.). Найперш таму, што гэта не літаратурнаўчы аналіз, а рэканструкцыя кожнага асобнага радка, калі А. Разанаў паслядоўна вядзе чытача шляхам асацыяцый-разгадкавання-расшыфравання-атаясамлення ад сэрца паэта да слоўнага выніку. Урэшце верш чытаецца па-іншаму, і, разам з тым, прыходзіць усведамленне: кожны ключ чытання верша вядзе да розных дзвярэй сэнсу, і пры тым верш застаецца адзін.

Спасцігаючы думкі мэтра беларускай паэзіі, выказаныя два-тры дзесяцігоддзі таму, становіцца і скурушна, і

ўсцешна адначасова: даўно сказана тое, што і сёння даводзіцца тлумачыць нібы ўпершыню; ёсць у нас паэты, чый свет шырэйшы за ўласны паэтычны.

Напрыклад, напрыканцы 1980-х Алесь Разанаў разважаў, што высокі ўзровень сучаснай адукацыі дазваляе паэзіі скласці з сябе абязжарвальныя абавязкі асветніцтва: адукацыя рэпрадукуе правільныя формы і ўзоры, а паэзія — няправільная; рух наперад і ёсць развіццё паза формамі і ўзорамі; каб развівацца, паэзія мусіць парушаць канон. Сёння, калі ўсе законы-каноны-правілы парушаныя, паэзія на ростанях, кожны асобны творца вынаходзіць свае эстэтычныя планеты, невядомыя часам толькі яму аднаму.

Сёння так часта даводзіцца бачыць тэксты, якія называюць паэтычнымі хіба праз захаванне вонкавых параметраў (рыфма, строфіка, памеры...). І калі трыццаць гадоў таму Алесь Разанаў вёў гаворку пра інфляцыю слова ў паэтычных тэкстах, то сёння, відаць, ёсць сэнс казаць ужо пра інфляцыю самога паэтычнага тэксту. Траціцца сутнаснае разуменне паэзіі: па-першае, у 2017 годзе недарэчна пісаць так, як у 1907-м (а з гэтым літаратурныя выданні сустракаюцца штодня); па-другое, нельга называць паэзіяй любы вершаваны радок. Адшукаць патаемныя сэнсы быцця, вынайсці новыя гучанні слоў, вылавіць тое, чым поўніцца прастора, але што адшукаецца толькі адзінкам, што маюць унутраны магніт сувязі з паэтычным космасам свету, — гэта ёсць паэзія. Пісаць не таму, што ўмееш пісаць, а таму, што вершы напісаныя самай сутнасцю, — «даць вершам магчымасць выявіцца, вымавіцца, вымалявацца, вытлумачыцца, зрабіцца прысутнымі» (пра Міру Лукшу), «націскаць нябачную кнопку ў прастору — і прастора адгукнецца тэкстам» (пра акупунктуры), «творчасць — дамінанта рэчаіснасці», а «відавочнасць — не ўся рэчаіснасць»... Гэтымі развагамі вяртаемся да страчанага разумення сэнсу паэзіі.

Сучаснасць мяняе лад жыцця, мысленне, успрыманне, дык чаму ж яна не павінна змяняць сутнасць паэзіі? «Сцежка паэзіі залежыць ад рэльефу часу», — чытаем у Разанава. Беларуская літаратура часам сапраўды ўдае на застылы ў часе артэфакт безразжывасці. Гуканне ў пустэчу. Гэтак жа і з класікамі, якіх мы «зачыталі так,

што перасталі разумець». Адкрытае ў паэтычных тэкстах папярэдняе невядомае, недаступнае нам найперш праз павярхоўнае ўспрыняцце іх паэтычных тэкстаў. Доўжыцца гэта і да сёння. Таму замест працягу традыцыі беларускія паэты часта вынаходзілі ровар ці з захапленнем знаходзілі водгук душы ў творчасці замежных паэтаў, не ведаючы, што ўсё гэта можна знайсці ў творчасці Купалы (які ў нас толькі «мужык-беларус, пан сахі і касы») ці Дубоўкі (які ў нас толькі «о Беларусь, мая шпышына»). У сабраных у кнізе непаэтычных паводле свайго зместу тэкстах Алесь Разанаў тлумачыць гэта ў тым ліку і нам, сённяшнім чытачам, якія на час з'яўлення ў друку тых даўніх гутарак і артыкулаў яшчэ не навучыліся размаўляць.

«Клопат пра майстэрства можа стаць перашкодай на шляху слова», — сцвярджае Алесь Разанаў. Чытаем з усмешкай: разважаць так можа толькі паэт, чый шлях да слова і ёсць увасобленае майстэрства. Згаджаемся з паэтам у тым, што прысуд людзей-сучаснікаў і прысуд паэзіі — рэчы розныя. Рэдка на долю аднаго творцы выпадае і адно, і другое. Аднак прысуд паэзіі заўсёды больш надзейны: ён дае творчасці бясконцую прысутнасць, у адрозненне ад кароткачасовай значнасці меркавання чалавека. Алесь Разанаў прайшоў праз абодва прысуды. Першы — у фактах біяграфіі, няўхвальных крытычных артыкулах, нявыдадзеных кнігах, — і ўсё гэта засталася ў мінулым. Прысуд жа паэзіі заўсёды быў адназначны: творчасць Алесь Разанава — знакавая з'ява ў беларускай літаратуры. Створаныя ім паэтычныя жанры застаюцца ўнікальнымі, тлумачэнні паэтычных сэнсаў — найглыбейшымі і дакладнымі, перастварэнні скарынаўскіх тэкстаў — актуальнымі. Рэха радкоў Алесь Разанава гучыць у паэтычнай прасторы і адгукаецца новымі вершаванымі тэкстамі тых, хто ўмее бачыць далей за відавочнае і чуць болей за прамоўленае.

Жана КАПУСТА

Ігар ПРАКАПОВІЧ

ВЕРШЫ ВОСЕНЬСКАЙ ПАРЫ

Але знянацку паміж хмар
Праменне сонцава праб'еца:
І грозны сцішыцца абшар,
І лёгкі ветрык засмяецца.

Раскрые межы далячынь,
Цяплом напоўніцца прастора.
І панясе надзеі плынь
Душу ад мора і да мора.

Халодная восень
спаўзае залеўнаю хмарай
на мокрыя вуліцы.
З клёнаў зрывае лісты.
Дрот на слухах
завінеў,
нібы струны гітарныя.

Гук паляцеў.
Толькі быў ён
бязмежна-бясконца пусты.

Але скрануў
нетры хмары,
вадою напоўненай.
І загрымела яна,
і да нябёс загула
рэхам грымотаў.

А потым
у распачы стоенай
рынула ўніз,

І ў ручаях
па асенняй зямлі
пацякла.

Паглыбляюся ў вір самай чыстай
пяшчоты,
І святлею душой, і змываю грахі.
Далучыся да сферы няведамай цноты,
На імненне забуду зямныя шляхі.

У бясконцы сусвет палячу, нібы промні,
Да нябачных планет, незапаленых зор.
Я хачу назаўсёды пяшчоту запомніць
І запомніць жыццё, як бязмежны
прастор.

Імгліца далеч у тумане.
Наступны дзень не бачны нам.

Гэта поле маё, гэта сцежка,
Гэта ціхая радасць з рукі...
Узыходзіць, як сонца, усмішка,
Узятаюць Твае жаўрукі.

Любы мой, мае песні — Твае ўсе,
Любы мой, мае вершы — Твае!
Нараджайся, ішчаслівае, грэйся!
Сэрцу цёплай вясны не стае.

Неадлюбленае, неаджытае,
У палях, у лясках расцвітай!
Васілёк мой, званочак і жыта,
Верасовы, сасновы мой край!

Я выкакутавала Вас!
Усімі сваімі дарогамі,
Бедамі, горам, трывогамі,
Усімі грамамі, маланкамі,
Станцыямі і паўстанкамі,
Навальніцамі,
Лозамі ніцымі,
Рабінамі горкімі, страшнымі,
Сустрэчамі шэрымі, важнымі,
Стрэсамі — ударамі гулкімі,
Вуліцамі і вулканамі,
Дамамі чужымі, бяжом'ем
І нечай любові промнямі —
Усё помню, усё запамніла.
Я выкакутавала Вас!
І кожнай сваёй часцінкай —
Трапяткой перад Вамі радзімкай!
Я выкакутавала Вас...

«Калі?»

А для кагосьці гэты запыт
Нішто не значыць.
А для мяне, а для мяне...
Мог лёс зыначыць!

А для мяне, а для мяне...
Самой жа — громам!

Ці будзем хлеб купляць у краме?
Ці пойдзем на малітву ў храм?

Шляхі вядомы толькі Богу,
І нам нічога не змяніць.
Не выбіралі мы дарогу,
Не ведалі, што значыць «жыць».

Але прыйшлі у свет бясконцы,
Жывём і цешымся з жыцця.
У ішчасці песцімся на сонцы
І спадзяёмся на працяг.

Але настане дзень самотны —
І зморыць цела вечны сон.
Ці ты вясёлы, ці маркотны,
А мусіш здацца у палон.

А што ў тым свеце нас чакае?
Ці будзем песціцца ў святле?
Ці, можа, ў вечнасці сканаем
І нас давараць у катле?

...Імгліца далеч у тумане.
Ідзе праз ноч наступны дзень.
Мігцяцца свечкі нашы ў храме,
І смерці іх чакае цень.

Прыйшла зіма. Заваяў закружыла
Апошні ліст у снежнай мітусні.
У лужыне, што іхлянкаю застыла,
Замільгацелі цені і агні.
Наліты цемраю халодны надвечорак

Глядзіць на горад вокам ліхтара.
Святло скупое льецца ў панадворак,
Дзе ў рост рванула снежная гара.

Ну што ж, зіма, пішы свае законы
На шыбах хат, на плынях ручаёў
І рассылай свае сняжынкі-дроны
На касмадромах вуліц і палёў.

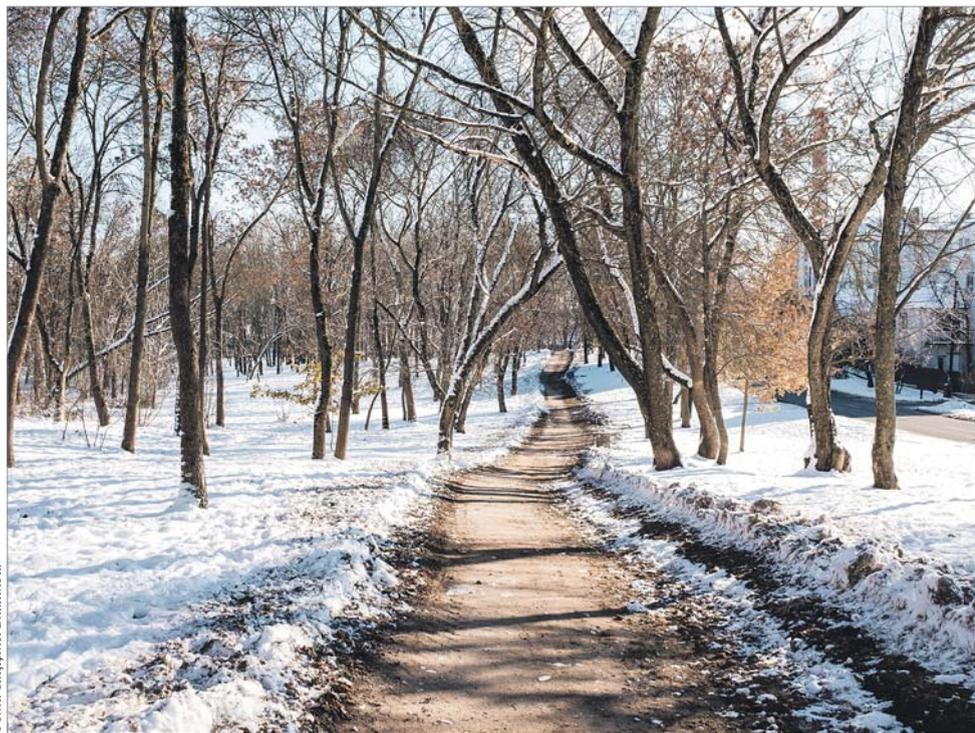
Нам ад цябе нікуды не схавацца.
Мы будзем проста з табой побач жыць.
Часцей сябрам і сонцу усміхацца,
Яшчэ пяшчотней гэты свет любіць...

На лёдзе

Вецер вее на лёдзе снягі
І жалобна пье ў трыснягах.
Патанулі ў снягах берагі,
Трыснягі патанулі ў снягах.

Ні прасторы, ні часу няма,
Свет у белай віхурцы плыве.
Весяліцца, гуляе зіма,
Трыснягі нетрывалыя рве.

Ты на лёдзе адзін між снягоў.
Белы вэлюм паўсюль і ва ўсім.
Ні пачуццяў, ні думак, ні слоў.
Ты — адзін...

Фота Таццяны Блажыной.

Адзін Ён быў тады, адзін —
Балючым домам.

Ніхто не ведае цаны...
Ніхто — той ласкі...
Жывіце, людзі, як жылі,
Не ўсім жа — казкі...

Дык што ж такое, ішчасце, ты?
Адзін пагляд — і сэрца б'еца...
А як рука ды да рукі —
Яно ж, браточкі, разарвецца!

Калі Ён любы, як адзін,
Калі нікім, ніколі
Не замяніць, ім жыць і жыць,
Як лес, як луг, як поле.

Дык што ж такое, сэрца, ты?
О, што табе патрэбна?
Куды ты, беднае, ўначы?
— Глядзець у неба...

Белае пісьмо

Белым кветам пакрыла зямлю...
Я хацела б, каб так мяне —
беленькім-белым...

О, прабацце мне ўсе,
каго цяжка люблю,

Мулка мы часта сцелем...
Не ўзылося і мне светлакрыла ў бядзе.
О, не тых мы, не тых галубім!
Адзінокая песня над гору вядзе
Самых чыстых на згубу...

Белым кветам пакрыла зямлю...
Я хацела б, каб Ты мяне —
беленькім-бела...

Не сярдуі, што кахаю,
што я так люблю...
Што схаваць ад Цябе не здалела...
Белым кветам,
як белай журбой,

Аб адзіным, харошым,
прашу я:

Хай мой боль
застанецца з Табой,
Ні адна хай жанчына
не ўчые!...

Непрыкаяная... Нічыяная.
Так і жыць мне заўжды, так і жыць...
Уздрыгну паміж цішы:

Жанчына я,
Як рабіна, што ўвосень гарыць.
Адпалаюць уміг рукі, грудзі,
Адпалае і сэрца калісь.

Не чапайце, маю я вас, людзі,
Душы белы ліст!
Я ж не ўмею — душу сваю ў пяльцы!
І, як дамы, маніць вам, хітрыць.
О, пачуйце, грыміць, як у пальцах,
Мая песня — з крыніц!
Апускаецца вочы... І — міма!
Як найдалей ад скрухі-бяды.
Шлях ішчаслівы вам!
Шлях не з дыму!
Мой пажар — нібы сад — залаты!..

Марыя АНТАНАС

Не прыдумвай, душа мая, лішняга...

Не прыдумвай, душа мая, лішняга.
Не прыдумвай!
Ой жа, позна табе белай вішняю,
Спелай будзь,
Будзь задумнай!

Яго вобраз праменіста-чысты —
Самы лепшы дарунак тугі.
Як пыеца мне сёння прызрыста!
Выдыхаецца як: «Дарагі!»

Не паруш ты... Не выдумаі лішняга...
Дай трывожна хоць глянуць здалёк...
Падары маладым свае вішанькі...
Ну а вусны замкні на замок...

Песня

Неадлюбленае, неаджытае,
У палях, у лясках расцвітай!
Васілёк мой, званочак і жыта,
Верасовы, сасновы мой край!

Наталія
КАНСТАНЦІНАВА

САМАЯ АГІДНАЯ СТРАШЫДЛА

«Мне патрэбны твой партрэт, каб узяць удзел у конкурсе на малюнак самай агіднай страшыдлы», — сказаў ён з прыемнай усмешкай.

Мне быццам зрабілі ў вобласць сэрца ўкол яду, які пачаў распаўсюджвацца па ўсім арганізме. Спачатку ў грудзях з'явіліся боль і горыч, потым рукі і ногі сталі дранцвець і налівацца цяжарам, так што я ледзь магла імі рухаць. Вядома, недарэчна было востра рэагаваць на словы першага сустрэчнага. Магчыма, ён зусім не жадаў мяне пакрыўдзіць, а проста няўдала пажартаваў. Але бяда ў тым, што ў мяне да гэтага часу няма хлопца, і таму ў душы пусціў карані і буйна расквітнеў комплекс непаўнаважнасці. Падспудна я пачала чакаць, што аднойчы мне бязлітасна адкрыюць прычыну маёй адзіночкі і паведамаць жакліваю ісціну: я — пачвара. І вось гэта адбылося.

А ўсё так добра пачыналася! Пагодлівым вераснёўскім днём я ішла па вуліцы, абсаджанай дрэвамі. Восеньскае сонца стаяла над гарызонтам ніжэй, чым улетку, з-за гэтага здавалася, што яго святло, падаючы з меншай адлегласці, згусцілася і стала больш насычаным, і менавіта яго робіць лісце дрэў жоўтым. У прыродзе была разлітая мяккая лагоднасць. Бо ў гэтым годзе яна выканала сваю місію: падаравала ўсім перыяд буйнага росквіту, перамогі жыцця, забяспечыла яго працяг і надзяліла багатым ураджаем. І зараз, з пачуццём выкананага абавязку, прырода адпачывала ў велічным спакоі, як маці, якая выгадала дзяцей і дазволіла сабе нарэшце расслабіцца: проста пакарасавацца.

Са стану растварэння ў навакольнай восеньскай прыгажосці мяне вывеў нечый дотык. Здрыгануўшыся, я вярнулася да ўсведомлення сябе ў свеце і выявіла, што побач ідзе незнаёмы хлопец і трымае мяне пад локаць. «Прывітанне!» — запознена сказаў ён і шырока ўсмінуўся. Увогуле, мяне насцярожвае занадта прамяністая ўсмішка. Узнікае падазрэнне, што яе ўладальнік — бесклапотны дурылка, у якога ў жыцці ўсё занадта гладка і не было ніякіх цяжкасцяў. Або што ён — хітры маніпулятар, якому ад мяне нешта патрэбна. Бо менавіта такія ўсмішкі — фірменны стыль менеджараў па продажах. Але выраз твару незнаёмага хлопца не выклікаў непрыязнасці. Сваёй усмешкай, крыху хітраватай і падбадзёрвальнай, ён быццам уцягваў мяне ў штосці новае і цікавае, прапанаваў далучыцца да зямальнай прыгоды.

— Я хачу намаляваць твой партрэт, — працягваў незнаёмец. — Ён мне патрэбны, каб узяць удзел у конкурсе на выяву самай агіднай страшыдлы.

На нейкі час раздаўленая прама выказанай мне ісцінай, я ўсё ж здолела сабраць рэшткі годнасці і парывалася:

— У такім выпадку табе лепш намаляваць аўтапартрэт!

— Не, — мякка запярэчыў хлопец, — жанчыны нашмат больш гідкія за мужчын. А з усіх жанчын на Зямлі самая агідная ты. — Як нічога і не было, быццам не ён вымаўляў зараз жаклівыя словы, нязмушана дадаў: — Дарэчы, можаш зваць мяне Элвісам.

Я машынальна працягвала ісці, не асмельваючыся спытаць, чаму ён трымае пад локаць гэтую мярзотную істоту. Тое, што ён назваўся імем караля рок-н-ролу, былога куміра мільёнаў, які некалі ўвасабляў прывабнасць і жаданасць, напэўна, павінна было падкрэсліць маю пачварнасць, асабліва відавочную на яго фоне. Сапраўды, навязлівы спадарожнік, як я паспела заўважыць нават пры беглым позірку, быў вельмі прывабны. Цёмныя валасы, міндалеподобныя карыя вочы пад выразнымі бровамі, кароткія прамыя нос — ягоны твар гарманіраваў з чорнай скураной курткай, злёгка расшпіленай, з-пад якой быў бачны таксама чорны гольф. Апусціўшы вочы, бакавым зрокам я заўважала, як ён бадзёра перастаўляе ногі ў джынсах моднай расфарбоўкі.

— Гэй, расслабся! — злёгка штурхануў мяне ў бок нечаканы веснік ісціны. — Ты пачварная толькі па канонах нашага свету.

Элвіс паведаміў, што ён — з іншага вымярэння, жыхары якога моцна адрозніваюцца ад зямных людзей. У сваім свеце ён мастак і, як усякі творчы індывідуум, у якім бы кутку Сусвету ні жыў, хоча прызнання і славы. Таму рэгулярна ўдзельнічае ва ўсялякіх конкурсах. Па ўмовах апошняга з іх, трэба намаляваць жудасную страшыдлу, якая б наводзіла жак сваёй пачварнасцю. У тым вымярэнні ёсць нешта нахшталт «вокнаў», праз якія можна заглядаць ва ўсе астатнія. Таму суайчыннікі Элвіса ведаюць, што самыя пачварныя істоты ва ўсім Сусвеце — зямныя людзі. («Менавіта такімі вы здаецеся ў параўнанні з намі самімі», — пясніў Элвіс.) Прычым найбольш агідныя — жанчыны. І вось славалюбівы мастак вырашыў пранікнуць у наша вымярэнне і намаляваць з натуры шэдэўр, які ўразіць глядачоў больш за карціны канкурэнтаў. Карыстаючыся здольнасцю

змяняць аблічча, уласцівай усім яго сабратам, ён скапіраваў знешнасць хлопца, папулярнага ў жаночага полу.

— Ты, вядома, спытаеш: чаму ж іншыя не зрабілі тое самае? — удакладніў Элвіс. — Ваш свет для нас настолькі гідкі, што ніхто не можа вытрымаць знаходжання тут. А я яшчэ вельмі малады, — пасміхнуўся ён, — не баюся авантур.

Слухаючы ўвесь гэты аповед, я ўжо ў думках смяялася над сабой за тое, што дазволіла вар'яту звергнуць мяне ў бяздонне гаротнага самазневажання. У тым, што мой спадарожнік вар'ят, я не сумнявалася. Вядома, трызненне тых, хто страціў розум, можа складацца ў звязныя і нават прыгожыя гісторыі...

— Я ведаю, што ты мне не верыш, — вымавіў Элвіс, адгадваючы мае думкі. — Але я магу даказаць свае словы. Я захапіў сёе-тое з нашага свету. Вось, глядзі, — ён паказаў кавалак нечага, падобнага да пластыліну. — Вазьмі гэта ў сваю руку.

Я не рызкнула спрачацца з вар'ятам, асцерагаючыся буйнага прыпадку, тым больш што ён усё яшчэ трымаў мяне за локаць. Працягнула свабодную руку і ўзяла ў далонь незразумелы прадмет.

— Гэты кавалак можа прыняць выгляд любога прадмета, які ты жадаеш, толькі суразмернага па велічыні, — сказаў Элвіс. — Ну, чаго ты хочаш?

— О, вядома, пярсцёнак з дыямантам! — падыгрываючы яму, я выкарыстала першы штамп, які прыйшоў у галаву.

— Расшчапі пальцы.

Я расшчапіла. На далоні ляжаў вытанчаны залаты пярсцёнак з акуратным прызрыстым каменем.

— Ты... фокуснік? — няўпэўнена запытала я. — Гэта такі розыгрыш?

— Не, — зноў пасміхнуўся Элвіс. — Я ж кажу табе: я з іншага вымярэння. Загадай яшчэ што-небудзь. А я адыду ад цябе далей.

Я загадала кветку, і ў маёй руцэ апынулася невялікая ружа. Па асацыяцыі затым я падумала пра матыля. І вось у мяне на далоні трапятала крыльцамі маленькае прыгожае стварэнне.

— Пераканалася? — наблізіўся Элвіс.

Я перавяла разгублены погляд з матыля на яго.

— Але чаму ты выбраў менавіта мяне?

— Я перабраў усіх жанчын, якія жывуць зараз на Зямлі. Я задаў пашукавіку знайсці ў «акне» выяву, параметры якой найбольш рэзка адрозніваюцца ад прынятых у нас стандартаў прыгажосці. Гэта аказалася ты.

— Калі вы бачыце ўсё ў вокнах, навошта ты прыйшоў у наш свет? Ты мог бы маляваць, застаючыся ў сваім.

— Праз «вокны» мы бачым рэальнае жыццё. У рэальнасці ты не сядзіш у такой позе і пры такім асвятленні, каб цябе было зручна маляваць.

— Але ты мог проста сфатаграфавач мяне і маляваць партрэт па фатаграфіі.

— Так, зноў жа, цяжка знайсці прыдатны момант. Але галоўнае, што перадаць вобраз ва ўсёй яго яскравасці і глыбіні можна толькі калі малюеш з натуры.

— Чакай, ты ж можаш мяняць сваё аблічча. Чаму б не скапіраваць мяне?

— Гэта цяжка растлумачыць, але ў маёй прыродзе ёсць абмежаванні. Я не магу капіраваць жанчын.

Матыль усё яшчэ сядзеў на маёй далоні. Элвіс асцярожна зняў яго, і ў руцэ прышэльца маленькі прыгажун зноў ператварыўся ў кавалак пластыліну.

— Ну як, ты мне дапаможаш? — Элвіс глядзеў на мяне з той самай усмешкай, як і ў першы момант сустрэчы: крыху хітраватай і падбадзёрвальнай.

Няшмат радысці быць увасабленнем пачварнасці і крыніцай жаху — хай сабе дзеля непадобных да нас жыхароў іншага вымярэння. Але хіба можна прапусціць выключную магчымасць — пазнаёміцца бліжэй з прадстаўніком іншай сусветнай расы? Ці ж я б стала адмаўляцца пры маім аднастайным і сумнаватым жыцці?

Цяпер кожны дзень пасля працы я ішла да Элвіса. Ён арандаваў майстэрню ў мастака, які быў у творчым заняпадзе. Як Элвіс яго знайшоў і вырашыў усе фармальнасці, мяне не надта цікавіла. Нашмат цікавей было даведацца, як ажыццяўляецца пераход паміж вымярэннямі. Але Элвіс адмовіўся тлумачыць, заўважыўшы, што для чалавечага разумення працэс занадта складаны.

Я прыходзіла пасля працоўнага дня ў офісе — з дробязнай папяровай мітуснёй, абгаворваннем калег у іх за спінамі і вострымі шпількамі, якія ўтыкаліся са слодкімі ўсмішкамі. Гэтка атмасфера псіхалагічна стамляла і атручвала мяне, і ў першыя хвіліны сустрэчы з Элвісам я была змораная і пахмурная. Але яго гэта не задавальняла, ён казаў, што з такім выглядам па канонах яго свету я здаюся больш мілай. Максимальна пачварнай раблюся, калі ўсміхаюся. Таму ён усімі сіламі стараўся палепшыць мой настрой.

Прапаюваў апісаць мінулы працоўны дзень, каб я «стрэсла» негатыўны зарад, уважліва выслухоўваў,

суправаджаў мой аповед каментарыямі. Як істота з іншага свету, ён меў цалкам свежы погляд на звыклія для нас з'явы і сітуацыі, так што ўсе яго заўвагі адрозніваліся бліскавай арыгінальнасцю: будова мозгу жыхароў яго вымярэння дазваляе лёгка і ў дасканаласці авалодаць любой чужой мовай. Каб вымусіць мяне ўсміхацца, ён жартаваў над усім, што на працягу дня выклікала ў мяне прыкрасць, і яго жарты былі так непадобныя да пашлаватата гумару маіх знаёмых мужчын! Яшчэ ніхто і ніколі не праяўляў столькі ўвагі да майго настрою.

Развесяліўшыся, я прымала ў крэсле позу, якую Элвіс для мяне абраў. Затым каля паўгадзіны ён мяне маляваў («Даўжэй не трэба, бо на тваім твары зноў пачынае з'яўляцца стомленасць, і ты робішся менш пачварнай», — патлумачыў ён). Пасля сеанса творчасці мы пілі гарбаты з пірожнымі, набытымі Элвісам. Дакладней, частавалася я, мастак з другога свету, па яго словах, гэткую ежу не ўжываў, але сядзеў побач і зноў забаўляў мяне размовамі. Распавядаў пра многія вымярэнні ў Сусвеце, звычай і норавы іх жыхароў. Я быццам палыблялася ў фантастычны сон.

Кожны дзень не магла дачакацца, калі адпрацюю належны час і змагу сустрэцца з незвычайным жывапісцам. У выхадныя таксама ішла да яго, патлумачыўшы бацькам, што адпраўляюся на спатканне. За свае 26 гадоў яшчэ ні з адным мужчынам я не бавіла столькі часу сам-насам. Элвіс стаў для мяне вельмі блізім. Самым блізім.

Аднак стварэнне партрэта набліжалася да канца. Надшоў дзень, калі Элвіс нанёс на палатно апошнія рыскі.

— Выдатна атрымалася, — задаволена вымавіў ён. — Члены журы задрыжаць ад жаху.

Я зірнула на партрэт. З яго глядзела мілавідная, прыемная дзяўчына з абаяльнай усмешкай і такімі іскрынкамі ў вачах, якіх раней у сябе я не заўважала. Маё меркаванне аб уласнай знешнасці значна палепшылася.

— Ну, дзякуй за дапамогу, — усміхнуўся Элвіс. — Прыемна было пазнаёміцца. Спадзяюся, і ў цябе нашы сустрэчы не пакінуць дрэнных успамінаў.

Я стаяла з адчуваннем непазбежнасці страты і ліхаманкава думала, як адмяніць наша развітанне, якое набліжалася няўмольна. Зараз Элвіс знікне заўсёды, і ў маім жыцці ўтворыцца пустэча. Як я змагу яе вытрымліваць? Цяпер, калі даведзлася, як хораша можа быць з некім іншым — чалавекам ці істотай, — мне гэта было няважна.

— Элвіс, — нясмела пачала я, — хачу табе сказаць...

— Я ведаю, — перабіў ён. Яго вочы былі сур'ёзнымі. — Ты да мяне прывыкла. Мне таксама шкада з табой расставіцца. Але я не здольны доўга існаваць у вашым свеце. Я прыходзіў сюды кожны дзень на некалькі гадзін дзеля сеансаў малявання, а пасля вяртаўся дадому да наступнага дня. І ты не здольная жыць у маім свеце.

— А ці нельга сярод мноства светаў знайсці такі, дзе мы абодва зможам існаваць?

— Гэта вельмі складана. Галоўнае — я не здольны доўга знаходзіцца ў іншым абліччы. А па вашых мерках я занадта пачварны. Не проста пачварны, а агідны, брыдкі. У мяне няма ў звыклым для цябе разуменні галавы, твару, тулава, канечнасцяў. Я не магу знайсці чалавечых слоў, каб апісаць сябе. Ты зразумееш адчуванне, якое я магу ў цябе выклікаць, калі ўявіш вялізны кавалак смуроднай слізі. Я яшчэ горшы.

Я маўчала, не ведаючы, што сказаць. Паступова да маёй свядомасці дайшло, што Элвіс шкадуе мяне і не напамінае: для яго я таксама брыдка. Самая агідная страшыдла.

— Давай напрыканцы прагуляемся, — прапанаваў Элвіс.

Мы выйшлі на вуліцу. Я ўзяла яго пад руку, і ён не адхіліўся. Мы рухаліся павольна — паміж намі быццам вісела павуцінка, сплеченая з тонкіх пацунцяў. Штосьці такое, відавочна, было ў нашых тварах, ад чаго сустрэчны дзядо пільна паглядзеў на нас, засмяючы і заспяваю: «Каханне, каханне!»

— Вось і ўсё, — спыніўся Элвіс, — цяпер мне трэба пакінуць цябе. Па партрэт я прыйду і забяру яго, калі фарбы падсохнуць. Але з табой мы болей не пабачымся. Бывай, — ён працягнуў мне руку.

— Бывай, — толькі і змагла вымавіць я, адказваючы на яго поціск рукі.

Элвіс павярнуўся і стаў аддаляцца...

З таго дня прайшло ўжо некалькі месяцаў. Маё жыццё ўвайшло ў звыклую адзіночку каліну. Але я не перастаю думаць: што ж такое каханне? Наколькі яго залежыць ад формы? Ці можна кахаць проста нейкі згустак энергіі, комплекс думак, эмоцый, рэакцый, не звязваючы іх з пэўным знешнім выглядам? Але ў апошні час у мяне з'явілася ўпэўненасць, што ўнутраны вобраз асобы, які я нашу ў сабе, гэта бяспарнае адчуванне, у рэшце рэшт уласобіца ў канкрэтных рысах. Я знайду жаннога чалавека, адпаведнага яму, прыцягну сваім чаканнем і любоўю. І гэта адбудзецца хутка...

Свабодны мікрафон — для паэзіі

Беларускае слова гучала на калінінградскай зямлі

Фестываль пад назвай «Дні літаратуры ў Калінінградскай вобласці» сёлета стаў шаснаццатым па ліку і паступова, незаўважна ператварыўся ў міжнародны. У ім удзельнічалі літаратары з розных рэгіёнаў не толькі Расіі, але і з Украіны, Літвы, Латвіі, Польшчы, а сёлета ўпершыню — і Беларусі. Мяне, Тцяцян Шпартаву і Міхася Пазнякова запрасіў у Калінінград для ўдзелу ў літаратурным фестывалі адзін з яго галоўных арганізатараў і ініцыятараў, вядомы пісьменнік і краязнавец, старшыня Калінінградскага аддзялення Саюза расійскіх пісьменнікаў Барыс Бартфельд.

Дні літаратуры адкрыліся флэшмобам — шматлюднай урачыстай акцыяй на прыступках драматычнага тэатра «Чытаем Марыну Цвятаеву». Свабодны мікрафон прыцягваў аматараў паэзіі Міхаіла Лермантава, Сяргея Ясеніна, Восіпа Мандэльштама. А само свята прайшло ў знакамітым Кафедральным саборы. Уся ж праграма фестывалю ўключала каля двухсот літаратурных мерапрыемстваў.

З вялікім задавальненнем мы, дэлегаты з Мінска, адкрылі для сябе літаратурныя таленты калінінградцаў. Планка, якую трымаюць пісьменнікі Калінінградскай пісьменніцкай арганізацыі, сапраўды ўразіла. Не шматлікасцю яе членаў (усяго 34 чалавекі), а прафесійным узроўнем агучных імі твораў. Пра гэта ж сведчаць і падаранні нам, беларусам, часопісы, зборнікі і аўтарскія кнігі. Было чаму і павучыцца, калі пераважвае не колькасць, а якасць. Ёсць імёны, якія ўразілі асабліва: гэта і Алег Глушкін, прэзіят, якога неверагодна шануюць і любяць шматлікія прыхільнікі яго творчасці, і, безумоўна, найвыдатнейшы стыліст, пісьменнік і краязнавец Барыс Бартфельд, які не толькі цікавіцца мінулым краем, але і робіць усё магчымае, каб не згубіліся, не адышлі ў нябыт яго культурныя, гістарычныя каштоўнасці. Зберагчы культурныя каштоўнасці на гэтай зямлі асабліва няпроста, калі ведаць яе гісторыю. І самога Калінінграда — да 1946 года Кёнігсберга, адміністрацыйнага і культурнага цэнтру, можна сказаць, сэрца былой Усходняй Прусіі (ад 1773 па 1945 гады). Пасля Другой сусветнай вайны тут засталіся не толькі руіны, але і тое, што ўвасабляе гісторыю. Сваю, чужую? Але ці могуць гістарычныя каштоўнасці, няхай і не тваім народам на гэтай зямлі здабытыя, быць чужымі?..

Дэлегацыя з Беларусі зрабіла вялізнае падарожжа па вобласці, ушанавала памяць Аляксандра Твардоўскага ў горадзе Гвардзейску (дзе паэт правёў апошнія месяцы вайны, сустрэў Перамогу і завяршыў сваю вядомую паэму «Васільій Тёркин»), выступілі ў Цэнтральнай бібліятэцы Чарняхоўска, правялі вечарыну беларускай літаратуры ў Цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя А. П. Чэхава, наведлі гумілёўскія мясціны і прынялі ўдзел у літаратурным вечары памяці рускага паэта. А ў бібліятэцы Зеленаградска прайшла цёплая сустрэча з жыхарамі прыморскага горада. На адной з сустрэч адбылася прэзентацыя сумесных нумароў часопіса рэгіянальнай літаратуры і культуры «Балтыка», у якіх змешчаны творы і пісьменнікаў з Беларусі.

Цікаваць выклікалі сустрэчы з галоўным рэдактарам «Літаратурнай газеты» Максімам Замшавым, які не толькі чытаў свае вершы, але і распавёў пра сучасны літаратурны працэс у Расіі, пра ролю «Літаратурнай газеты» ў аднанні пісьменнікаў розных, нават процілеглых, пазіцый і кірункаў.

У межах фестывалю адбылося шаснаццатая масавых пісьменніцкіх дэсантаў, якія мелі адносінны да гісторыі літаратуры. Гэта і свята паэзіі ў музеі вядомага літоўскага паэта Крысціяна Даналяйціса ў пасёлку Чыстыя Пруды, і выезд на паўночны ўсход вобласці ў Чырванасцяжны раён на фестываль «Гумілёўская осень», дзе ў кастрычніку 1914 года кавалерыст Гумілёў адважна выконваў свой воінскі абавязак.

Сустрэчы хвалявалі. Чытачы не хацелі развітвацца з пісьменнікамі, асабліва з намі, беларусамі, быццам сустрэліся дарагія адзін аднаму людзі. І стала відавочна, што проста неабходна самому ўбачыць, як жывуць, працуюць і чым цікавіцца суседзі.

Наталія КАСЦЮЧЭНКА

«СУМНЕЎ І СКЕПСІС СТАЛІ НАШЫМІ БАЦЬКАМІ...»

Сёлета нямецкая і сусветная культурная грамад-скасць адзначыла 90-годдзе з дня нараджэння знакамітага пісьменніка, лаўрэата Нобелеўскай прэміі Гюнтэра Граса. Цягам усяго творчага шляху ён выкрываў гістарычныя анамаліі сваёй краіны, імкнуўся, паводле яго слоў, «трымаць рану адкрытай» — дзеля духоўнага ачышчэння свайго народа і рабіў гэта настолькі бескампрамісна і бязлітасна, што заслужыў у некаторых суйчыннікаў трывалую рэпутацыю «апаганшчыка роднага гнязда». Дасталася яму і ў ГДР, дзе яго абвінавачвалі ў канфармізме і антыкамунізме, і ў ФРГ, дзе ён быў ці не галоўным раздражняльнікам як для правых, так і для левых.

Нарадзіўся Гюнтэр Грас у Данцыгу (цяпер прыналежны Польшчы партовы горад Гданьск) у сям'і гаспадара невялікай бакалейнай крамы. Данцыг стаўся для яго феноменам нахштальт Дубліна — для Джэймса Джойса ці Бамбея — для Салмана Рушдзі: пра што ён ні апавядаў, якія б ідэі ні авалодвалі яго сьвядомасцю, у якасці нязменнага топасу ва ўсіх яго творах прысутнічае Данцыг. Маці Граса была кашубкай, прадстаўніцай невялікай па колькасці этнічнай групы славянаў, што здаўна насялялі вусце Віслы. Пісьменнік неаднойчы гаварыў аб плённасці ўласнага паходжання, свайго разнамоўнага і рознакультурнага атачэння (кашубска-нямецка-польскага) ды паганска-католіцкіх, паводле грасаўскага вызначэння, традыцый.

Мабілізаваны ў 1944 г. пад сцяг вермахта, Грас праваяваў каля года; паранены, у 1945 г. апынуўся ў амерыканскім палоне, з якога вярнуўся ў 1946-м. Пазней Грас сказаў: «Вайна зрабіла своеасаблівы негатыўны адбор, знішчыўшы мноства талентаў, можа, значна большых, чым усе мы, разам узятых. І калі я пішу, адчуваю, што я гавару ад імя людзей, якія з небезьведомых прычынаў ніколі не змогуць выказацца».

Пасля вяртання з палону Грас нейкі час працаваў на шахце, затым — вучнем у каменчыоса, майстра па вырабе надмагільных плітаў. З 1948 г. ён — студэнт Акадэміі мастацтваў у Дзюсельдорфе, з 1953-га працягвае адукацыю ў Інстытуце выяўленчых мастацтваў Заходнага Берліна. Як мастак працаваў у жывапісе, графіцы, скульптуры; яго выстаўкі ў ЗША, Японіі, еўрапейскіх сталіцах мелі вялікі поспех. Грас сам ілюстравалі ўласныя літаратурныя творы, у якіх, як і на яго палотнах або гравюрах, правіць заўсёды баль яго вялікасць гратэск. У пэўным сэнсе ён быў паслядоўнікам Сальвадора Далі: акулы ў Граса паліць, камбалы маюць дзве галавы, рука пісьменніка з усяе сілы супраціўляецца каменнай лавіне, што яе паглынае...

У сярэдзіне 1950-х гг. ён дэбютаваў у літаратуры. Творчасць Граса-пісьменніка, як і Граса-мастака, шматстайная ў жанравых адносінах: гэта вершы і апавяданні, п'есы-абсурды і эсы, раманы і літаратурна-крытычныя артыкулы. У 1955 г. ён чытае свае вершы на пасяджэнні слынянай «Групы-47», сябрам якой становіцца ў 1957 г. Грас шмат падарожнічае, наведвае Італію, Францыю, Іспанію, Польшчу. Сталым месцам жыхарства на другую палову 50-х гг. стаў для яго Парыж, дзе Грас пасяліўся з сям'ёй — першай жонкай, швейцарскай балерынай Ганнай Шварц, і дзецямі. Менавіта ў Парыжы ён стварае «Бляшаны барабан» (1959), свой першы раман, — сваю сенсацыю, свой шэдэўр, сваю сусветную славу. Пазней з'явіцца раманы «Сабацае жыццё» (1963) і аповесць «Кот і мыш» (1961), што разам з «Бляшаным барабанам» склалі так званую «Данцыгскую трылогію», а таксама раманы «Пад мясцовым наркозам» (1969), «З дзённіка слімака» (1972), «Нараджэння з галавы» (1980), антыўтопіі «Камбала» (1977) і «Пацучыха» (1986) і інш. Але грасаўскай візітоўкай застаўся менавіта «Бляшаны барабан», гэтая гратэскаванатуралістычная, эпітажна-роспачная гісторыя ліліпута Оскара Мацэрата.

Оскар на час нашага з ім знаёмства — пацыент псіхіятрычнай лякарні, куды ён трапіў не без уласных высілкаў. Зыходны пункт апавяду — 1954 год, дакладней пярэдадзены трыццацігоддзя героя. Гэты год, аднак, для Оскара — тое ж, што адзін дзень для джойсаўскага Леапольда Блума: ён — трамплін, нагода прыпыніцца на «этапных», кульмінацыйных падзеях свайго жыцця, акінуць позіркам пройдзены шлях, узнавіць у памяці складаную мазаіку са здарэнняў і асобаў і выкласці з яе карціну жыцця Германіі цягам трох дзесяцігоддзяў. Такім чынам, Оскар — сведка падзей ад 1924 года, калі ўжо пачынаў набіраць моц фашызм, да перыяду заходнегерманскага «эканамічнага цуду».

Што да станаўлення асобы Оскара, то завяршылася яно на момант нараджэння, фізічны ж рост героя спыніўся на 94 сантыметрах, якіх ён дасягнуў у тры гады. Апошняе адбылося ў адпаведнасці з дакладным разлікам Мацэрата: імітуючы няшчасны выпадак, ён кінуўся

ў адчынены склеп і атрымаў жаданую траўму, праз якую не пазбавіўся жыцця, але раз і назаўсёды адасобіўся ад «іншых», зрабіўся калекам, карлікам — і, адпаведна, ізгоем, чужаніцаю, аўтсайдарам. З гэтага часу Оскар, «трохгадовы, ды тройчы разумны», зойме выгадную пазіцыю назіральніка за «дарослымі», якіх раз-пораз будзе выпрабавваць на «дабрадзеінасць», здзяйсняючы дэманічную замену сябе-ахвяры на сябе-пракурора, суддзі і ката ў адной асобе, сцвярджаючыся ў пагардзе і нянавісці да людзей.

Оскар, трэба сказаць, наогул не імкнуўся на гэты свет і, хутчэй за ўсё, пагрэбаваў бы жыццём, калі б не падслуханае — яшчэ падчас знаходжання ў мацэраўскім чэраве — абяцанне маці зрабіць яму на трохгоддзе падарунак, бляшаны барабан, які наступныя тры дзесяцігоддзі будзе для яго адзіным адданым сябрам, спадарожнікам усіх прыгодаў, своеасаблівым духоўнікам і шавэранай асобай. Заўважым, што ўсё пералічанае семантыкі названай дэталі не вычэрпвае; бляшаны барабан — гэта яшчэ і спосаб сімвалічнага ўвасаблення барабанна-маршавай, мілітарысцкай атмасферы Германіі.

Выродлівасць Мацэрата сімвалічная, яе сэнс — поўны разрыў паміж героем і яго атачэннем, стварэнне арэолу ізаляванасці

персанажа і, адпаведна, права на бязлітасна-каварнае выкрыццё ім «дабрадзеяў», зрыванне масак з «нармаль-ных», «нядурнаў», якім, пры бліжэйшым разглядзе, якраз і месца ў турме або псіхушцы. Наўрад ці варта здзіўляцца грасаўскай рэпутацыі «апаганшчыка трыццаці гадоў нямецкай гісторыі», «пісакі свінстваў», «ворага нямецкага народа», як найменавалі пісьменніка неапаганшчыцы падчас сімвалічнага спалення яго твора ў 1965 г. на кніжным вогнішчы ў Дзюсельдорфе. Як «абвінавачванні кінутыя краіне з любові да яе», вызначаў сам пісьменнік свае творы.

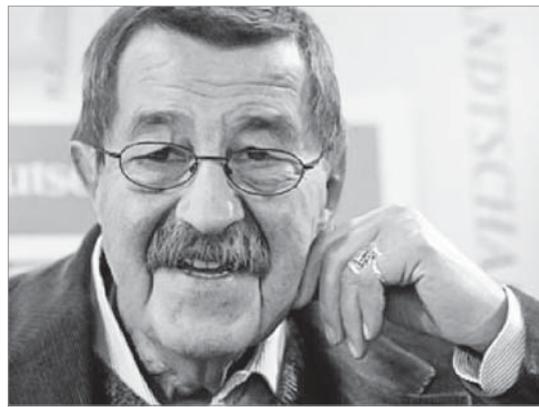
Кожны з твораў Граса мае разгалінаваную сістэму сімвалаў-лейтматываў. У «Бляшаным барабане», напрыклад, гэткім сімвалам становіцца псіхіятрычная лякарня, вядомая як метафара рэчаіснасці па шматлікіх творах сусветнай літаратуры.

Мова Граса — асобная і невычарпальная тэма. Грасаўскае слова нечаканая і непрадказальная, звыклым граматычным формам ён супраціўляўся, штампаў і стэрэатыпаў катэгарычна не прымаў. І не толькі таму, што гэткім быў яго стыль. Для Граса, паводле яго нобелеўскай прамовы, прынцыпы апаведу былі не проста «формамі мастацтва», але і «формамі выжывання». Ад самага ўваходжання ў літаратуру пісьменнік імкнуўся «вызваліць нямецкую мову ад хады ў нагу, з путаў ідылічнасці і рамантычна-летуценнай замкнёнасці». Адсюль дамінаванне ў ранняй творчасці Граса эксперымента, афарбаванага аскетызмам і скепсісам («Сумнеў і скепсіс сталі нашымі бацькамі...»). Толькі так, лічыў Грас, мова магла працягвацца, а з ёю і літаратура — насуперак агульнавядомаму вердыкту Адорна «Пісаць вершы пасля Асвенцыма — дзікуства». Праўда, з цягам часу Грас адкрыў для сябе і іншыя, нязведаныя глыбіні мовы, яе «стакушальную мяккасць» і філасофскую шматсэнсавасць, прыгажосць «дыялектных пераліваў» і неймаверныя «дзівацтвы» яе ідыём.

Нястомна працаваў пісьменнік і на мяжы ХХ—ХХІ стст. Выйшлі аповесць «Крык жарлянкі» (1992) аб познім каханні немца і полькі; раман «Неабдымнае поле» (1995), прысвечаны ўз'яднанню Германіі; кніга «Маё стагоддзе» (1999), геніяльна простая па задуме і кампазіцыі: твор складаецца са ста навел, кожная з якіх прысвечана аднаму году перажытага чалавечтвом ХХ стагоддзя — стагоддзя сусветных войнаў, небяспекі ядзернай катастрофы, глабальных экалагічных бедстваў, з Чарнобылем уключна. Пра небяспеку міфалагізацыі трагічнай гісторыі, пра злчынствы нямецкіх нацыстаў супраць нямецкага ж народа Грас распавёў у навеле «Траекторыя краба» (2002). Скандальны рэзананс займела яго аўтабіяграфічная кніга «Цыбуліна памяць» (2006), бязлітасная найперш у дачыненні да сябе самога; Грас узагадаў дзяцінства і юнацтва, у тым ліку некалькі месяцаў службы ў войсках СС, пасляваеннае жыццё, свой шлях у літаратуру. «Памяць, калі даймаць яе пытаннемі, падобная на цыбуліну, — тлумачыў Грас назву твора... — У цыбуліны не адна пергаментная скурка. Іх мноства. Здымаеш адну — паяўляецца новая. Калі цыбуліну разрэзаць, пацякуць слёзы. Цыбуліна жажа праўду толькі калі яе абіраеш». Працэс фарміравання новай сьведомасці — самога аўтара і яго пакалення — і склаў змест кнігі.

«Я жыву ад старонкі да старонкі, ад кнігі да кнігі, — пісаў Гюнтэр Грас. — Пры гэтым у мяне заўсёды паўночкі новых вобразаў». Такім ён заставаўся да канца свайго жыцця...

Ева ЛЯВОНАВА

Гюнтэр Грас.

УСЕАБДЫМНАЯ ПРАСТОРА РОДНАГА

У Беларусі ў ранейшыя дзесяцігоддзі шмат друкавалася перакладаў з чувашскай паэзіі. Спрыялі гэтаму розныя прычыны. Паруіўся шмат у перакладах чувашскага мастацкага свету і вядомы паэт, «лімавец» Юрась Свірка. Можна быць, нейкая еднасць была яшчэ і таму, што ў Чувашыі ў час Вялікай Айчыннай вайны спыняўся, меў на некаторы час прытулак народны паэт Беларусі Янка Купала?.. На крайні выпадак самі чувашскія творцы помняць пра гэты факт. Неаднойчы пісалі аб гэтым. А яшчэ ў Беларусі змагаліся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі чувашскія паэты.

Валеры Тургай сёння адзін з самых руслівых працаўнікоў паэтычнай нівы сучаснай Чувашыі. Яго вершы ў перакладзе на беларускую мову прапанавала «ЛіМу» пінская паэтэса Марыя Кобец. Варта зазначыць, што і сам Валеры Тургай шмат і актыўна перакладае. Выдаў зборнік выбранай паэзіі Аляксандра Сяргеявіча Пушкіна ў пераўвасабленні на чувашскую мову. Выдаў кнігу, дзе пад адной вокладкай знайшлі месца яго пераклады з легендарных кітайцаў Ду Фу і Лі Бо. Пераклаў паэтычныя творы Кайсына Куліева, Расула Гамзатава, Мусы Джаліля, Тараса Шаўчэнкі...

Чувашыя і сёння — блізка да нас край, блізкая старонка. І, несумненна, цікавая. Цікавая яшчэ і таму, што многія працэсы ў чувашскай нацыянальнай культуры, чувашскай нацыянальнай літаратуры шмат у чым падобныя да беларускіх рэалій.

Знаёмцяся: гаворыць па-беларуску народны паэт Чувашскай Рэспублікі Валеры Тургай. Гаворыць пра тое, што яму асабіста цікава, што для яго як чувашскага паэта галоўнае, вызначальнае.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

Валеры Тургай.

Гатоў сядзець на ўзорку, Як пастушок, магчыма, — Дзяцінства наўздагонку Злаўлю хаця б вачыма.

Я ні разу не зманіў табе, мой горад, — Я заўжды хадзіў сцяжынкаю наўпрост. І спяваў, каб растапіць свой холад, І з анём гуляў, нягледзячы на ўзрост.

Ігуноў было заўжды навокал многа, Ды і сёння іх не меней, нават больш. У слове — і адданасць, і трывога, А на справе — здрадніцтва і фальш.

Так было, так будзе, знаю, й заўтра, Будзе гэтак, пэўна, і заўжды: Хтось гарэў у агні за матку-праўду, Хтосьці нажываўся на ілжы.

Сэрцу чалавечаму — няспынна У пошуках сцяжынаў і шляхоў. Прыйдзе час — і я ў нябыце згіну І магіла парасце мая імхом.

Нібы росы, чыстыя памкненні Прад табой, мая краіна, між нягод, На алтар кладу душу я без сумненняў, Каб імя тваё не апарочыць, мой народ.

Восеньскі верш

Навошта мне асенні гэты дзень: І гэта неба, гэты дождж і слота. Ільдом халодным — сэрца, і, як цень, Брыдзе душа ў атручанні самотай.

А толькі што цягнула сонца ўвесь І неба — ў свой блакіт, нібыта ў мора,

І мроі віравалі, як калісь, І сэрца трапятала — толькі ўчора.

І толькі што, здаецца, толькі-толькі што Мне цэлы свет зайздросціў...

Узгадаю:

Уваччу — іскрынкі-зоры і святло, І ўвесь Сусвет мне надаваўся раем.

А сёння — ўсё сышло да небыцця: І жар пачуццяў, мрояў у аблоках. Зноў восень гаспадарыць, толькі я, Быццам свяча, згараю без напрокаў.

А як калісьці мой гарэў спадзеў! О, як кахаў я гарача, ці знаеш?! Пакінь мне, восень, крышачку надзей, Я толькі-толькі жыць распачынаю!

Спроба Валеры Тургая супакоіць самога сябе

Напэўна, цяжка?

Цяжка, так!

Утойваць не бяруся — Не так на скронях сівізна, Не так і слёзы льюцца.

Не проста цяжка?

Цяжка, так!

Ці ж толькі мне няміла? Ці проста й сонейку штодня Свет атуляць імклівы?

Ці клоніць галаву на дол Ад ветру дуб магутны? Калі трашчыць знямогла ствол, Ён слёзы лье пакутна?

Напэўна, цяжка?

Цяжка, так!

Мо найцяжэй? Мажліва! Ці без спагады ды няўзнак Я сам сябе знясіліў?

Надзеяў страціўшы святло, Згубіўшы сэнс спадзеваў, Парве душу адчаю тло Без веры, без надзеі.

І ўсё-ткі цяжка!

Цяжка, так!

Ды заўтра ўсё мінецца. Сябры, я верш стварыў — І стаў —

У сотні раз мацнейшым!

З чувашскай. Пераклад Марыі КОБЕЦ

Валеры ТУРГАЙ

О, колькі маю я сяброў, О, колькі супастаў! Знаць, сапраўды я ёсць чуваш, чуваш і ёсць, напраўду! Без ворагаў жыццё ж усмак, ды ці яно магчыма? Мажлівы чалавечы шлях без камняў за плячыма?

О, колькі ворагаў ў мяне, сяброў я маю колькі! А гэта значыць, што душу я не прадаў з іголкай! Што я не хлюпик, не жабрак, — я дрэннае адрывуў, Я — Чалавек сапраўдны, так, а значыць, я — Мужчына!

Пастушок

Па матывах песні «Пастушок сядзіць на горцы»

І я сядзеў на ўзорку, Я — пастушок-малеча, Глядзеў на вёску горка У голадзе спрадвечным. І я калісьці пасвіў Вясковы статак — трэба.

І я спазнаў і зведаў Цану скарынку хлеба.

І вецер, дождж, спякоту І я трываў цярыліва. Трымаў ў сабе згрызоты, Калі здавалі сілы.

Страчаў-вітаў святанні, З зарой сівой спаткаўся, І росамі наранні З усмешкай умываўся.

Сябрамі мне ў раздоллі — Палі, лясы і вецер. Дарыў мне луг з падолля Валошкаў сінь суквеццяў.

І з дубам вёў гамонку — Найлепшым суразмоўцам. Прад ім, асілкам стромкім, Не ўтойваў нават слоўца.

Я — сын любімы вёскі, І гэта пэўна знаю. Яе благаслаўленне Увесь час адчуваю. І сёння, як і колісь, Гатоў я выйсіці ў поле, Расой сцюдзёнай колкай Умыцца на раздоллі.

МЫ — ВЯСЁЛКАВЫ СВЕТ БАЦЬКОЎ

Урок пазакласнага чытання па беларускай літаратуры ў 6 класе па аповесці Уладзіміра Ліпскага «Мая Беларусь»

Абгрунтаванне актуальнасці тэмы.

Урок спрыяе развіццю творчых здольнасцей вучняў, усведамленню значнасці пачуцця любові і павагі да бацькоў, шанавання свайго роду, гонару за сваю зямлю. Школьнікі пашыраюць веды па творчасці Уладзіміра Ліпскага як пісьменніка і рэдактара дзіцячага часопіса.

Арыгінальнасць правядзення ўрока.

Эпіграф: «Хай кожнае чалавечае «Я» стане вобразам Дабрыні, Розуму і Любові...» Уладзімір Ліпскі

Абсталяванне: выстаўка кніг, радаводных дрэў, мультымедыяная прэзентацыя «Мы і нашы бацькі».

Настаўнік расказвае пра творчасць Уладзіміра Ліпскага, прапануе звярнуцца да аповесці-споведзі У. Ліпскага «Мая Беларусь», надрукаванай у часопісе «Вясёлка».

Тлумачэнне паняцця «аповесць-споведзь»: аповесць — гэта твор, значна большы за апавяданне. Сюжэт складаецца з некалькіх эпизодаў, якія звязаны з галоўным героем. Споведзь — шчырае прызнанне ў чым-небудзь.

1. Праца творчых груп (чытанне ўрыўкаў з аповесці-споведзі).

2. Гутарка з класам:

— Чым адметныя лясы Беларусі?

— Якія якасці беларусаў пералічвае аўтар?

— Растлумачце сэнс выразаў: «бялюткая праўда», «прыродная гаючасць».

— З якой просьбай звяртаецца Уладзімір Ліпскі, апа-вядваючы пра помнікі?

3. Праца групы «Гісторыкаў-даследчыкаў». Зачытаецца інфармацыя: «На тэрыторыі раёна 76 помнікаў

гісторыі (43 воінскія пахаванні, 6 магіл ахвярам фашызму, 7 памятных мясцін, 20 помнікаў загінулым землякам). На тэрыторыі Лельчыцкага раёна праходзіць частка «Лініі Сталіна» (45 дзотаў працягласцю да 70 км). Прэзентацыя «Даследаванне памятных мясцін з настаўнікам гісторыі».

4. Праца групы «Мастакі». Арганізую-ваецца выстаўка малюнкаў «Вандраванне па лясах Беларусі» (з каментарыямі).

5. Праца групы «Літаратары». З пра-чытаных уласных вершаў і казак выбіра-ецца адзін твор, які плануецца даслаць у дзіцячы часопіс.

6. Абагульняльная гутарка:

— Чым мы можам сёння парадаваць бацькоў?

— Што больш за ўсё вам падабаецца ў творчасці Уладзіміра Ліпскага?

— За што вы любіце «Вясёлку»?

7. Чытанне ўрыўка на памяць:

Нябесная Вясёлка-падкоўка ззяе на радасць беларусаў.

Зямная, прыродная Вясёлка, услаўляе наш край і людзей.

Дзіцячая «Вясёлка» — шkolка ўздымае нашчадкаў на арбіту жыцця.

Дык беражыце за веку ў век сем колераў сонечнай Вясёлкі!

8. Праца над эпіграфам (як вы разумееце эпіграф?

якія думкі ў ім раскрываюцца?).

«Лінія Сталіна»: сцяжынамі гісторыі.

9. Рэфлексія: настаўнік прапануе ў кожны колер нама-ляванай на дошцы вясёлкі запісаць 7 светлых слоў.

Удзел вучняў у занятках. Пospех урока залежыць ад грунтоўнасці папярэдняй падрыхтоўкі вучняў. За некалькі тыдняў да правядзення заняткаў настаўнік прапануе вучням далучыцца да адной з творчых груп і падрыхтаваць тэматычныя заданні.

Вынікі. Прапанаваны ўрок — падагульненне творчай і даследчай дзейнасці школьнікаў на працягу навучаль-нага года, дазваляе прэзентаваць свае дасягненні і даве-дацца пра зацікаўленні аднакласнікаў.

Любоў ЛІПСКАЯ, настаўніца Лельчыцкай сярэдняй школы № 2

Глабальныя мастацкія прыгоды

Развагі пасля завяршэння 57-й Венецыянскай біенале

Сёлета, з 10 мая па 26 лістапада, адбываўся адзін з найбуйнейшых мастацкіх форумаў сучаснасці, удзел у якім узялі 84 краіны і больш за 200 мастакоў як у індывідуальных экспазіцыях, так і нацыянальных павільёнах. Дэвіз Венецыянскай біенале сёлета «VIVA ARTE VIVA» з італьянскай мовы тлумачыцца як «Няхай жыве жывое мастацтва». Гэта можна разумець у вельмі шырокім гуманістычным сэнсе далучанасці свабоднага наватарскага мастацтва да розных жыццёвых праблем, рэалій і актуальных ідэй.

Куратар сёлета біенале, прадстаўніца парыжскага мастацкага Цэнтра Пампіду Хрысцін Масэль, так сфармулявала сваё разуменне актуальных задач экспазіцыі: «Сёння ў свеце, поўным канфліктаў і ўзрушэнняў, мастацтва належыць да найбольш каштоўнай часткі таго, што робіць цяпер чалавек. Мастацтва — першааснова для адлюстравання індывідуальнага выказвання, свабоды і вырашэння фундаментальных пытанняў. Мастацтва — апошні бастыён, сад культывавання ідэй, вышэйшых за дробна-асабістыя інтарэсы. Яно выступае ў якасці недвухсэнсоўнай альтэрнатывы індывідуалізму і абьякавацыі».

Згодна з куратарскім планам, у дзвюх асноўных экспазіцыйных зонах «Арсенале» і «Джардзіні» былі размешчаны шматлікія творчыя праекты, якія прэтэндавалі не толькі на гарачыя сімпаты гледачоў, але і на ўзнагароды міжнароднага журы. У горадзе таксама працавалі яшчэ шматлікія выставачныя пляцоўкі мастацкіх інавацый, што на доўгі час пераўтварыла Венецыю ў непаўторны экспазіцыйны комплекс, разлічаны на самыя розныя густы і прыхільнасці.

Пераможцамі Біенале-57 сталі прадстаўнікі нямецкага павільёна Анне Імхоф, Сюзан Пфефер і інш., якія стварылі шматгадзінны перформанс «Фаўст» псіхалагічна-сацыяльнага кшталту, а галоўную ўзнагароду «Залаты леў» атрымаў таксама нямецкі мастак — Франц Эрхард Вальтэр — за тэкстыльную інсталяцыю «Wallformation», якую можна не толькі разглядаць, але і ўступаць з ёю ў неабмежаваную крэатыўную гульню. Як бачым, абвострана-праблемныя і канструктыўна-канцэптуальныя задачы, вырашаныя на пераканаўчым вобразным узроўні, атрымліваюць у наш час найвышэйшае міжнароднае прызнанне.

Але толькі бясспрэчнымі нямецкімі перамогамі не вычэрпваецца разнастайнасць і шматзначнасць творчых дасягненняў удзельнікаў гэтага вялікага творчага праекта. У яго яўна акрэсліліся розныя супрацьлеглыя эстэтычныя полюсы.

У павільёне Італіі разгарнулася драматычная экспазіцыя «Мір магіі», аўтары якой Раберта Куохі і інш. прадставілі сваё бачанне катастрафічнага стану

«Конская праблема» ад мастачкі з Аргенціны Клаўдыі Фантэс.

сучаснай цывілізацыі, у якой жыццё чалавека губляе гуманістычную вартасць. Англійская мастачка Філіда Барлаў у сінкрэтычных мастацкіх аб'ектах «Дзівацтва» бачыць выйсце з сучасных калізій культуры ў дыялогу з архаічным часамі. Марк Брэнфорд у амерыканскім павільёне на кантрасце з крышталёна-белымі мурамі інтэр'ера экспанавалі кампазіцыйную тэкстыльную паўсферу, якая сімвалізуе агромністую сучасную «балачку» ад крыўдаў, нанесеных грамадствам цемнакурным ці розным меншасцям і неардынарным супольнасцям.

Бадай, самым аптымістычным творам сярод яскрава-кантрасных інсталяцый была кампазіцыя Шэйлы Хікс «Штурм каляровага муру». Твор складаўся са шматлікіх вяслкавых шарападобных плячэнак, якія напаўнялі прастору адной з выставачных залаў «Арсенале» непадробным адчуваннем невычэрпнай творчай энергіі, якую нясе ў сабе сучасныя тэкстыльны матэрыял.

«Wallformation» нямецкага мастака Франца Эрхарда Вальтэра, якога назвалі лепшым мастаком біенале.

Увогуле, трэба адзначыць, што зварот да самых розных натуральных матэрыялаў, якія патрабуюць рукатворнай апрацоўкі, побач з відэаінсталяцыямі, музычным суправаджэннем, мастацкімі перформансамі ды іншымі мадэрністычнымі тэхналогіямі, характарызуе сёлета біенале як сінтэтычны сплаў традыцыйнага і свабодна-эксперыментальнага ў шчырых аўтарскіх самавыказваннях.

Гэта дазволіла прадстаўнікам самых розных маладых і менш вядомых у мастацкім свеце краін выступаць з арыгінальнымі і самастойнымі творами, якія значна дапоўнілі панараму мастацкага дыялогу розных рэгіёнаў свету.

Напрыклад, мастак Пётрыт Халілай з Рэспублікі Косава быў адзначаны журы за працуленны тэкстыльны кампазіцыі, звязаныя з успамінамі вясковага дзяцінства на Балканах. Павільён Новай Зеландыі зачароўваў агромністай відэапанарамай, якая набліжала да тых часоў, калі англійскія перасяленцы і першабытныя абарыгены толькі пачыналі шукаць шляхі ўзаемаразумення. Павільён Мальты разгарнуў вялікую экспазіцыю пад дэвізам «Homo melitensis», дзе былі прадстаўлены самыя розныя віды мастацтва, якія развіваюцца на гэтым добраўпарадкаваным востраве і прысвечаны розным сферам жыцця свабоднага і міралюбнага грамадства.

Асобна ад удзельнікаў сёлета біенале, але ў агульным рэчышчы актуальных эстэтычных праблем, разгарнуў сваю грандыёзную персанальную выстаўку «Скарбы з карабля "Неверагодны", які

затануў» англійскі мастак Дэміян Херст у трохпавярховым Палацы Грасі. Ён пераканаў у тым, што творчы дыялог з культурай Старажытнага свету цалкам наспеў і можна звяртацца да яго ў сучаснай скульптурна-інсталяцыйнай пластыцы ў самых розных парадыйных, ірацыянальных ці неакласічных формах.

У гэтым міжнародным кантэксце беларускае мастацтва прадстаўлена ўжо чацвёрты раз. Сёлета мастак Раман Заслонаў разам з прадзюсарам Віктарам Лабковічам і рэжысёрам Сяргеем Талыбавым прапанавалі ў адной невялікай венецыянскай галерэі відэаінсталяцыю «Стол», дзе ў розных «настольных» і «застольных» міні-сцэнах задзейнічаны розныя акцёры.

На наш погляд, беларускія мастакі прафесійна цалкам падрыхтаваны, каб і надалей шукаць шляхі значна большай інтэграцыі ў міжнародным мастацкім жыцці і рэгулярна выстаўляцца ў Венецыі. Тут не можа быць вузка акрэсленых межаў, мэтаў, відаў і форм мастацкай творчасці. Агромністы вопыт правядзення біенале сведчыць пра тое, што ў сучаснай арт-дзейнасці няма месца кансерватызму, другаснасці, беспраблемнасці, нігілістычнай самаізаляцыі ад клопатаў і спадзяванняў сучаснай цывілізацыі. Мастацтву даецца права і магчымасць быць жыватворнай крыніцай новых ідэй. Варта жыва адгукнуцца на такія актуальныя запатрабаванні часу. Для гэтага ў нашых шматлікіх айчынных мастакоў розных пакаленняў ёсць усе магчымасці: неабмежаваныя здольнасці каштоўныя традыцыі ад архаікі да мадэрнізму, прафесійная далучанасць да ўсіх відаў выяўленчай, дэкаратыўнай і дызайнерскай творчасці. Нішто не можа быць прычынай, каб заставацца ў зацішшы і самазаспакоенасці ад агульнага творчага руху.

Тамара ФАМЕНКА

ЗОЛАТА КАЧЭЎНІКАЎ

У Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь працуе выстаўка «Мастацтва на мадаў Вялікага стэпу», створаная ў рамках праекта «Шэсце Залатога чалавека па музеях свету».

Задача праекта, адзначаюць арганізатары, — пазнаёміць замежнага гледача з культурнай спадчынай Вялікага стэпавага пояса Еўразіі эпохі ранняга жалеза. На выстаўцы дэманструецца каля 230 экспанатаў, якімі валодалі качавыя плямёны Цэнтральнай Азіі. Воінскія даспехі, упрыгажэнні, посуд і легендарны «Залаты чалавек» — рэканструкцыя фігуры сакскага правадыра ў характэрным вярчэнні гарнітуры з золата. Усе экспанаты аўтэнтычныя, здабыты ў выніку раскопак 1969 года на кургане Ісык. У Мінску

прадстаўлена невялікая частка археалагічных знаходак. Усяго ў кургане выявілі амаль пяць тысяч вырабаў з золата. Таксама на выстаўцы прадстаўлены вырабы з кургана старажытных качэўнікаў Берэль, якія атрымалі сусветную вядомасць дзякуючы знойдзеным у пахаваннях высокамастацкіх вырабаў, выкананых у скіфа-сібірскім зварыным стылі, якія захаваліся ў зоне штучна створанай мерзлаты.

Калекцыя з'яўляецца нацыянальным сімвалам і каштоўнасцю Казахстана, дзе яе называюць неацэннай.

— Лічу няправільным, калі падобнага ўзроўню культурна-спадчына застаецца таямніцай, якую ніхто не ведае, — адзначае выконваючы абавязкі дырэктара Нацыянальнага

музея Казахстана Леанід Кочатаў. — Свет гэта павінен бачыць і ведаць. Мы выказалі жаданне паказаць нашу вялікую каштоўнасць найбліжэйшым сябрам, у тым ліку прымеркавалі праект да 25-годдзя ўсталявання дыпламатычных адносін Беларусі і Казахстана.

Дарэчы, выстаўка толькі пачынае шэсце па музеях міру. Беларусі пашанцавала ўбачыць унікальную калекцыю першай. Страхавы кошт 232 артэфактаў — каля дзесяці мільёнаў долараў. Гэта адзін з самых дарагіх замежных праектаў пад скляпеннямі галоўнага музея Беларусі. Дарэчы, па колькасці знаходак стэпавага курганы Ісык і Берэль саступаюць толькі грабніцы егіпецкага фараона Тутанхамона.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

ВАРЫЯЦЫІ НА ТЭМУ «КАРСАРА»

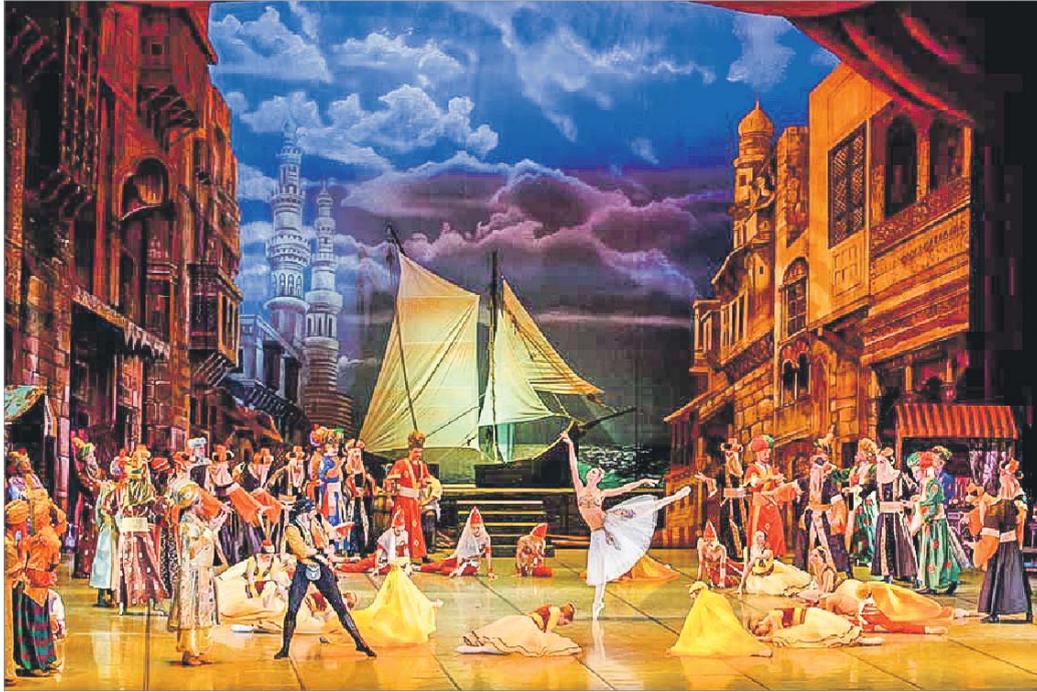
«Карсар», адзін з самых папулярных класічных балетаў, за свой доўгі век перажыў шмат прыгодаў, акурат як яго галоўныя героі карсар Конрад і прыгажуня Мядора. Пасля прэм'еры 1856 года ў парыжскай *Grand Opéra* балет Адольфа Адана, пастаўлены Жазэфам Мазілье, пачаў вандроўку па свеце. Праз некалькі год фрэгат «Карсара» прычаліў у Вялікім тэатры ў Санкт-Пецярбургу, дзе свой варыянт балета стварыў Жуль Перо. Потым на сцэне Марыінскага тэатра Марыус Пеціпа распачаў сваю эпопею з «Карсарам», да якога майстар звяртаўся неаднаразова, узбагачаючы кожную рэдакцыю харэаграфічнымі знаходкамі. Стварэнне новых версій балета цягнула за сабой змены ў лібрэта і музычнай тканіне спектакля, да арыгінальнай партытуры Адана дадаваліся нумары на музыку Цэзара Пуні, Леа Дэліба, Рыкарда Дрыго, Пятра Альдэнбургскага. Перажываючы трансфармацыі, «Карсар» не пакідаў сцэны і працягваў захапляць глядачоў на працягу 150 гадоў.

Папулярнасць балета не ў малой ступені абумовіла спалучэнне ў сюжэце, які адштурхоўваўся ад аднайменнай паэмы Байрана, але меў з ёй мала агульнага, экзотыкі Усходу, прыгодніцкага элемента і рамантычнай гісторыі, наяўнасць высакародных герояў і здраднікаў, знойдзены баланс паміж дзейснай пантамімай і класічным танцам. Аднак менавіта харэаграфічнаму складніку «Карсар» абавязаны сваім сцэнічным даўгалеццем. Разгорнуты ансамблі і віртуозныя варыяцыі салістаў, створаныя Пеціпам, застаюцца шэдэўрамі, непадуладнымі часу. А, мяркуючы па характары прэм'еры «Карсара» ў Нацыянальным акадэмічным Вялікім тэатры оперы і балета, экзотыку з рахункаў таксама яшчэ ніхто не спісаў.

«Карсар», пастаўлены на сцэне Вялікага балетмайстрам з Марыінскага тэатра Вячаславам Хамяковым, — трэці зварот тэатра да гэтага матэрыялу. Упершыню балет быў пастаўлены ў Мінску ў 1957 годзе Сямёнам Дрэчыным. Наступная пастаўка 1991 года ў харэаграфіі Пятра Гусева на аснове кампазіцыі Пеціпы стала гучным вяртаннем класічнага шэдэўра на мінскую сцэну. Яе вылучала дыктоўнасць і адначасовая далікатнасць у адносінах да матэрыялу. Гэтая ж рэдакцыя і сёння значыцца ў рэпертуары Марыінкі, у Мінску ж балет ішоў да 2012 года. Магчыма, у тэатры палічылі яго маральна састарэлым і, замест таго, каб адраджаць пастаўку, вырашылі паставіць спектакль з нуля, каб прыцягнуць публіку вядомай назвай і адначасова паказаць навязной інтэрпрэтацыі і свежымі фарбамі дэкарацыі і касцюмаў.

Вячаслаў Хамякоў спецыяльна для мінскага Вялікага аб'яўў стварыць адметную версію «Карсара». Здаецца, што з улікам гісторыі гэтага балета і колькасці пастаўленых па ўсім свеце варыянтаў ажыццявіць гэты намер у рэальнасці вельмі складана. Сапраўды, кардынальных адрозненняў хаця б ад папярэдняга спектакля 1991 года ў новай версіі «Карсара» знайсці няпроста. Але ж на тое яна і класіка. Асобныя змены ўнесены ў лібрэта, што тлумачыцца імкненнем Вячаслава Хамякова надаць балету дынаміку, выбудаваць выразную сюжэтную лінію і адносіны паміж героямі, выразна акрэсліць матывацыю іх учынкаў. Аднак пры больш-менш крытычным разглядзе можна заўважыць, што змены гэтыя толькі касметычныя. Асаблівай яснасці развіццю падзей і абгрунтаванасці дзеянням персанажаў яны не надалі, наадварот: здаецца, зрабілі спектакль больш грувасткім. У новай версіі балета карсары падчас выкрадання Мядоры і бойкі ў фінале першага акта «забываюцца» на свайго сябра Бірбанта, якога падкупляе Сеід-паша. Бірбанта павінен разам з Ланкедэмам, якога ён нібыта захапіў у палон, пайсці да карсараў, расправіцца з Конрадам і прывезці Мядору пашы. Ці трэба тлумачыць, што глядач можа даведацца пра гэты хітры план выключна з пантамімы і тэксту, надрукаванага ў праграмцы? Але гэта не выклікала б нараканняў, калі б далейшыя дзеянні Бірбанта і Ланкедэма неяк развівалі б дадзеныя дэкларацыю. У спектаклі 1991 года Конрад і яго сябры, Алі і Бірбанта, збягалі разам і сапраўды паланялі Ланкедэма, таму развіццю падзей у другім акце, якое засталася нязменным і ў новай версіі, выглядала больш натуральным і лагічным. Пірацкі бунт, узначалены Бірбанта, быў выкліканы простым неаданнем адпуская нявольніц, якіх можна прадаць і якім, да ўсяго, Конрад аддаў частку здабычы карсараў. Усыпленне Конрада было помстай, выкраданне Мядоры дыктавалася

прагнасцю, а актыўны ўдзел у пірацкіх справах Ланкедэма — жаданнем выратаваць сваё жыццё і зарабіць. У новай версіі тэатра ж дзеянні з улікам папярэдніх падзей выглядалі неразумнымі альбо занадта мудрагелістымі. Спраба выбудаваць складаную драматургію і псіхалагічны матывіроўкі герояў у балете, бліжэй да казкі, з іншай ступенню ўмоўнасці, здаецца дзіўнай нават без уліку таго, што вырашаюцца гэтыя задачы не пры дапамозе танца. У выніку разрыў паміж ім і пантамімай, якая прымае на сябе асноўны цяжар у развіцці дзеяння, становіцца яшчэ больш заўважны.

Сцэна з балета «Карсар».

Падаецца, ў імкненні да стварэння арыгінальнай пастаўкі можна было звярнуцца да іншых існых варыянтаў лібрэта альбо абмежавацца павелічэннем харэаграфічнага матэрыялу. Вячаслаў Хамякоў не толькі ўключыў у другую дзею балета мініяцюру «Маленькі карсар» (яе выконвае пераапрутаная ў мужчынскі касцюм Мядора), якой не было ў папярэдняй пастаўцы, але і паставіў некалькі адажы і варыяцый, стылізаваных «пад Пеціпу». Работа пастаўшчыка наўрад ці можа выклікаць сур'езныя нараканні, ды ўсё ж здаецца, што вынік у выпадку з новай версіяй «Карсара» атрымаўся ў рэчышчы «Лепшае — вораг добрага».

У гэтым сэнсе паказальная работа мастака Вячаслава Окунева. Сцэнограф імкнецца захаваць эстэтыку балета другой паловы XIX стагоддзя, таму стварае для яго ілюзіяністычныя жывапісна-аб'ёмныя дэкарацыі, якія фарміруюць адпаведны вобраз месца дзеяння для кожнай карціны балета. Такі падыход не выклікае прэрэчання, аднак мастацкі вобраз спектакля непрыемна ўражае празмернай прэстасцю, вычварнасцю дэкарацыі і касцюмаў. Дэкарацыйная частка пастаўкі перагукаецца і часткова паўтарае створанае Окуневым афармленне для пастаўкі «Карсара» 2015 года ў Міхайлаўскім тэатры (Санкт-Пецярбург), аднак у адрозненне ад яго мінскі варыянт не валодае роўнасцю. Высокай якасцю работы, адчуваннем паветра і святла вылучаецца другая карціна балета «Лагуна». Колеры марскога пейзажу і скал перагукаюцца з далікатнымі бірузовымі, блакітнымі, жаўтаватымі строямі грэчаскіх дзяўчат. Багаццем фарбаў касцюмаў, якія гарманічна спалучаюцца паміж сабой і вылучаюцца на фоне дэкарацыі, характарызуецца рашэнне сцэны «Грот карсараў». Але сцэнаграфія астатніх частак балета пакідае вельмі неадназначнае ўражанне. Адчуванне загрувашчвання прасторы ствараецца

дэталізаванымі дэкарацыямі і цяжкімі, агрэсіўнымі колерамі касцюмаў у сцэне «Кірмаш». Прывабнае афармленне сцэны «Гарэм Сеід-пашы», пабудаванае на выкарыстанні архітэктурных формаў і пейзажнага задніка, дапоўненае ружовымі гірляндамі, што павінны стварыць фон для мініяцюры «Ажыўлены сад», пераходзіць на тэрыторыю безгустоўнасці. Не на карысць агульнаму выніку ў гэтых сцэнах працуе мастацкае асвятленне, якое яшчэ больш агрубляе колеры ў другім акце і залівае ненатуральным ружовым неонам сцэну ў трэцім, што забівае абаяльнасць дзеяння. У сцэнаграфічным рашэнні Вячаслава Окунева да «Карсара» прасочваюцца агульныя рысы з іншымі яго работамі ў Вялікім тэатры, напрыклад, «Бахчысарайскім фантанам», відавочным у афармленні, асабліва ў каларыстычным рашэнні і сілуэтах асобных касцюмаў (спасылкі на творчасць Льва Бакста). Калі б дытаванне ці стылізацыя былі прынцыпам, на якім будуюцца мастацкае афармленне, гэта не выклікала б пытанняў. Аднак сцэнаграфія ў «Карсары» атрымалася самым слабым бокам спектакля. Гэта здзіўляе, калі ўзгадаць папярэднія прыклады супрацоўніцтва Вячаслава Окунева з Вялікім тэатрам і годныя вынікі, якія яно давала. Афармленне балета выглядае архаічным, асабліва ў параўнанні з папярэднімі варыянтам дэкарацыі Тэймураза Мурванідзе (яны часткова паўтаралі работу мастака да пастаўкі Марыінскага тэатра 1987 года) і касцюмамі Людмілы Ганчаровай і Элеаноры Грыгарук.

Найменш спрэчным у новай пастаўцы аказаўся выканальніцкі складнік. «Карсар» і сёння здольны прывабіць харэаграфіяй самага спакушанага глядача, таму бездакорнае валоданне тэхнікай класічнага танца, адчуванне стылістыкі спектакля салістамі і кардэбалетам можа дазволіць заплюшчыць вочы на пераканаўчасць асобных сюжэтных ходоў і залішнюю стракатасць сцэнічных строяў. Выкананне салістаў дазволіла забыцца на нязначныя хібы пастаўкі. Партыі Мядоры і Гюльнаны былі праведзены Аляксандрай Чыжык і Вікторыяй Трэнкінай на добрым прафесійным узроўні. Лёгкасць і вытанчанасць, уласцівая выкананню абедзвюх балерын, дапаўнялася гарэзлівасцю ў Гюльнаны Вікторыі Трэнкінай і рамантычнай узнёсласцю ў Мядоры Аляксандры Чыжык. Адзінае, чаго крыху не хапіла балерынам пры высокім узроўні тэхнічнага боку партыі, дык гэта індывідуалізацыі вобразаў, іх запамінальнасці. Больш пераканаўча ў гэтым плане выглядалі салісты

Конрада Ігара Артамонава вылучылі арыстакратызм выканання, у танцы «Форбан» цудоўна саліраваў Бірбанта Іван Савянкаў, выразна выглядаў артыст і ў пантамімных сцэнах. Каціную пластыку і лёгкасць выявіў Канстанцін Геронік у партыі Алі. Але сапраўднай зоркай «Карсара» можна назваць Ланкедэма Такатошы Мачыяма. У сцэне «Кірмаш» танцоўшчык прадэманстраваў высокі, лёгкі скачок, дакладнасць выканання самых складаных элементаў, у пантамімных сцэнах — камічны талент. Часам здавалася, менавіта для таго, каб Мачыяма мог яго прадэманстраваць, пастаўшчыкі пайшлі на зацягнутасць пантамімных эпізодаў. Аднак «Карсар» — гэта не толькі бліскучыя сольныя партыі, важная роля ў балете адведзена і ансамблям. А ў іх выкананні заўважна была праблема, уласцівая апошнім часам трупе тэатра. Прыкрая адсутнасць сіхроннасці асабліва кідалася ў вочы ў мініяцюры «Ажыўлены сад», адной з самых прыгожых і каштоўных сцэн балета.

Большасць з гэтых недахопаў выпраўляецца часам і не з'яўляецца прысудам для спектакля, тым больш што «Карсар», нягледзячы на іх, верагодна, будзе карыстацца попытам. Гэта сапраўды неблагі, прафесійна зроблены спектакль з выдатнай харэаграфіяй Пеціпы, які дае магчымасць праявіць танцоўшчыкам свае здольнасці. Герой яго зразумелы і выразна падзелены на станоўчых высакародных і адмоўных хцівых, ён аперыруе простымі паняццямі, яго сюжэт і пачуцці немудрагелістыя, а «цуды», кшталту буры на моры, наіўныя. Сёння такое спалучэнне наўрад ці можа выклікаць нешта большае, чым простае замілаванне, аднак чалавек, які шукае ў тэатры чарадзейную выспу, на якой можна схвацца на некалькі гадзін ад знешняга свету і шэрай будзённасці, безумоўна, будзе ўдзячным глядачом «Карсара».

Кацярына ЯРОМІНА

ЗІМОВАЯ ПАЛІЦА

Падвесці вынікі кінематаграфічнага года і сярэцца ў кіназале — што можа быць больш прыемным і карысным у культурным плане? Тым больш калі ў кінаатраха паказваюць такое рознае прыгожае кіно.

1. У кінаатры «Піянер» праходзіць штогадовы фестываль фільмаў «Чалавечая годнасць, роўнасць, справядлівасць». Да 10 снежня можна бясплатна паглядзець стужкі, якія распавядаюць гісторыі пра чалавека, моц яго духу і барацьбу за шчасце, калі абставіны становяцца перашкодай. Фестываль ладзіцца ў Беларусі ўжо дзясяты раз і заклікае гледачоў звярнуць увагу на такія важныя тэмы, як магчымасці і правы людзей з рознымі поглядамі, перакананнямі і традыцыямі. Сёлета ў фестывалі бяруць удзел фільмы, якія паспелі атрымаць прызнанне не толькі з боку гледача-аматара, але і з боку прафесійнага кінаграфіста, пра што сведчыць безліч узнагарод. Напрыклад, 8 снежня пакажуць

японскае кіно «Ніхто мяне не абароніць» пра 15-гадовую дзяўчынку і яе старэйшага брата, якога падазраюць у забойстве. Рэжысёр вачыма сваіх герояў паказвае магчымасці супрацьстаяння асобы нестабільнаму свету. На наступны дзень можна ўбачыць сямейнае кіно-падарожжа «Эла і яе сябры» з Фінляндыі, а закрываюць фестываль стужкай брытанскага рэжысёра «Апошні палач» — сур'ёзная гісторыя пра чалавека, які быў апошнім катом Вялікабрытаніі: за 22 гады сваёй «кар'еры» гэты чалавек пакараў смерцю 608 чалавек...

2. У «Палацы Рэспублікі» да 13 снежня паказваюць 5 кароткаметражных стужак-намінантаў на прэмію «Оскар» у межах праекта «Mova Movie: Oscar Shorts-17», упершыню ў гісторыі фільмы пакажуць на беларускай мове. Стужкі агучвалі зоркі беларускай эстрады — музыканты, вядучыя, блогеры, сярод якіх Дзядзя Ваня, Руся, Андрэй Бонд і іншыя. У праекта нават ёсць уласны дэвіз: «Глядзім на роднай!», што і раскрывае яго сутнасць. Кінапаказ накіраваны на тое, каб даць магчымасць людзям глядзець сусветнае кіно на беларускай мове. Чаму перакласці вырашылі менавіта оscarаўскія кароткаметражкі? Арганізатары лічаць, што менавіта гэтае кіно заўсёды мае мастацкую каштоўнасць і адрозніваецца прыгажосцю ды нейкай асаблівай эмацыянальнасцю.

Акрамя таго, фільмы-намінанты на «Оскар» уздымаюць важныя вострасацыяльныя тэмы на сусветным узроўні, словам, тэмы «не для ўсіх», таму глядач павінен быць гатовы да новага досведу. У шорт-лісце — 5 еўрапейскіх фільмаў з Францыі, Швейцарыі, Даніі, Венгрыі і Іспаніі.

3. Стужку «Вечарынка» Салі Портэр, якую складана не заўважыць у кінапракаце, будучы паказваць у «Піянеры» з 21 па 27 снежня: кінакрытыкі раіць ісці на яе хоць бы таму, што гэта выдатнае кіно не толькі ў гумарыстычным сэнсе, але, безумоўна, і ў мастацкім. На Берлінале фільм выклікаў шмат эмоцый у журы, але, на жаль, не атрымаў узнагароды (дарэчы, гэта ўжо трэцяя стужка Салі Портэр, якая намінуецца на «Залатога мядзведзя»). Пра што распавядае кіно? Папершае, гэта гісторыя кампаніі гасцей, якія сабраліся ў багаты асабліва адсвяткаваць прасоўванне на працы (палітычная кар'ера) брытанкі Джанет; па-другое, гэта камедыя,

якая пакрыху ператвараецца ў кіно зусім іншага жанру; па-трэцяе, стужка, якая спадабаецца аматарам доўгіх размоў і выдатнай акцёрскай гульні. Кіно атрымалася не толькі з гумарам, але і з інтэлектам, зразумела, дзякуючы здымачнай групе: аператар Аляксей Радзівонаў здымаў «Дзі і глядзі», мантажом «Вечарынка» займаўся Андэрс Рэфн (бацька знакамітага рэжысёра).

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

«МЫ» НА ПАВЕРХНІ

Калі чакаць паглыблення ў рэчаіснасць?

Ад кіно з назвай «Мы» чакаеш менавіта нас. Але як зразумець, што на экране мы, што нас не падманулі? Лёгка: звычайна стужкі пра сапраўднае даводзяць да дрыжыкаў, выклікаюць нештучныя эмоцыі ды своеасаблівае пачуццё гонару за тое, што нарэшце ў айчынных рэжысёраў атрымалася паказаць нашу рэчаіснасць і наш менталітэт. У кінаальманаху дэбютных работ «Беларусьфільма» «Мы» (яго прэм'ера адбылася на сёлёнім «Лістападзе») гэтага, на жаль, амаль няма, і адзіная эмацыянальная звязка фільма ды гледача — адзінства месца, якое можна пазнаць па чыгуначным вакзале, Нямізе ды мосце на «Інстытуце культуры». Але ці дастаткова толькі гэтага для кіно, якое паважае айчыннага гледача?

Складана сказаць, ці наўмысна кінаальманах зроблены такім наўным. А наўнасць тут паўсюль: пачынаючы персанажамі і заканчваючы ўчынкамі герояў. У кожнай з 5 навел ёсць месца нейкай дзіцячай бесклапотнасці, даверлівасці ды працэсу, і гэта здаецца нават тады, калі героі фільма — дарослыя, сур'ёзныя людзі. Менавіта гэтая наўнасць ужо не дазваляе ставіцца да кінаальманаха як да дарослага кіно, але і наўрад ці «Мы» стане адным са штуршкоў прывабіць да беларускага кінаатографа маладую аўдыторыю. Тым не менш у гэтай спробе таксама можна пашукаць плюсы. Кожная з навел адсылае гледача да надзеі: стужка Яўгена Сяцко «Падарунак Санта-Клауса» — да надзеі на каханне, «Спадароднік» Настасі Мірашнічэнкі — на прабачэнне, «Дыялог» Надзеі Абрамчук — на разуменне, «Лялька» Арсенія Ільных — на шчасце, а «Брача» Кірыла Ярохіна — на спагаду. Але ці ёсць гэтая надзея ў фільмах?

Стужка Яўгена Сяцко (якога складана назваць дэбютантам у кінаатографе, бо рэжысёр добра вядомы сваімі дакументальнымі работамі) як нельга лепш глядзіцца ў пераднавагоднія дні: малады харызматычны злачынец (яго іграе Раман Шыцько, які выканаў галоўную ролю і ў стужцы Чэлы Васілеўскай «Сябры па перапісцы») крадзе чамадан, пакінуты таямнічым немцам на мінскім чыгуначным вакзале, і замест навагодняга падарунка ў выглядзе матэрыяльнай ці хоць бы якой падтрымкі знаходзіць там прывабную дзяўчыну (актрысу Лізавету Шукаву, якая дэбютвала ў «ГараШы» Андрэя Курэйчыка). Так, з такога сцэнар'я, магчыма, магла б атрымацца навагодняга камедыя ці прыгожая меладрама, але замест гэтага глядач атрымаў банальную кароткаметражку, якая наўрад ці дасць камусьці надзею на каханне: дзяўчына, якой так хацелася трапіць у Германію разам з каханым (ці не?) немцам, хутка разумее, што лепш застацца беларускім хлопцам.

Што да надзеі на прабачэнне, то «Спадарожнік» Настасі Мірашнічэнкі можна лічыць адной з самых удалых стужак альманаха. Дарэчы, разам з работай над гэтай кароткаметражкай рэжысёр паспела зняць «Дэбют», і прадставіла яго на фестывалі IDFA, які называюць «дакументальнымі Канамі». Героі рэжысёра ў «Спадарожніку» — гэта прадстаўнікі розных пакаленняў. Адзін любіць вучыць, другі — вучыцца, адзін шукае сэнс жыцця, другі ўжо даўно знайшоў. Але першае, што заўважаеш у гэтай стужцы, — прыгажосць выявы: многа воднай стыхіі, рухаў, шмат водбліскаў святла; другое — таленавітыя акцёры (напрыклад, Аляксандр Яфрэмаў), паміж якімі бачная сувязь; трэцяе — сур'ёзная спроба паразважаць над пытаннямі бацькоўскай любові, дзіцячага неразумнення, нянавісці і прыняцця сітуацыі. У далікатнасці роздумаў, у сімваліцы жэстаў і наўнасці (якая тут дарэчы) амаль не заўважаюцца недахопы, якія ёсць у фільме, бо акрамя іх тут ёсць адказы на многія пытанні пакаленняў і дакладнае разуменне, што часам нават суровае мужчыны могуць быць далікатнымі, калі справа тычыцца сям'і.

У навеле «Дыялог» Надзеі Абрамчук, як і ў «Ляльцы» Арсенія Ільных, амаль няма прабліскаў святла. У «Дыялогу» рэжысёр паспрабавала, зноў жа, паразважаць на тэму бацькоў і дзяцей: так, тэма вечная, яна сапраўды варта развагаў, глыбокіх думак ды асабістых меркаванняў, але тут няма амаль нічога. Героіні фільма — дзяўчынка, яе маці ды сабака, усе па-свойму адзінокія: маці, якая бесперапынку

працуе, зрываецца на маленькай дачцэ, часам здаецца, што нават не мае да яе ніякіх пачуццяў і больш клапаціцца пра сабаку. У сваю чаргу дачка таксама больш любіць весці размовы з сабакамі, чым з маці. У такім коле неразумнення, нелюбові, непрыемнага судакранання існуюць гэтыя трое, але якую выснову з такога фільма можна зрабіць? У «Ляльцы» аўтар таксама вырашыў задацца пытаннем адносінаў: у трамваі сустракаюцца калісьці блізкія людзі, якія мелі адно на дваіх жыццё, як тады ім здавалася, будучыню і сумеснае шчасце. Калі дзяўчына (актрыса Маладзёжнага тэатра Лізавета Ільеўская) змагла перамагчы балючае расстанне ды пачаць дарослае новае жыццё (якое падзяляе з ёй дачка), то хлопце сэнс жыцця знайшоў толькі ў марнатраўстве. Яшчэ большай драматычнасці апаведу надае лялька — звычайная дзіцячая цацка, якая нарэшце прымушае героя падлічыць час, узгадаць мінулае і пераасэнсаваць рэчаіснасць, бо цяпер у яго ёсць маленькая дачка.

Другая (і апошняя) удалая навела — «Брача» Кірыла Ярохіна, якая зроблена небездакорна, але сапраўды выклікае тое, што і патрэбна: спагаду, спачуванне. Магчыма, тут ёсць заслуга і сцэнарыста (драматург Дзмітрый Багаслаўскі), і аператара

Кадр з навелы «Брача» (рэж. К. Ярохін).

(Дзмітрый Рудзь), і, зразумела, самога рэжысёра, у якога атрымалася рэалістычна візуалізаваць персанажам з вельмі рознай філасофіяй (папулярны рэпер і самотны паэт), але аднолькавым жаданнем ісці на кантакт. Што адбываецца: рэпер заўважае, як хлопец хоча споконку з моста ды не дазваляе гэта зрабіць, прычым не звыклымі дамовамі, як у серыялах, а смелым зваротам да згубленай душы ды добрым пачуццём гумару. Разам героі перажываюць вельмі складаную ноч: размаўляюць пра музыку ды вершы, чытаюць адзін аднаму ўласныя сачыненні, дзеляцца марамі ды меркаваннямі наконт складаных сітуацый. Словам, становяцца блізкімі сябрамі за некалькі гадзін. І з фільма бачна, што ў герояў нашмат больш драм, чым яны распавядаюць адзін аднаму, і нашмат больш шнараў ад перажытага. І хоць акцёры ў «Брача» не прэтэндуюць на «Оскар», паверыць у трагічную сітуацыю, якой заканчваецца фільм, вельмі лёгка — такім і павінна быць дэбютнае кіно: каб хацелася прасачыць за далейшым лёсам рэжысёра ды задаць яму пытанне: «А што далей?».

Але ўсё ж «Мы» — гэта альманах, які, напэўна, нельга ацэньваць паасобку. Калі тут і ёсць некалькі светлых промняў, то заўважыць іх будзе складана: магчыма, хтосьці проста не даглядзіць стужку да гэтага «промня». Усё ж у маладым кіно, хай і дэбютным, хочацца бачыць больш рэальнасці (якой бы непрыемнай і суровай яна ні была), а не бясконцыя лыжкі салодкага сочыва, якімі ліюцца радкі сцэнарыя. У цане заўсёды дзёрзкае, актуальнае кіно, якое б адпавядала кантэксту ды распаўядала пра яго. Магчыма, кінаатаграфістам трэба звярнуць увагу і на тое, што часам учынкі ды паводзіны створаных імі герояў не адпавядаюць ім узростава: маладыя бяруць на сабе абавязкі дарослых ды наадварот, але ніхто з гэтых ролямі не спраўляецца. Ці ў Беларусі бракуе добрых сцэнарыстаў?

На кінастудыі паведамілі, што ў кінаальманаха хутка будзе працяг: новы зборнік будзе складацца з чатырох навел, якія здымуць Мітрый Сямёнаў-Алейнікаў, Кірыл Галіцкі, Ігар Васілеў і Дзмітрый Федаровіч. А пакуль што можна паглядзець першую спробу «Беларусьфільма» папрацаваць з маладымі рэжысёрамі: кінаальманах «Мы» паказваюць у кінаатрахах Гомельскай, Віцебскай і Мінскай абласцей, плануецца паказы і ў астатніх рэгіёнах.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

ПЕСНІ-КВЕТКІ

ў славу Багдановіча

Уладзімір Мулявін разам з «Песнярамі» ствараў гэтую праграму да 100-годдзя Максіма Багдановіча. Яе прэм'ера адбылася ў Нью-Ёрку ў кастрычніку 1991 года ў Бібліятэцы Аб'яднаных нацый. Але адразу па вяртанні «Песняроў» з ЗША «Вянок» прадставілі ў Беларусі: менавіта 9 снежня, у дзень 100-гадовага юбілею паэта, чые словы натхнілі на стварэнне песень. Усяго іх 15. У гэтым цыкле прагучала «Вераніка» Ігара Лучанка і «Зорка Венера» Сымона Рак-Міхайлоўскага, якія ўжо былі папулярныя да таго часу і сталі рынкамі праграмы разам з новымі творами, сярод якіх былі яшчэ «Слуцкія ткачыхі» і «Лявоніха» — іх таксама ўпадабалі слухачы, гэтыя песні гучалі потым. Таму што з часу прэм'еры ў Беларусі цыкл «Вянок» цалкам не гучаў.

І вось пасля таго першага і адзінага выканання ў снежні 1991 года праграма «Вянок» адноўленая і будзе прадстаўлена ў Мінску цалкам, адпаведна задуме Уладзіміра Мулявіна. Аднаўленне праграмы запатрабавала шмат намаганняў. Па-першае, нотны матэрыял праграмы не захаваўся. Але калі ёсць моцнае жаданне нешта зрабіць, то абставіны спрыяюць: унікальны аўдыязапіс праграмы, зроблены падчас рэпетыцыі, знайшоўся ў Маскве — у прыватнай калекцыі прыхільніка ансамбля «Песняры» Уладзіміра Пазняка. Гэты запіс дае ўяўленне аб праграме «Вянок» у яе поўным аб'ёме. Гэтая стужка ў алічбаваным варыянце была прадстаўлена Нацыянальнаму акадэмічнаму народнаму аркестру Беларусі імя І. Жыновіча. Заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Аляксандр Крамка стварыў аранжыроўкі ўсіх 15 песень цыкла «Вянок». Іх ужо можна было пачуць: праграма выконвалася 9 верасня 2017 г. на плошчы каля Мінскай ратушы і была прымеркавана да святкавання 950-годдзя беларускай сталіцы. Ці шмат хто яе пачуў тады? Але цяпер ёсць магчымасць паслухаць цэласны твор, якім з'яўляецца

праграма «Вянок», паслухаць, як прыгожа гучаць і ў XXI стагоддзі песні, створаныя на знакамітыя вершы Максіма Багдановіча. Гэта ўсё дзякуючы працы, праведзенай Нацыянальным акадэмічным народным аркестрам Беларусі імя І. Жыновіча, і Аляксандру Крамка, які выступіць у якасці дырыжора. У канцэрце бяруць удзел запрошаныя выканаўцы: Ян Жанчак, экс-саліст гуртоў «Лявоні», і «Песняры» п/к Леаніда Барткевіча, салісты гурта «Спадчына» Вячаслаў Ісачанка (вакал), Андрэй Шчыткавец (бас-гітара) і Сяргей Шкурдзэ (ударныя), саліст Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Беларусі імя І. Жыновіча, лаўрэат міжнародных конкурсаў Андрэй Коласаў, таксама вакальны гурт «Дыямент» у складзе Наталлі Шэрсцень, Таццяны Лаўрэнцэвай і Уладзіслава Даніловіча. Але нават калі не цяпер, то «Вянок» можа прыйсці ў кожны дом: рыхтуецца кампакт-диск з запісам цыкла ў выкананні ансамбля «Песняры», да працы над якім спрычыніўся колішні музыкант «Песняроў» Мікалай Няронскі.

Марыя АСПЕНКА

«... Яна можа ўвасабляць думку»

Творчы вечар «А музыка гучыць...» вядомага музыканта-народніка на постсавецкай прасторы Віктара Фяцісава прайшоў у спецыяльнай бібліятэцы-філіяле № 12 інвалідаў па зроку ў Брэсце.

Віктар Васільевіч, які атрымаў вышэйшую музычную адукацыю ў Арле і Маскве, стажыраваўся ў Дзяржаўным рускім народным хоры, заснавальнікам і першым мастацкім кіраўніком якога быў збіральнік і выканаўца рускіх народных песень музыкант Мітрафан Яфімавіч Пятніцкі. А ў 1978 годзе Віктар Фяцісаў, які працаваў у народным хоры «Ленок», выступаў у Фінляндыі. Па запрашэнні абласнога Савета прафсаюзаў з 1981 года ён працаваў у горадзе над Бугам, дзе стварыў два ансамблі — «Золак» і «Вербніца». Баян брэсцкага кампазітара, аўтара больш за 600 музычных твораў, у розныя гады гучаў у многіх краінах свету: Германіі, Польшчы, Малдове, Балгарыі... Яго творчасць высока цаніў заслужаны артыст РСФСР, кампазітар Аляксандр Завалокін, даверыў Віктару Васільевічу сваю песню «Речка-судьба».

Гэтая песня прагучала ў канцы вакальнай праграмы, у рэпертуар якой увайшлі музычныя творы вядомых замежных і расійскіх кампазітараў, аранжыраваных Віктарам Фяцісам для баяна, сярод якіх быў і знакаміты паланэз Міхала Агінскага «Развітанне з Радзімай».

У шаснаццатым зборніку музычных твораў Віктара Фяцісава «Мой сябар баян», выпушчаным выдавецтвам «Альтэрнатыва» сёлета, сярод музыкі эпохі барока ў пералажэнні для баяна прадстаўлены 11 новых песень на вершы Пятра Панасюка. Новасібірскі паэт-песеннік не забывае родныя мясціны. Песня «Шчаслівы, што ў Брэсце жыву» была выканана кампазітарам на канцэрце. Дарэчы, там жа прагучалі і паланэзы Напалеона Орды, упершыню пераствораныя Віктарам Васільевічам для ансамбля народных інструментаў.

«Адной любові музыка саступае, але і каханне — мелодыя». Выказанне Аляксандра Пушкіна дапаўняюць словы нямецкага кампазітара Рыхарда Вагнера: «Музыка не можа думаць, але яна можа ўвасабляць думку».

Александр ПСТРЫГА

Джаз як любоў і каханне

У панядзелак упершыню ў Віцебску выступілі зоркі джаза з Нью-Ёрка. Сярод іх — уладальнік прэміі *Grammy*, знакаміты саксафаніст Майран Уолдэн (*Myron Walden*).

Яшчэ ў 6 гадоў ён захапіўся джазам. Скончыў прэстыжную Манхэтэнскую школу музыкі (*Manhattan School of Music*). Выступае з першымі велічынямі сусветнага джаза. Адказваючы на пытанні нашага карэспандэнта, музыкант прызнаўся, што джаз для яго форма выказвання:

— У ім я магу быць самім сабой. Менавіта джаз вельмі блізка этнічнай культуры афраамерыканцаў... Нарадзіўся я ў Маямі. Мае бацькі не маюць ніякага дачынення да музыкі.

А што да тых, хто побач штодня? Пытанне наконт таго, ці павінна жанчына, якая яму спадабаецца, любіць джаз, выклікала ўсмішку. Майран узгадаў, што са сваёй будчай жонкай, з якой жыве каля 12 гадоў, пазнаёміўся пасля аднаго выступлення. Апошнім застаўся незадаволены, але дзяўчыне ўсё спадабалася.

— Праўда, яна прызналася, што пачула толькі канец канцэрта. Але яе і гэта ўзрушыла. І яе шчырасць, і ўсмішка мяне кранулі да глыбіні душы. З таго моманту зразумеў, што яна і ёсць тая адзіная — на ўсё жыццё! — працягвае джазмен.

Як кажуць, без цяжкасцяў перакладу пагутарылі і з аўтарам кампазіцыі, якія прагучалі на віцебскім канцэрце. Арк Аўруцкі эмігрыраваў у ЗША. Ён — кантрабасіст, кампазітар і бэнд-лідар, лаўрэат джазавых фестываляў і аўтар шматлікіх міжнародных джазавых праектаў. За апошнія 12 гадоў супрацоўнічаў з самымі вядомымі джазменамі. У яго творчай скарбонцы і чатыры сольныя альбомы. Скончыў аспірантуру Ратгерскага ўніверсітэта (ЗША), дактарантуру Універсітэта Ілінойс па класе кантрабаса.

— Да 2005 года шмат гастралюваў па былым СССР: ад Уладзівастока да Санкт-Пецярбурга. І ўсюды слухалі джаз з задавальненнем. Бывае, што сярод

слухачоў тут ёсць тыя, хто стала жыве ў Амерыцы. І, наадварот, нашы, якія, напрыклад, у Нью-Ёрку прыйшлі на канцэрт... Джаз — музыка інтэрнацыянальная. Няма розніцы: еўрапейскі джаз або амерыканскі. Гэта музыка з'явілася на стыку дзвюх культур — афрыканскай і еўрапейскай. Нарадзілася ў Новым Арлеяне, яе «карані» — з вулічных карнавальных шэсцяў, — разважае Арк Аўруцкі.

У Віцебску ў зале Нацыянальнага ака-

Майран Уолдэн.

дэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа, дзе выступілі музыканты, не было свабодных месцаў. Людзі розных узростаў бурнымі апладысмантамі дзякавалі музыкантам. Пасля канцэрта было шмат ахвотных фатаграфавання побач з джазменамі. Да гэтага яны выступілі ў Гомелі і Мінску. Потым збіраліся ў Кіеў... Як ні дзіўна, адным з нямногіх гарадоў СССР, дзе праводзіліся джазавыя фестывалі, быў менавіта правінцыйны Віцебск. І сюды прызджалі самыя вядомыя на той час савецкія музыканты. Не выключана, што гэтая традыцыя будзе адроджана.

Аляксандр ПУКШАНСКІ, фота аўтара

Без перакладу на французскую

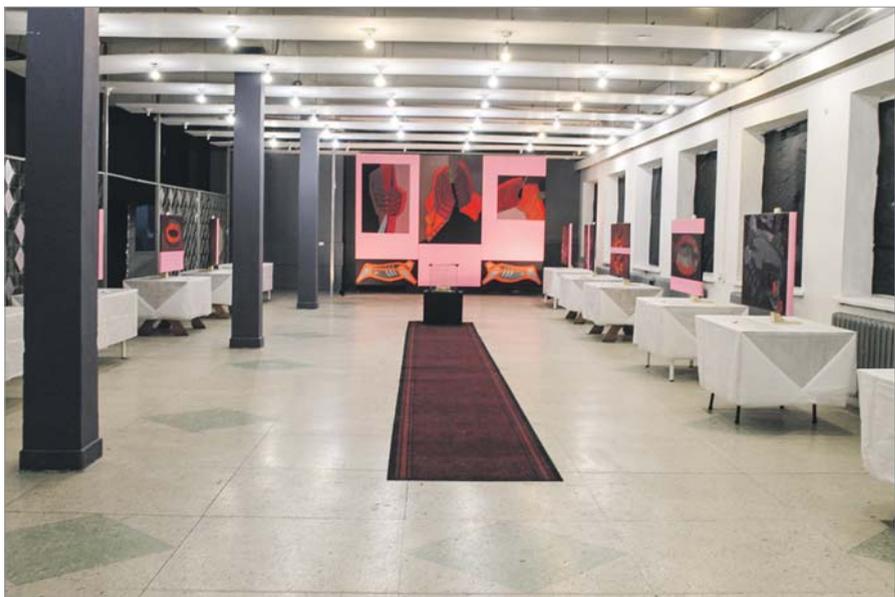
Універсальная мова ад маладых піяністаў з Беларусі

Канцэрт двух таленавітых музыкантаў Веранікі Сахаравай малодшай і Уладзіслава Хандогі прайшоў у рамках Другіх беларускіх музыкальных сезонаў у Францыі.

Яны арганізаваныя Пасольствам Беларусі ў Францыі сумесна з Франка-Беларускай музычнай Асацыяцыяй «*La Vie En Musique*» («Жыццё ў музыцы»), якую ўзначальвае Георгій Сасноўскі, вядомы беларускі музыкант і кампазітар, які пражывае ў Францыі. Выступленне маладых піяністаў стала магчымым пры падтрымцы Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі і Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Пасол Беларусі ў Францыі Павел Латушка адзначыў важнасць развіцця двухбаковых беларуска-французскіх адносін у галіне культуры, падкрэсліў вялікую ўвагу, якую надае наша краіна падтрымцы таленавітай моладзі, у тым ліку ў музыцы і жывалісе. Разам з канцэртам госці магла наведваць выстаўку жывалісе трох пакаленняў беларускай мастацкай дынастыі Гоманавых: Уладзіміра, Леаніда і Ганны. Падчас імпрэзы быў прадэманстраваны фільм «Першадрук», прысвечаны жыццю і дзейнасці Францыска Скарыны, а таксама праведзена прэзентацыя ўнікальнага факсімільнага выдання ўсіх кніг, надрукаваных Ф. Скарынам. Гасцямі вечара былі прадстаўнікі французскай грамадскасці і беларускай дыяспары, паведамлілі ў Пасольстве Беларусі ў Францыі.

Марыя АСПЕНКА

Экспазіцыя «Выхоўваць новыя густы».

Са смакам дзеля густу

Чым савецкая кніга «Кулінарыя» натхніла Сяргея Кірушчанку?

Зайсці ў сталоўку і ўбачыць шэраг самых разнастайных страў — ад мясных да кандытарскіх... Хтосьці, магчыма, у гэты момант пачуе голас страўніка, хтосьці мысленна пачне выбіраць, што пакаштаваць, а хтосьці ўвогуле не будзе думаць пра ежу, а прыгадае мінулае. Напрыканцы лістапада ў мастацкай галерэі «Сталоўка XYZ» адкрылася выстаўка Сяргея Кірушчанкі «Выхоўваць новыя густы», дзе праз ежу прапануюць адчуць час.

Сяргей Кірушчанка вядомы глядачам геаметрычнымі абстракцыямі. Але прадстаўлены праект абсалютна новы і для самога аўтара, і для глядача, які ведае гэтага майстра. Мастак звярнуўся да стылістыкі і вобразнасці савецкай мінуўшчыны. Ідэю падказала савецкая кніга «Кулінарыя», выдадзеная ў 1955 годзе, а таксама памяшканне былой заводскай сталовай.

— У гэтай выстаўачнай прасторы я пачынаю на самай першай выстаўцы, дырэктар прапанавала мне арганізаваць свой праект, — расказвае Сяргей Кірушчанка. — Спачатку прапанову я не ўспрыняў. А потым захацелася адпачыць і вярнуцца да сапраўднага алейнага жывапісу. На

вочы трапіла кніга «Кулінарыя». Пачаў яе ўважліва разглядаць, зрабіў пару малюнкаў. Пачаў чытаць тэксты і зразумеў, што кніга раскрывае сутнасць савецкага часу, дзе шмат што было прыгожа, але штучна.

«Камбала смажаная».

Вырашыў, што можна зрабіць праект. Зала вялікая, таму разумеў: маленькімі работамі не абмяжуюся. Першапачаткова было задумана, што экспазіцыя павінна быць прадстаўлена на сталах, і ад канцэпцыі не адышлі. Стравы на карцінах — абсалютна прыземленыя — трэба было ператварыць у нешта высокае. Праца была доўгая: працэс заняў цэлы год.

У семантыцы выстаўкі закладзена шмат пластоў, якія перагукаюцца, прапа-

нуюць глебу для асэнсавання былой эпохі ў цяперашнім часе. Напрыклад, кніга «Кулінарыя» прадстаўлена як нешта сакральнае (падобна Бібліі), да чаго нельга проста так дакрануцца: знаходзіцца пад шклом пасярод выстаўачнай прасторы. Але задача мастака была ў тым, каб паказаць паўнаватарны жывапіс.

— Кніга «Кулінарыя» сама па сабе ўяўляе гламур таго часу, яна вельмі добра выдадзеная, — расказвае Сяргей Кірушчанка. — Менавіта таму ў творах прысутнічае ружовы колер, які ўваходзіць у кантраст з чорным і чырвоным. Тушы жывёл маляваў і Рэмбрант, і Суцін, але мне захацелася зрабіць нешта зусім іншае. Аднак у некаторых нацюрмортах глядачы ўбачылі адсылкі да Алёны Кіш і Ніка Пірасмані. Потым я сам прыгледзеўся і зразумеў, што нешта ёсць.

Аўтар сапраўды гуляе ружовымі лініямі: яны ўзнікаюць то пасярэдзіне, то знізу, нават аб'ём ліній розны. Мастак кажа, што на гэта паўплывала дзіўная вёрстка кнігі. Падаецца, што моладзі будзе складана адчуць, што аўтар сказаў і чаму менавіта так пабудаваў праект. Але ж гэта і ёсць нагода глыбей адчуць гісторыю.

— З гэмай працаваць было прыемна, бо ў нейкай ступені яна была прысвечана бацькам. Кнігу «Кулінарыя» падарыў бацька маёй маці. Яна ў нейкім сэнсе і сімвал той эпохі. Прыгатаваць стравы па гэтай кнізе было неабходна прадукты было складана купіць.

Памятаю, колькі маму ні прасіў зрабіць пэўную страву, ніколі не атрымлівалася так, як у кнізе. У гэтым і ёсць падман. Аднак разглядаць гэтую кнігу ў дзяцінстве было вельмі займальна, яна была адной з любімых. Мая выстаўка прысвечана людзям, якім выпала жыць у Савецкім Саюзе і якія здолелі вытрымаць жудасныя выпрабаванні: рэпрэсіі, вайну, нястачы.

Сяргей Кірушчанка падкрэслівае, што, якім бы ні быў праект, нельга здраджваць мастацтву. Пры любых, самых дарагіх, ідэях, трэба сябе кантраляваць, каб не стаць іх заложнікам. Часам мастакі ўсё ж становяцца заложнікамі напрамкаў, выказванняў, нават грошай, тады губляецца мастацкасць. У гэтым праекце аўтар захаваў, можа, і трагічнае, але жыццёвае мастацтва.

Пасля экспазіцыі ў Мінску праект Сяргея Кірушчанкі паедзе у Кіеў, а потым мастак думае паказаць рэтраспектыву твораў па Беларусі.

Вікторыя АСКЕРА

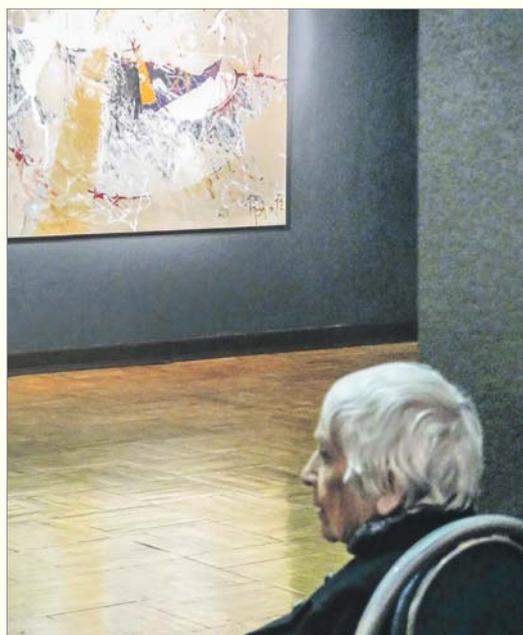

«Торт бісквітны з крэмам».

Культурны ракурс

...Хударлявая, невысокага росту, даўно немаладая, у строгім чорным касцюме з прыгожымі гузікамі, яна злёгка абпіралася на кавензку, падобную да дырыжёрскай палачкі. Разам з мастаком, аўтарам юбілейнай выстаўкі, паднялася на невысокі подыум да мікрафона. Калі надыхла чарга і ёй далі слова, публіка прывітала яе цёплымі працяглымі воплескамі. Я глядзела з вышыні музейнай галерэі і не пачула, як яе прадставілі. Незнаёмага мужчыну, які стаяў са мной побач, далікатна патурбавала: «Кузняцоў — яе вучань?». Ён ахвотна і нават удзячна адказаў: «Так, гэта прафесар Міронава, Ляніна Мікалаеўна, тэарэтык колеру, выкладчыца акадэміі...».

Мне, вясковай настаўніцы роднай мовы, якая наведала сталіцу, каб хоць трохкі нагнаць культурны тэмп, неверагодна пашанцавала: увечары ў Нацыянальным мастацкім музеі адкрывалася персанальная выстаўка Анатоля Кузняцова. Пра мастака, яго адметную палітру я ведала мала, з некалькіх публікацый. Убачыла рэкламны анонс і... шчыра ўзрадавалася. «Акурат тое, што мне трэба!» — ледзь не ўслых падумала я. Хацелася

прычасціцца фарбамі знакамітых палотноў на адлегласці зачараванага вока.

І не падманулася. Мяне ўразіў кірунак творчага стылю, у якім колер жыў мноствам асацыяцый, рухаўся, перацякаў з адной формы ў другую. Я бачыла тое, чаго быццам не было, але што выяўлялася ў мроях дзякуючы майму ўяўленню, асабістаму вопыту назіранняў. Бачыла агонь у печы, сваю дарогу-пяшчанку за альбянскім Нясвіжам, сонечны гарызонт за роднай ваколіцай, нават паўліна з распушаным, казачна маляўнічым хвостом.

Сярод глядачоў, адчувалася, было шмат гарачых прыхільнікаў мастака, вядома ж, і яна — педагог, настаўніца, аўтар цудоўных метадык каларовай пластыкі. Аднак я заўважала, як Ляніна Мікалаеўна хоча адстаць ад натоўпу, пабыць сама-насам, магчыма, адпачыць ад шуму і тлumu. Я трымала яе ў полі зроку, нарэшце ўбачыла, што на яе зусім забыліся, «каманда падтрымкі» рушыла ў наступную залу, а яна моўчкі прысела ў вольнае крэсла...

І гэта быў наступны ракурс. Мой кадр!

Наталія ПЛАКСА

Да ўвагі чытачоў! «ЛіМ» працягвае конкурс «Культурны ракурс». Умовы творчага саборніцтва змешчаны ў № 2 нашай газеты. Чакаем цікавых і крэатыўных фотаздымкаў з арыгінальным тлумачэннем.

ЛіМ
Выходзіць з 1932 года
16+
Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі»,
рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»
Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zvyazda.minsk.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03
адказны сакратар — 292-20-51
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
аддзел прозы і паэзіі — 292-56-53
аддзел мастацтва — 292-20-51
аддзел «Кніжны свет» — 292-56-53
бухгалтэрыя — 287-18-14
Тэл./факс — 292-20-51

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Тэхнічны рэдактар,
камп'ютарная вёрстка:
А. В. Бізункова

Камп'ютарны набор:
А. І. Грамыка
Стыльрэдактар:
Н. А. Святлова
Нумар падпісаны ў друку
7.12.2017 у 11.00
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 1488.

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013
Заказ — 4604
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Пры перадруку просьба спасылцацца на «ЛіМ». Рукалісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацый.

© Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017
© ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017
© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017

